

številka 20

december 2011

narobe .
revija,
kjer je
vse prav.

Poroka

Pedri, eksplozivi,
poroka in meje

Tema

Policija
15. oktober

Intervju

Dr. Anja Kopač Mrak
Mag. Ana Vodičar
Dr. Friderik Klampfer

Za Narobe ni treba plačati.

Na naslovnici sta David in Daniel, eden od vrste istospolnih parov, ki so se jeseni postavili pred fotografski aparat Tanje Ristič. Njen projekt »Pari« je nastal kot protest proti demonstracijam pred parlamentom, na katerih so nasprotniki Družinskega zakonika z žaljivimi in populističnimi slogani svojim sodržavljanom odrekli pravico do družinskega življenja, heteroseksualno jedrno družino pa postavili pred vse druge oblike družin. Avtorica s fotografijami parov v vsakdanjem življenju sporoča, da družinsko okolje zasedajo različni posamezniki in posameznice in da so v svoji različnosti pravzaprav enaki.

Razstava »Pari« je bila v začetku decembra na ogled v klubu Tiffany, potovala pa bo tudi po drugih razstavnih prostorih v Sloveniji. Za datume glejte obvestila na www.narobe.si. Tanja Ristič bo s projektom fotografiranja istospolnih parov nadaljevala tudi v letu 2012. Če se želite pridružiti njeni akciji, jo kontaktirajte na naslov: fototanja.ristic@gmail.com.

Zadnje ...

Tomaž Merše iz Družinske pobude je konec januarja 2012 javnosti predstavil kompromisno različico kompromisne verzije Družinskega zakonika, s katero naj bi se izognili napovedanemu referendumu. Kompromis kompromisa je gnala pogodba s figo v žepu, saj istospolne pare postavlja v še slabši položaj, kot ga zagotavlja ZRIPS, čeprav avtorji trdijo, da njihova različica »nikomur nič ne jemlje«. Fantje so se pač zbili referendumu, saj so prve raziskave pokazale, da večina vendarle podpira sprejeti Družinski zakonik. Črni scenarij: ne bo referendumu, ponovila pa se bo zgodba iz leta 2005. Janševa vlada bo po svojih (homofobičnih) merilih prikrojila Družinski zakonik (tako kot so ZRIPS leta 2005) in istospolne pare in družine spet pripeljala žejne čez lužo. (Jebite se press.)

Medtem ko nasprotniki Družinskega zakonika ne vedo, kaj narediti z napovedanim referendumom, se vrstijo javne podpore Družinskemu zakoniku. Zbornica kliničnih psihologov Slovenije, Združenje psihoterapevtov Slovenije in Katedra za razvojno psihologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani so v izjavi za javnost opozorili, da nasprotniki Družinskega zakonika zavajajo javnost. Potrdili so, da so istospolne družine varen prostor za odraščanje otrok. Akademija za demokracijo pa je sporočila, da je družinsko življenje temelj demokratičnega življenja, zato podpirajo sprejetje novega Družinskega zakonika. Tega podpira tudi medresorska komisija za človekove pravice, ki deluje v okviru Ministrstva za zunanje zadeve.

V 69. letu starosti je v konec januarja 2012 umrl Frenk Fidler, zagrižen fotograf slovenske subkulture 80-tih in 90-tih let. Bil je tako dokumentarni kot umetniški fotograf, ki bo gejevski in lezbični sceni v Sloveniji ostal v spominu predvsem po vrsti fotografskih reportaž kluba K4 in glbt scene na Metelkovi. Bil je nedvomno najvidnejši predstavnik slovenske gejevske fotografije. Več o njegovem delu v naslednji številki *Narobe*. [Na sliki ena od številnih njegovih fotografij iz *Revolverja*.]

Narobe. Revija, kjer je vse prav.
Letnik V, številka 20
December 2011

ISSN 1854-8474

Urednik: Roman Kuhar
[narobe.urednik@gmail.com]

Sodelovali so: Aleš Zobec, Anamarija Šporčič – Janis, Andrea Celija, Andrej Zavrl, Brane Moze-tič, Eva Gračanin, Irena Woelle, Jasna Magič, Johannes Dollinger, Katarina Majerhold, Lothar Orel, Luka Pieri, Maja Lupša, Mate Čosić, Mateja Merkandel, Mihael Topolovec, Mitja Blažič, Rok Podkrajšek, Suzana Tratnik, Zala Hriberšek

Lektorica: Zala Hriberšek

Urednica fotografije: Nada Žgank

Fotografija na naslovnici: Tanja Ristič

Oblikovanje: Irena Woelle

Izdaja: Društvo informacijski center Legebitra
Trubarjeva 76/a, 1000 Ljubljana

Vodja projekta: Simon Maljevac

Tisk: Tiskarna Pleško

Naklada: 800 izvodov

Revija je izšla ob finančni podpori ŠOU (Študentska organizacija Univerze v Ljubljani), Urada RS za mladino, Urada za mladino MOL in Študentske organizacije Slovenije.

Mestna občina Ljubljana

Revija *Narobe* je objavljena pod licenco Creative Commons [priznanje avtorstva + nekomercialno]. Licenca je dostopna na www.creativecommons.si

Za *Narobe* ni treba plačati.

Naročite si *Narobe* na dom po pošti

www.narobe.si

[rubrika: naročanje]

Narobe na

www.facebook.com

[išči: Revija Narobe]

PODLOST IN PRAVIČNOST

Dvajseta številka revije *Narobe* je nastajala v burnih časih, zato tekste v njej berite skozi optiko njihovega nastanka.

Prvi teksti so nastali, še preden je Ustavno sodišče dovolilo referendum o Družinskem zakoniku. O njihovi »tehnični odločitvi« ne gre izgubljeni besed. Začuden odzivi uglednih pravnih strokovnjakov pa le potrjujejo moje nelagodje ob dejstvu, da je sodišče o vsebinskih stvareh odločalo tehnično in ob tem spregledalo človeka in državljanca – ter njene in njegove pravice.

Teksti so nastajali tudi v času, ko so Primčevi pošteni ljudje na stojnicah razlagali, da nov Družinski zakonik omogoča poroke med brati in sestrami – in tako zbirali na tisoče podpisov.

Nekaj zadnjih popravkov smo naredili tisti dan, ko je Meršeto-va *Družinska pobuda* baje dobronamerno predlagala kompromis kompromisa Družinskega zakonika, da bi se tako izognili referendumu. Trdili so, da njihov kompromis nikomur nič ne odvzema ... in govorili so resnico: istospolnim parom ne moreš odvzeti ničesar, ker v pravnem smislu ničesar tudi nimajo. In tistih nekaj drobtin, ki jim jih prinaša *Zakon o registraciji istospolnih partnerskih skupnosti*, res ni vredno omembe. Merše bi ukinitel še te. K sreči je bila kompromisna prevara spregledana.

Tik preden smo *Narobe* poslali v tiskarno, je Primc vložil zbranih 42.000 podpisov v podporo referendumu. Še zdajle, nekaj ur po tem dogodku, se mi obrača želoдец, ko pomislim na tiste bele golobe, ki so jih ob tem spuščali, rekoč: »Naj golobi ponese sporočilo miru, ljubezni,

svobode in spoštovanja.« Mar ti ljudje res ne slišijo, kaj govorijo? Katero lekcijo o pomenu besed, ki jih izrekajo, so preslišali? Kako globoko v svoji nečlovečnosti bodo še šli?

Ob golobih – preveril sem, ti se vrnejo nazaj domov k lastniku in ne umrejo v novem okolju, pa tudi kakajo ne po ljudeh, ker jih nekaj ur pred spustom ne hranijo – so nasprotniki Družinskega zakonika recitali še pesem Toneta Pavčka *Starši*. Ob tem sem se vprašal, če se gospod ne preobrača v svojem grobu. Imel sem prav. Saša Pavček je še isti večer medijem sporočila: »Tone Pavček nikoli ne bi privolil, da se njegove pesmi recitirajo ob vložitvi podpisov za razpis referenduma o Družinskem zakoniku. Kot pesnik, intelektualec in predvsem do otrok čuteč človek, saj se je vse življenje boril za blagor, ljubezen in enakost vseh otrok tega sveta. Poleg tega je bil zagovornik Družinskega zakonika.«

Ob teh besedah sem bil ganjen. In dokončno prepričan, da bo Družinski zakonik na referendumu potrjen, če je le kaj pravice na tem svetu. Toliko človeške podlosti, kot so jo za svojimi nasmehi za kamere kazali nasprotniki Družinskega zakonika, preprosto ne more voditi v nekaj dobrega. A stvar se ne bo zgodila sama od sebe. Treba je iti na volišče in glasovati za zakonik. Zanj bom glasoval ne zato, ker bi bil idealen – zanj bom glasoval zato, ker bom s svojim glasom ZA glasoval proti sprevrženosti, lažem, podlosti in nečlovečnosti tistih, ki so referendum zahtevali. Glasoval bom za svojo svobodo in svobodo vseh nas.

ROMAN KUCHAR, UREDNIK

www.semZA.si

Kazalo

- 2 **Novice od tu**
- 3 **Novice od tam**
- 5 **Slovarček**
- Intervju**
- 6 Dr. Anja Kopač Mrak in mag. Ana Vodičar: Kvantni skok
- 9 **Zgodilo se je pred ...**
- Tema**
- 10 **Policija: od nezaupanja k sodelovanju**
- Kolumna**
- 14 Mitja Blažič: 50% + 1 glas
- 15 Suzana Tratnik: Sramotni izračun človekovih pravic
- Okupirajmo**
- 16 **O (ne)povezanosti lgbt-gibanj z gibanji 15. oktober**
- Volitve**
- 19 **Kandidati za čestitke 2011**
- Poroka**
- 20 **Pedri, eksplozivni, poroka in meje**
- Te(r)orija**
- 22 **Partnerstvo: igra vzdrževanja ravnotežaj**
- 24 **Drugi klozet: nasilje v gejvskih in lezbičnih partnerskih razmerjih**
- Knjiga**
- 26 **Mario Wirz: V enem dihu**
- 27 **Christopher Whyte: Gejevski Dekameron**
- Komentar**
- 30 **Eva Gračanin: Ilustrirana heteronormativnost**
- 30 **Luka Pieri: »Človek je otrok svojih navad.«**
- 31 **Teater**
- Film**
- 32 **Sedemindvajseti FGLF**
- 32 **Pogovor s Sylvie Cachin in Mamelu Nyamza**
- 34 **Albert Nobbs**
- 35 **Parada**
- Plošča**
- 37 **Na koncertu Jani Ian**
- Intervju**
- 39 **Friderik Klampfer: Kar je neškodljivo, ne more biti nemoralno**
- 41 **Pet dobrih: Maja Lupša**
- Portret**
- 42 **Spol v Almódovarjevih filmih**
- Historija**
- 44 **Lezbištvo v modernizmu**
- 46 **Pedrski muzej**

Zavrjnjeni azil

Ministrstvo za notranje zadeve je Kadriju Shali in Demirju Krujeziju (oba sta iz Kosova) ponovno zavrjnulo prošnjo za azil, saj meni, da so razmere na Kosovu za LGBT osebe varne, da so njihove pravice zaščitene in da se lahko oba prosilca vrmeta na Kosovo.

Shali in Krujezi sta za azil v Sloveniji prvič zaprosila leta 2006, nato pa ponovno leta 2009. Istega leta je bilo izvedeno začetno zaslišanje, leta 2011 pa je bilo oblikovano tudi psihiatrično izvedeniško mnenje, vendar pristojni niso sprejeli nobene odločitve. Pri Škuc-LL so zato julija 2011 opozorili, da je tovrstno neukrepanje in zavlačevanje uradnih postopkov nedopustno, nehumano in protizakonito.

Po več kot dveh letih čakanja je bila njuna prošnja spet zavrjnena. Shali in Krujezi sta se odločila, da bosta sprožila upravni spor, saj je bilo v njunem postopku narejenih več procesnih napak.

Prvi slovenski LGBTQ slovar

Po uspešni tiskani obliki (februarja 2011 ga je izdal Škuc-Kulturni center Q) je zdaj na voljo tudi spletna verzija slovarja LGBTQ. V njej se zbira besedišče in diskurz, ki sta izpuščena iz uradnih jezikovnih zbirk. Ker je slovar zasnovan interaktivno, uredniška ekipa vabi vse, da se jim pridružijo pri zbiranju in razlagi novih izrazov ter dopolnjevanju že obstoječih.

Slovar je dostopen na <http://www.kulturnicenterq.org/lgbtqslovar/>, vsako slovarsko geslo pa omogoča dodajanje razlage ali primera, komentiranje in razširjanje vednosti o geslih prek različnih spletnih socialnih omrežij.

ZRIPS dopolnjen

V Sloveniji je začel veljati *Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o registraciji istospolnih partnerskih skupnosti*, ki je bil v Uradnem listu št. 91/2011 objavljen 14. novembra 2011. Ta pravilnik omogoča vpis v tujini sklenjene ali registrirane istospolne partnerske skupnosti (ali njenega prenehanja) v matični register brez ponovne registracije v Sloveniji. Določbe starega pravilnika so bile diskriminacijske, saj pristojni organi od heteroseksualnih parov, ki so sklenili zakonsko zvezo v tujini, za vpis v matični register niso zahtevali in ne zahtevajo ponovne sklenitve zakonske zveze v Sloveniji. Za vse pare, ki vpišejo istospolno partnersko skupnost v matični register, velja slovenskih pravni red, ki ureja to področje, t. j. *Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti*.

Sovražni govor na spletu

V organizaciji Društva informacijski center Legebitra je decembra 2011 v Hotelu Lev potekal javni forum z naslovom *Spletni komentari: uresničevanje demokracije ali poligon sovražnosti*. Namen foruma je bil osredotočiti se na žaljivi in sovra-

žni govor, ki se pojavlja v komentarih uporabnic in uporabnikov spletnih medijskih vsebin, kjer se piše o enakopravnosti gejev, lezbijk, biseksualnih in transoseb. Med govorniki so bili Dr. Neža Kogovšek Šalomon z Mirovnega inštituta, Aleš Butala, vrhovni državni tožilec, Albert Černigoj, vodja oddelka za terorizem in ekstremno nasilje pri Slovenski policiji, Lija Mihelič iz Spletnega očesa, Jernej Rovšek, namestnik varuhinje človekovih pravic ter Polona Movrin, odgovorna urednica portala Žurnal24.si

Pestro ob dnevu boja proti aidsu

Ob svetovnem dnevu boja proti aidsu so različne organizacije zopet pripravile več dogodkov, s katerimi so opozorile na še vedno pereč problem naraščanja okužb z virusom HIV. Društvo informacijski center Legebitra in Študentska založba sta tako v Kavarni SEM pripravila pogovor z avtorico romana *V četrtek ob šestih*, Lucijo Stepančič, ter strokovnjakinjo na področju raziskovanja mladine dr.

Mirjano Ule s FDV o tem, zakaj HIV in aids nista le stvar mladih. Pri DIC Legebitra so tudi zaključili z nagradno igro »Prenašaj sporočilo, ne virusa!«, ki je potekala na spletni strani <http://www.stop-aids.si/>. Društvo DIH je predstavilo dva nova filmčka o preventivi (na sliki), daljše filme na temo virusa HIV in aidsa pa ste si lahko ogledali tudi na 27. festivalu gejevskega in lezbičnega filma. Društvo študentov medicine Slovenije je v okviru projekta VIRUS organiziralo dve zabavi, svoje delovanje pa so tudi predstavili in ob tem delili brezplačne kondome. Svetovni dan boja proti aidsu (World Aids Day) smo sicer prvič obeležili 1. decembra 1988.

Naša literatura na tujem

Znano je že, da je slovenska gblt-literarna produkcija zelo uspešna v tujini. V preteklem letu sta Suzani Tratnik izšla prevod *Vzporednic v nemščino (Farbf Fernsehen und sterben)*, Zaglossus, Dunaj 2011, na sliki levo) in prevod v hrvaščino (*U svojem dvorištu, Kontra*, Zagreb 2011), Brane Mozetič pa je doživel štiri prevode (*Banalities, Adolescent, Zabreh 2011; BanalITÀ, Edizioni del Leone, Venezia 2011; Banalidades, Ediciones Gog y Magog, Buenos Aires 2011* (na sliki desno); *Lost Story, Talisman House, Jersey City 2011*). V aprilu 2011 sta bila oba del ekipe, ki se je predstavljala v osrednji Indiji, v mestih Bengaluru

in Maisur, konec leta 2011 je tam izšla tudi brošura s prevodi in slikovnim gradivom z gostovanja. V septembru je bil Mozetič gost mednarodnega pesniškega festivala v Rosariu (Argentina), z domačimi gejevskimi avtorji pa je bral tudi v Buenos Airesu. Svoje španske Banalije pa bo februarja 2012 predstavil na pesniškem festivalu v Nikaragvi. On in Boris Pintar sta bila oktobra objavljena na univerzo Stevens pri New Yorku. Poslušalstvo sta seznanjala z glbt-situacijo v Sloveniji in vzhodni Evropi ter brala iz svojih ameriških izdaj, Mozetič iz ravno izdanega prevoda Zgubljene zgodbe, Pintar pa iz dela Family parables, ki je izšlo pri založbi Talisman v letu 2010.

Mesec lgbt-zgodovine

LGBT MESEC ZGODOVINE

www.drustvo-legebitra.si

Legebitra bo februarja in marca organizirala lgbt-mesec zgodovine, ki je namenjen raziskovanju lgbt-življenja, kulture in politike. Osrednji dogodek bo odprtje razstave *Zgodovina parade ponosa v Sloveniji* 29. februarja 2012 ob 18. uri v Muzeju novejšje zgodovine v Ljubljani. Razstava bo na ogled do aprila. Za preostale prireditve glej: www.drustvo-legebitra.si

Novice od tu pripravlja Anamarija Šporič – Janis.

Premiki tudi v športu

Ameriška košarkaška zveza NBA je prepovedala diskriminacijo na osnovi spolne usmerjenosti. Prepoved je del kolektivne pogodbe, ki jo je podpisal sindikat profesionalnih igralcev košarke, s čimer se je NBA pridružila ameriški profesionalni nogometni (NFL) in bejzbojski ligi (MLB), ki sta takšno zaščito gejem v svojih vrstah nudili že prej. V lanskem letu je bilo najbolj odmevno razkritje enega izmed vodilnih mož ekipe Phoenix Suns, Ricka Weltsa (na sliki), vodstvo NBA pa je ukrepalo tudi v primerih homofobičnih žaljivk, s katerimi so se na igrišču obmetavali nekateri igralci, med njimi tudi Kobe Bryant.

Daljšje zaporne kazni za transfobe

Britansko Ministrstvo za notranje zadeve je sporočilo, da bodo podaljšali zaporne kazni v primerih, ko umorom botruje sovraštvo do transoseb. Najkrajša možna kazen se bo tako kar podvojila, in sicer s 15 na 30 let. Pravosodni minister Ken Clarke je ob tem izjavil: »Zločini iz sovraštva so odvratni

in povzročijo, da deli družbe živijo v strahu ter tvegajo neizvano nasilje.« Enega zadnjih primerov umora transosebe so na sodišču obravnavali pred nekaj meseci, ko so na 21 let zopora obsodili triindvajsetletnega Leona Fylea, morilca predoperativne transseksualne prostitutke Destiny Lauren (na sliki). Statistika nasilja nad transosebami sicer ne obstaja, vendar naj bi bila dejanja te vrste v porastu, zato je britanska vlada v Angliji in Walesu pričela s strategijo boja proti predsodkom, katerih žrtve so transseksualne osebe. O uspešnosti njihove kampanje podatkov še ni, vsekakor pa je pohvalno, da se s to problematiko ukvarjajo tudi na državnem nivoju.

Prvi istospolno usmerjeni premier v EU

V Belgiji so po 535 dneh politične krize končno izbrali ministrskega predsednika začasne vlade. To je, nekoliko presenetljivo, postal šestdesetletni Elio Di Rupo (na sliki), vodja Frankofonske socialistične stranke, ljubitelj velikih rdečih metuljčkov in trenutno edini razkriti gej na čelu katerekoli države v Evropski uniji. Za Belgijce je sicer večinoma bolj šokantno dejstvo, da je Di Rupo prvi francosko govoreči premier vse od leta 1979, poleg tega pa je še levičar in ateist v tradicionalno desno usmerjeni državi. Di Rupo tako že velja za enega šibkejših premierjev v belgijski zgodovini, saj je v njegovi koaliciji le za vzorec predstavniki

kov bogatejšega flamskega severa, tudi Di Rupo sam pa naj bi kljub dobremu znanju francoščine, italijanščine in angleščine zelo slabo govoril nizozemsko. Iz opozicije se tako že oglašajo poslanci, katerih »nigerijske čistilke« naj bi govorile »boljšo nizozemščino kot novi premier«. Di Rupo izhaja iz revne družine italijanskega porekla in se je pod pritiskom medijev razkril že leta 1996. Pred njim je težka naloga, saj je Belgija v hudi finančni krizi, poleg tega pa se bo moral lotiti tudi navidez nemogoče naloge vzpostavljanja dialoga med francosko in flamsko stranjo – slednja zdaj bolj kot kdaj prej zagovarja ločitev Belgije na dva dela.

Danci po novem tudi v cerkvah

Nova levosredinska danska vlada pripravlja zajeten seznam popravkov obstoječe zakonodaje, ki naj bi omogočili popolno izenačitev istospolnih in raznospolnih parov. Danska luteranska cerkev je do nedavnega nasprotovala popolni izenačitvi heteroseksualnih in homoseksualnih parov znotraj eklesiastičnih okvirov, vendar so se škofje sedaj pripravljene pogovarjati o pripravi obreda, s katerim bi duhovniki poročali istospolne pare. Trenutno lahko duhovniki in duhovnice v danskih luteranskih cerkvah istospolno usmerjene osebe, ki so sklenile registrirano partnerstvo, zgolj blagoslovijo.

Splitska parada dobiva sodni epilog

Sodišče v Splitu je za krivega spoznalo prvega izmed obtožencev, ki naj bi med lansko Parado ponosa v tem obmorskem mestu zagre-

šili zločine iz sovraštva. Damir Roso, 34, je bil obsojen na eno leto pogojne kazni zaradi nasilnega vedenja in kršenja pravice do javnega zbiranja. Rosa je med parado med drugim kričal »Ubite pedre, vse bi vas morali pobit!«, pri čemer ga je posnela kamera. Obtoženec se ne čuti krivega, je pa kot »inspiracijo« za svoje obnašanje okrivil množico ljudi, ki naj bi ravnala podobno kot on, in se za dejanje opravičil – sam naj namreč ne bi imel čisto nič proti ljudem drugačne spolne usmerjenosti in naj bi celo imel prijatelja, ki je gej, resnosti situacije pa naj se ne bi zavedal, saj je skupaj s sonavijači dogodek doživljal »podobno kot srečanje z navijači nasprotne ekipe po tekmi«. Policija je poleg njega ovadila še 22 oseb, od tega jih je 14 končalo na sodišču, 5 primerov pa še preiskujejo. Roso je prvi obsojenec za nasilno nasprotovanje Paradi ponosa v Splitu, po pisanju *Jutranjega lista* pa naj bi bili ti sodni procesi tudi pod

drobnogledom Evropske komisije, ki si prizadeva zavezati homofobno nasilje v Evropi.

Pričetek testiranja cepiva proti virusu HIV

Raziskovalci na University of Western Ontario so dobili zeleno luč ameriške uprave za hrano in zdravila (FDA) za začetek testiranja eksperimentalnega cepiva proti virusu HIV na ljudeh. Cepivo SAV001 je zadnjih 10 let razvijal virolog dr. Chil-Yong Kang s svojo ekipo. Pri cepivu so uporabili celoten virus HIV in ne samo določeni genovi oziroma proteinovi

virusa. Virus je zaradi genetskega inženiringa nepatogen, torej ne more povzročiti okužbe, lahko pa bi spodbudil T-celice k uničevanju celic, okuženih z virusom. Preliminarni toksikološki testi na laboratorijskih živalih so pokazali, da cepivo povzroči močan odziv imunskega sistema, kljub temu pa bo šele čez več let znano, ali cepivo res učinkuje tudi pri ljudeh.

Presenečenje na Poljskem

Na septembrskih volitvah sta v okviru novoustanovljene antiklerikalne stranke *Palikotovo gibanje*, ki je na volitvah dobila 10 odstotkov glasov, mesto v poljskem parlamentu dobila tudi transaktivistka Ania Grodzka in LGBT-aktivist Robert Biedron (na sliki). Poljska LGBT-skupnost se sicer otepa s skrajno konservativnimi, homofobičnimi in diskriminacijskimi pozicijami uradne poljske politike, pri boju z njo pa jim bo morda v pomoč tudi feministka Wanda Nowicka, ki je bila prav tako izvoljena v parlament in je glasna podpornica LGBT-gibanja na Poljskem. *Palikotovo gibanje* se zavzema za liberalizacijo splava, brezplačno kontracepcijo, legalizacijo mehkih drog in istospolnih porok ter brezplačni dostop do interneta. Zahteva tudi ločitev cerkve in države, konec financiranja RKC iz javnih sredstev, opustitev poučevanja verouka v javnih šolah ter odvzem premoženja, ki ga je cer-

kev dobila z vrnitvijo med komunizmom nacionaliziranega premoženja. Drzno, ni kaj.

OZN prvič o LGBT

Organizacija združenih narodov je decembra izdala prvo poročilo o človekovih pravicah GLBT-oseb v svoji zgodovini. Poročilo razkriva, da so te osebe zaradi svoje spolne usmerjenosti ali spolne identitete po svetu še vedno žrtve umorov, homofobnega nasilja, mučenja, zapornih kazni, kriminalizacije, diskriminacije na delovnem mestu, v zdravstvenem in izobraževalnem sistemu. Poročilo – izdal ga je Urad visokega komisarja Združenih narodov za človekove pravice (OHCHR) v Ženevi – poudarja, da vlade pre pogosto ignorirajo homofobno nasilje in diskriminacijo na osnovi spolne usmerjenosti. Posebej izpostavlja, da je nasilje do LGBT-oseb, v primerjavi z drugimi v sovraštvu utemeljenimi kaznivimi dejanji, še posebej surovo in brutalno. O homofobnem in transfobnem nasilju poročajo z vsega sveta, zaradi nezaupanja v policijo, strahu pred maščevanjem in strahu pred razkritjem pa žrtve nasilja pogosto ne prijavijo. Visoka komisarka za človekove pravice pri OZN Navanethem Pillay zato poziva države, naj zavrnejo zakone, ki kriminalizirajo homoseksualnost. Poročilo omenja tudi Slovenijo, in sicer navaja podatek iz raziskave dr. Alenka Švab in dr. Romana Kuharja iz leta 2005, da je 53 % respondentov in respondentk v nacionalni raziskavi poročalo, da so zaradi svoje spolne usmerjenosti že bili žrtev nasilja.

Kriminalizacija homoseksualnosti v Nigeriji

V Nigeriji so potrdili zakon, ki prepoveduje istospolne poroke. Zahodne države so Nigeriji pred tem grozile z odtegnitvijo finančne pomoči, če država zakona ne umakne, vendar so njihovi pozivi naleteli na gluha ušesa. Po novem zakonu bodo osebe, ki bodo sklenile istospolno zakonsko zvezo, obsojene na 14 let zapora, tisti, ki bi takšno zvezo podpirali ali ji bili priča, pa 10 let. Enaka kazen grozi vsem tistim, ki bi vodili klube ali društva za istospolno usmerjene ali bili njihovi člani. Večina zahodnih držav, med njimi ZDA in Velika Britanija, je zakonu nasprotovala, prav tako tudi mednarodne organizacije, ki se borijo za človekove pravice. Zakon, ki je bil med povečini zelo vernimi Nigerijci izjemno dobro sprejet, bo stopil v veljavo s podpisom predsednika države, kar naj bi se zgodilo v kratkem.

Hillary Clinton za LGBT-pravice

Hillary Clinton, državna sekretarka ZDA, je svoj govor v Ženevi ob dnevu človekovih pravic posvetila človekovim pravicam gejev, lezbijk, biseksualnih in transoseb. Pri tem je priznala, da so pravice LGBT-oseb kršene tudi v ZDA ter da je pot do popolne enakosti polna ovir, ki temeljijo na globokih

osebnih, političnih, kulturnih in religioznih prepričanjih. Izpostavila je več problemov, ki onemogočajo enakost LGBT-oseb v vseh družbah in kulturah, npr. to, da so pravice LGBT-oseb ločene in drugačne od človekovih pravic, ter da se zaradi homofobije dogajajo umori, fizično nasilje, kriminaliziranje homoseksualnosti, prisilne hormone terapije ter onemogočanje dostopa do življenjsko pomembne nege, pravosodja, javnih prostorov ipd. Za Hillary Clinton je velik izziv utemeljevanje diskriminacije in nasilja nad LGBT-osebami z verskimi in s kulturnimi vrednotami. Po njenem mnenju napredek temelji na zakonskih spremembah, v večjem delu sveta, vključno z ZDA, je namreč zakonska zaščita predhodnica in ne slednica širšemu priznanju pravic. Zakoni, ki diskriminirajo, krepijo druge tipe diskriminacije, tisti, ki predpisujejo enako zaščito, pa krepijo moralni imperativ enakosti. Napovedala je oblikovanje globalnega fonda za enakost (Global Equality Fund), ki bo podpiral organizacije civilne družbe na področju človekovih pravic LGBT-oseb. Vlada ZDA se je zavezala, da bo za ustanovitev fonda prispevala 3 milijone dolarjev.

Novice od tam pripravlja Anamarija Šporčič – Janis.

LGBT MESEC ZGODOVINE

www.drustvo-legebitra.si

ANAMARIJA ŠPORČIČ – JANIS

VARDA THE OMI-POLONE ...¹ – (2. DEL)

Polari kot jezik homoseksualcev (različice so se uporabljale tudi v gledališču, v pristaniščih in na ribjih tržnicah) se je najprej pojavil kot skrivni jezik, ki je govorce ščitil pred policisti pod krinko. Petdeseta leta so bila v Veliki Britaniji obdobje mnogih aretacij in čas medikalizacije homoseksualnosti, ko so zdravniki kar tekmovali v izumljanju grozljivih metod, ki naj bi homoseksualce ozdravile. Ker se je bilo torej nevarno izpostavljati, se je pojavila potreba po skrivnem jeziku, ki bi ljudi zaščitil in hkrati služil kot nekakšen gejdard oz. razpoznavni znak. V šestdesetih se je situacija pričela spreminjati, homoseksualnost je bila delno dekriminalizirana in polari so pričeli uporabljati vsevprek, saj ni več služil kot način spoznavanja potencialnih partnerjev, temveč bolj kot inovativen način za namene opravljanja. Tako si lahko rekel, da ima nekdo *bona carte* in človek se seveda ni zavedal, da govoriš o njegovi moškosti. Polari je vedno bolj postajal jezik seksa in delov telesa, vključeval pa je tudi mnogo besed v povezavi z oblačili ter pridevnikov (*bona – dobro, cod – slabo*).

Primer polarija: *As freely ommes ... we would zhoosh our riah, powder our eeks, climb into our bona new drag, don our batts and troll off to some bona bijou bar. In the bar we would stand around with our sisters and vada the bona cartes on the butch omme ajax ...* V angleškem prevodu bi se zgornje vrstice glasile nekako takole: *As young men...we would style our hair, powder our faces, put on our fabulous new clothes, don our shoes and wander off to some fabulous little bar. In the bar we would stand around with our gay companions and look at the fabulous genitals on the butch man nearby ...* Če si podrobno ogledamo navedeni primer, lahko razberemo, da polari sestavljajo predvsem samostalniki in pridevniki, zelo malo pa je glagolov. Tisti, ki obstajajo, se običajno navezujejo na spolnost ali lepotičenje (npr. *blag – »zapečati«*). Nekatere besede imajo več pomenov, izvorov, zapisov in celo načinov izgovorjave. Ker je bil polari večinoma govorjen, ga danes zapisujemo fonetično ali po pravilih angleškega jezika.

¹ Poglej tega homoseksualca.

Foto: Nada Žgank/Memento

MITJA BLAŽIČ

POGOVOR Z DR. ANJO KOPAČ MRAK
IN MAG. ANO VODIČAR

Kvantni skok

Za državno sekretarko na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve dr. Anjo Kopač Mrak in generalno direktorico Direktorata za družino mag. Ano Vodičar lahko z gotovostjo trdimo, da sta gonilni sili v posodabljanju družinske zakonodaje in odprave sistemske diskriminacije istospolnih parov in družin na strani vlade v zadnjih treh letih. Sekretarka mi je ob srečanju – še pred razglasitvijo sodbe Ustavnega sodišča – zaupala, da šele zdaj zares razume našo frustracijo: »Teško mi je oditi, ne da bi končala tako pomemben projekt, v katerega smo vložili tri leta dela. Vi pa že več kot 20 let doživljate, da ljudje prihajajo in odhajajo, problem pa ostaja.« 'Generalna', kot ji ljubkovalno pravijo, je dodala, da je med sprejemanjem Družinskega zakonika zanosila in rodila, zakonika pa še vedno ni. In vendar sta skupaj uspeli premakniti odnos države do istospolno usmerjenih na raven sodobnih naprednih demokracij.

V senci velike odisejate o Družinskem zakoniku je sredi decembra začel veljati Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o registraciji istospolnih partnerskih skupnosti. Kaj prinaša?

Mag. Ana Vodičar (AV): To je majhna sprememba, a menim, da bo imela v vsakdanjem življenju veliko težo. Gre za ureditev situacije, ko oseba sklene istospolno partnersko zvezo v tujini. Kot veste, so se dogajale absurde situacije, da naše upravne enote v tujini sklenjenih istospolnih partnerskih zvez niso hotele priznavati. Pare so navadno napotile na sodišča, ta pa so izdajala sklepe, da niso pristojna za priznavanje tujih odločb. Na ministrstvu smo se odločili, da je takšna ureditev nedopustna in smo v dveh mesecih medresorsko uskladili spremembe pravilnika. Dosegli smo, da bodo upravne enote odslej v tujini sklenjena istospolna partnerstva neposredno, na podlagi tuje odločbe, vpisovale v matični register. Zelo podobno kot pri heteroseksualnih pari.

Upravne enote so tovrstne pare pogosto napotile na ponovno registracijo v Sloveniji.

AV: To je še bolj absurda situacija, da nekdo sklene istospolno partnersko zvezo v tujini,

potem pa mu doma na upravni enoti rečejo: »Dajte se na hitro še enkrat registrirati, saj to vzame samo 15 minut.« To je nedopustno.

Pri ponovni registraciji je pogosto prihajalo do zapletov, saj so morali pari z listino dokazovati, da ni zadržkov za registracijo istospolne partnerske skupnosti v Sloveniji. Ker pa so bili pari že registrirani v tujini, tovrstne listine ni bilo mogoče pridobiti, čeprav je bilo jasno, da je šlo za ponovno registracijo istih dveh oseb.

AV: Eden od pogojev, da nekdo pri nas registrira istospolno partnersko skupnost je, da je samski. Če jo je sklenil v tujini, ni več samski. Situacija je bila res absurda in mislim, da je sprememba pravilnika šolski primer, kako se da, če je volja, v zelo kratkem času za državljane in državljanke urediti zelo pomembno novost.

Junija je bil sprejet nov Zakon o tujcih, uporabljati smo ga začeli konec oktobra. Ta omogoča uveljavljanje pravice do združevanja družine tudi registriranim istospolnim parom, kjer je en partner tujec, kar do zdaj ni bilo mogoče.

AV: Na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) smo bili relativno malo vpleteni v nov Zakon o tujcih. Bistveno se mi zdi, da se je, tako kot pri drugih predpisih, dosledno upoštevalo načelo nediskriminacije tudi pri pojmu združevanja družine. Zdaj so istospolni pari v celoti izenačeni z zakonci, ko gre za pridobivanje ustreznih papirjev, dovoljenj za bivanje itd.

Na nevladne organizacije se je v zadnjih letih obračalo veliko tistih, ki so registrirali istospolno partnersko skupnost s tujci, dovoljenja za bivanje pa niso dobili. Zato smo tujcem navadno svetovali, naj se pri nas zaposlijo in tako pridejo do dovoljenja za bivanje in s tem za skupno življenje z ljubljeno osebo.

AV: Ljudi smo v bistvu silili, da so izigrali sistem, zato da so prišli do osnovnih pravic.

Tretja novost, ki pa je kar revolucionarna, je prva enostranska posvojitve otroka v registrirano istospolno partnersko skupnost pri nas. K temu je najbrž veliko pripomogla lanska odločba Vrhovnega sodišča, ki je nekemu drugemu istospolnemu paru priznala ameriško sodno odločbo o skupni posvojitvi. V obrazložitvi so med drugim zapisali, da so v skladu s 135. členom Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR), pri nas enostranske posvojitve zakonite.

AV: Veste, zakaj se je prvi primer posvojitve otroka partnerja v istospolni družini zgodil

šele sedaj? Ker smo šele sedaj na center za socialno delo (CSD) dobili prvo vlogo za enostransko posvojitve od istospolnega para. Odločba, ki jo omenjate, je seveda pomembna, ni pa bila odločilna.

Dr. Anja Kopač Mrak (AKM): Pomembno je vedeti, da pravna stroka pri nobenem vprašanju ni popolnoma enotna, vedno so različni pogledi, tako kot v vseh strokah. V zadnjih letih je vse več eminentnih pravnikov pisalo, kako je treba brati 135. člen ZZZDR. Ne, kako je bil mišljen, ko so ga leta 1976 pisali, ampak kako ga je treba z vidika prava brati, upoštevajoč načelo nediskriminacije. Poleg strokovnih podlag pa je potrebna tudi politična volja. In ko se srečata oba elementa, se lahko zgodijo premiki. Prav zato imam velike pomisleke, ko nasprotniki Družinskega zakonika to odločbo opredeljujejo kot pravni aktivizem. Za nikakršen aktivizem ni šlo. Ko se stroka bolj ali manj poenoti, je prav, da se postopki zgodijo.

Pari, ki so vstopali v postopek enostranske posvojitve, so morali čez zajetno in zapleteno proceduralno kalvarijo.

AV: To je pravilno. Mi ne želimo, da bi bil postopek pri katerikoli posvojitvi enostaven ali kratek. Zavedati se moramo, da se pri posvojitvi – posebej dvostranski – otrok odvzame matični biološki družini in se ga za celo življenje preda staršem v novo, socialno družino, brez možnosti povratka. Zato želimo, da je postopek izpeljan temeljito in kvalitetno.

AKM: Iz odločbe CSD Bežigrad je bilo zelo očitno, da so naredili vse, kar je bilo potrebno. Strokovne delavke so bile pri družini, spremljale so jo, pogovarjale so se z otrokom. In zelo očitno je bilo, da je otroku v tej družini dobro, da jo dojema kot svojo družino. Če bi strokovne službe ugotovile, da otroku ni dobro, ministrstvo odločbe o enostranski posvojitvi ne bi sprejelo. Ne gre namreč za to, da se posvojitve mora zgoditi, vedno je bistveno, da se otroku zagotovi najboljšo možnost. In tega javnost pri Družinskem zakoniku ne razume. Vedno bomo največ pozornosti posvetili zagotavljanju, da bo otrok dodeljen družini, ki je za njega najboljša. In tudi vse enostranske posvojitve v istospolnih družinah bodo morale prestatiti vsa ta preverjanja, pri čemer pa postopki ne smejo biti obremenjeni s predsodki. Zato bo treba veliko delati s CSD.

Vendar je bila odločitev na prvi stopnji negativna.

AV: Odločitev je bila negativna samo zaradi uporabe prava. Center je namreč ugotovil, da so odnosi v tej družini kvalitetni. Zaključek odločbe se je glasil: 'Vse je v redu, okolje je primerno za razvoj otroka, vendar moramo izdati negativno odločbo, ker po naši oceni ZZZDR enostranskih posvojitvev v istospolne skupnosti ne omogoča.' Torej, šlo je res zgolj za uporabo prava, zato smo lahko na drugi stopnji ob podrobni proučitvi spisa odločbo spremenili in v skladu s 135. členom ZZZDR posvojitvev otroka partnerja dovoli.

Je postopek zdaj ustaljen ali bodo CSD še naprej zavračali enostranske posvojitve?

AV: CSD odločajo samostojno in suvereno. Lahko bi se zgodilo, da bi kakšen center izdal negativno odločbo, čeprav bi bila takšna odločitev relativno neobičajna oz. presenetljiva. Zakaj? Ko centri na prvi stopnji izdajajo odločbe o različnih pravicah: o pravici do poročniškega dopusta mamice, o denarni socialni pomoči ..., vedno upoštevajo, kakšna so pravna stališča MDDSZ. Vedo namreč, da smo njihov drugostopenjski organ in jim lahko odločitve razveljavimo. Centri praviloma upoštevajo naše argumente in razlage. Omenjena odločba o posvojitvi je relativno dolga, je zelo dobro utemeljena in centri bodo težko spregledali pravne argumente. Bila bi zelo presenečena, če bi kakšen CSD ob ugotovitvi, da je istospolna družina primerna, zavrnil enostransko posvojitvev.

Sprememba garniture na ministrstvu ne more prinesiti negativne odločbe v primeru posvojitve otroka partnerja v istospolni družini (do uveljavitve Družinskega zakonika)?

AKM: Menim, da s pravnega stališča, v smislu reinterpretacije 135. člena, to ni možno. Vemo pa, da so interpretacije, kako se otrok počuti v družini, lahko različne. Pogoji, ki morajo biti izpolnjeni, so bolj subjektivne narave in ob subjektivni naravi lahko pride tudi do drugačnih interpretacij. Pri pravnem razumevanju 135. člena pa ne.

Kaj se je zalomilo v postopku sprejemanja zakonika, da smo od 100 % odprave sistemske diskriminacije istospolnih parov in družin pristali pri kompromisu? Je bilo krivo pomanjkanje podpore na levici?

AKM: Mislim, da moramo vzroke iskati v širši situaciji, v kateri smo, in v dejstvu, da gre za eno najbolj ideoloških tem. Postavljanje teh vprašanj v jedro javne razprave v času krize, ko je kup drugih tem, ki jih ljudje želijo percipirati kot pomembnejše, je tvegano. Vemo, da so ljudje, ko družbi ne gre dobro, toliko bolj

dovzetni za predsodke. To je bil problem tega Družinskega zakonika, s katerim smo se na ministrstvu začeli ukvarjati že novembra 2008. Takoj, ko smo nastopili mandat, smo imeli zakonik pred seboj in v tisti čas segajo odločitve glede definicije družine in pomena zakonske zveze. Tako prvo kot drugo nima nobene zveze s poznejšo odločitvijo, da zakonik uredi tudi položaj istospolnih partnerjev in družin. To se v javnosti vedno zamegljuje. Definicija družine je sociološka, širša, inkluzivna, zajema vse otroke in ne ločuje med idealnimi in manj idealnimi. In definicija bi bila takšna, tudi če zakonik ne bi urejal vprašanj istospolnih partnerstev in družin.

Širša definicija družine in pomen zakonske zveze sta že bila del tiste različice zakonika.

AKM: Oboje je bilo v predlogu iz časov ministra Janeza Drobniča (NSi).

Zgodba o posodobitvi družinske zakonodaje se torej vleče že dalj časa.

AKM: Pravne podlage in analize za Družinski zakonik je začela pripravljati že sekretarka Alenka Kovšca leta 2000. In prav zgodba definicije družine je dokaz, kako neka definicija ni problematična, dokler je ne želimo percipirati kot problematične. Zakonik, s sodobno definicijo, da je družina povsod, kjer je otrok, je na vlado vložil minister Drobnič v času Janševe vlade. Takrat se definicije ni problematiziralo. Ko pa danes poslušate zahteve Civilne iniciative, je videti, kot bi bila definicija družine ključni problem. Ni. Zanje je ključni problem, da smo v Družinskem zakoniku poskušali rešiti tudi vprašanje istospolnih partnerstev in družin. Katoliška cerkev je bila prvič v zgodovini vključena kot partner na matičnem odboru. Gre za pomembno ideološko temo, o kateri se je potrebno pogovarjati in slišati, vendar si v 78-ih urah razprave nismo prišli nič bliže. Poslušali smo, da je zakonska zveza samo zveza med moškim in žensko, da so skupne posvojitve problem. Osebnost sem poskušala slišati nasprotnike zakonika, razumeti njihove strahove in njihove poglede. Zato je nastal kompromis. Razumeli smo, da del prebivalstva v Sloveniji nekaterih stvari še ne more sprejeti, zato smo šli v kompromis, vendar s pravnega stališča ni moč pristati, da istospolni partnerji ne bi imeli enakih pravic, predvsem pa da ne bi imeli enakih pravic njihovi otroci.

Koliko pa ima zasluge za ta kompromis dejstvo, da znotraj koalicije ni bilo zadostne podpore?

AKM: Načelno je bila podpora ves čas, vendar mora politik oceniti, do kam lahko prideš, kako hitro in kakšno ceno boš plačal, če tja ne prideš. Zato ocenjujem, da je bil kompromis z

našega vidika velika žrtev. Še vedno pa mislim, da je bil potreben. Ni bilo nepomembno, da smo ga v Državnem zboru potrdili s 43-imi glasovi in da ni bil izglasovan veto v Državnem svetu. Vprašanje, če bi bilo to možno brez kompromisa.

Vas je presenetilo, da se je RKC tako aktivno vključila v zgodbo o Družinskem zakoniku?

AKM: Mene ne. Mislim, da je pričakovano, da bo cerkev o vprašanju družine povedala svoje stališče, ker je to tudi njihova pomembna tema, tukaj ne vidim nobenega problema. Problem nastane v točki, ko nekdo v imenu boga vernikom v svojem hramu govori, kakšen pogled morajo imeti. Dokler se ljudem pove vsebina zakona, dokler se pove točno, kar piše, ni problem. Problem pa je, ko se ljudi straši z neresnicami. Ena takih je, da bo sostanovalec v domu upokojencev po vaši smrti lahko zahteval dediščino, češ da je bil z vami v zunajpartnerski skupnosti. Ko smo to poslušali v parlamentu, se mi to sploh ni zdelo vredno odziva, češ, kdo bo pa to verjel, ampak na koncu ljudje verjamejo. Želela bi si videti cerkev, ki ima moralno avtoriteto. Te pa ne moreš vzpostaviti, če lažeš, zavajaš, prirejš resnico.

AV: Ocenjujem, da je bil sporen predvsem način podajanja njihovih stališč. Mislim, da so bili poleg vodje Civilne iniciative tisti, ki so v postopku sprejemanja Družinskega zakonika po moji oceni najbolj evidentno kršili 63. člen Ustave, ki prepoveduje spodbujanje k neenakopravnosti in nagovarjanje k sovražnemu govoru.

Vi ste v intervjuju za Mladino povedali, da ste verni.

AV: Da.

Kako ste kot vernica gledali na vlogo cerkve pri vprašanju Družinskega zakonika?

AV: Izjemno težko. Izjemno težko, ker se mi zdi, da izgubljajo kompas in da je iz meseca v mesec situacija slabša. Ne razumem, zakaj to počnejo. Težko sem to spremljala.

V primeru, da referendum bo, kakšna bo vloga MDDSZ?

AV: V prvi fazi se moramo še bolj kot do sedaj potruditi, da ljudem predstavimo pravo vsebino zakonika. Prepričana sem, da postaja s kompromisnim predlogom zakonik široko sprejet med ljudmi. Nesporno ga je podprla stroka in mislim, da ga lahko na morebitnem referendumu tudi naši državljani. Zakonik pri naša izjemno veliko dobrih stvari za vse generacije v naši državi, sporne točke pa smo umaknili. Definicija družine je široka, vključujoča, nima neposrednih pravnih posledic, skupne posvojitve istospolnih parov zakonik ne dopušča, svetost zakonske zveze med moškim in

žensko smo v kompromisni različici pustili nedotaknjeno ... Mislim, da zakonik ne sme biti več sporen za nikogar.

Dodatno se stvari zapletajo, ker je prišlo zaradi dolgotrajnosti postopka vmes do predčasnih volitev, ki bodo moogoče zamenjala tudi garnituro na ministrstvu.

AKM: Z imenovanjem nove vlade državnemu sekretarju in ministru avtomatično preteče mandat. Kampanja pa je zasnovana tako, da imajo besedo tisti, ki se v kampanjo prijavijo. Če bo referendum, menim, da bo to predvsem zgodba civilne družbe in projekt političnih strank. Referendum ni primarno projekt vlade, se je pa vlada pri referendumu o pokojninski reformi in malem delu prijavila v referendumsko kampanjo, da je imela svojega predstavnika. Tu se lahko zgodi, da, špekuliram, če politične volje ne bo, tudi prijave vlade ne bo. Ostalo – civilna družba in politične stranke – pa bodo. In to je bistveno.

Ministrstvo se torej lahko v skladu z zakonodajo prijavi na referendumsko kampanjo.

AKM: Vlada lahko imenuje svojega predstavnika, v tem primeru bo najbrž z našega ministrstva. Če pa se ne vključi, se še vedno lahko pojavlja v pojasnjevalnih oddajah. Samo na referendumskih soočanjih ne sme sodelovati.

Kaj bodo državljanke in državljani izgubili, če na referendumu Družinskega zakonika ne podprejo?

AV: Ogromno. Najbolj bodo prizadeti naši najmlajši. Zakonik namreč predvideva, da bodo po novem o odvzemih otrok odločala sodišča, CSD-ji pa bodo morali svoje osnovno poslanstvo svetovanja okrepiti. To je največja izguba. In še vrsta stvari, od brezplačne mediacije v družinskih postopkih, do tega, da po novem ne bo več odvzema poslovne sposobnosti, ker smo v preteklosti s temi odvzemi ljudi, ki sicer niso sposobni skrbeti zase, z vidika človečnosti popolnoma razvrednotili. Izgubili bi novo možnost sklepanja ženitnih pogodb, saj je sedanjí premoženjski režim med zakonci preživet. Zakonik prinaša več načinov sklepanja zakonski zvez. Pobudo za to so dali mladi, saj bi nekateri radi sklenili zakonsko zvezo na neformalen način. Tu je še zagovorništvo otrok, prepoved telesnega kaznovanja in ponižujočega ravnanja ...

AKM: ... zakonik spodbuja pozitivno starševstvo, ureja problematiko rejništva in posvojitve boljše, kot je bilo do zdaj. Vsi ukrepi so po novem časovno zamejeni, pri rejništvu zelo jasno na največ 3 leta, ker vemo, da je prihajalo na tem področju do zlorab, posvojitve pa bo po novem možno urediti v 6-ih mesecih, pri čemer se poporodno obdobje izvzame.

AV: Zelo pomembna je možnost posvojitve za zunajzakonske heteroseksualne pare. Danes se ti, tudi če so skupaj 15 let, ne morejo postaviti v vrsto za postopek posvojitve, prej se morajo poročiti.

AKM: Pomemben je prenos odločevalske funkcije s CSD na sodišča, centrom pa se vrne svetovalno vlogo, ki je na področju družinske problematike še kako pomembna. Ministrstvo za pravosodje je skupaj z nami že pripravilo spremembe procesnih zakonov, ki bodo omogočali, da se bodo zgodbe na sodiščih odvijale hitreje. Da se vsi ti procesi medresorsko uskladijo, da imaš pri tem podporo stroke in politike in to v enem mandatu, se ne zgodi kar tako.

AV: Ko je minister Drobnič leta 2007 poslal Družinski zakonik na vlado, tam ni bil sprejet, ker je bilo ocenjeno, da so finančne posledice zakonika zaradi prenosa pristojnosti na sodišča prevelike.

AKM: In to v času največje gospodarske rasti.

AV: Zdaj pa se nam je vse lepo izšlo. V ozadju je pripravljena procesna zakonodaja, ki samo čaka, da začne zakonik veljati. Če Ustavno sodišče jutri odloči, da ni referendum, bomo zakonik naslednji teden objavili v Uradnem listu in takoj lahko začnemo sprejemati procesno zakonodajo, ustrezne pravilnike, predvsem pa usposabljanje CSD in družinske sodnike za delo po novem.

Kaj se bo zgodilo, če Družinski zakonik pade na referendumu?

AKM: Stvari ostanejo urejene po ZZZDR iz leta 1976. Ta je bil sicer odlično pripravljen, sicer ne bi vzdržal toliko časa, vendar se je družinska problematika v zadnjih letih tako razvila, da ne obvladujemo več težav na terenu. Institucije morajo biti pripravljene, da hitro in učinkovito reagirajo. CSD lahko po novem otroka iz nevarnih okolij umaknejo v 48-ih urah. Zaščita otroka, to je bistvena zgodba zakonika.

Kakšna bo pot odpravljanja sistemske diskriminacije istospolnih parov in družin, če zakonika na referendumu ne bomo ubranili?

AKM: Veste, da je to v končni fazi politično vprašanje, tako kot vse do zdaj. Za politiko pa bo to pomemben signal. Vseeno ne bi špekulirala tako daleč. Smo na pragu leta 2012 in mislim, da je prav, da v naši državi, ki je utemeljena na svoji odprtosti, nenazadnje smo zaradi gibanj, ki so izpostavljala odprtost, postali država, ne zapravimo možnosti, ki se nam ponuja ob 20-letnici sprejema Ustave in naše samostojnosti. Nikakršne potrebe ni, da bi naredili korak nazaj, saj zakonik nikomur ničesar ne jemlje.

Zgodilo se je pred ...

5. leti

Oktober 2006 je TV Slovenija povabila Salome v oddajo *Piramida*. Prvo povabilo so nato preklicali, prav tako pa tudi drugo – čeprav se je v obeh primerih na TV že vrtil napovednik, da bo v oddaji nastopila Salome.

Mediji so poročali, da naj bi se odgovornim na TV Slovenija zazdelo, da je transspolna oseba neprimerna za javni nastop.

10. leti

Septembra 2001 je psihiater dr. Janez Rugelj dejal, da so homoseksualci in lezbijke tako zarukani, da

jih psihiatrija ne more spremeniti. »[V]tikanje penisa v smrdljivo rit med dvema moškima, to je vendar nagnusno. [...] Treba je uporabljati natančne izraze, da se ve, kam homoseksualci spadajo.« Decembra je Brane Mozetič vložil kazensko ovadbo proti Ruglju zaradi širjenja nestrpnosti, enako storita tudi Mitja Blažič in Viki Kern. Obe ovadbi je Državno tožilstvo zavrglo.

15. leti

Jeseni 1996 so ustvarjalci *Revolverja* prosili predsednika država Milana Kučana za intervju. Kučanova predstavnica za

medije je odgovorila, da je »tema preveč obrobna, preveč specifična, preozka, da bi se predsednik z njo ukvarjal.« Ko smo za intervju za *Narobe* prosili aktualnega predsednika države, je nanj pristal. Objavljen je v 14. številki *Narobe*.

20. leti

Oktober 1991 je Andrej Zornik za *Revolver* opravil manjšo telefonsko anketo (N=30) o odnosu Ljubljančanov do homoseksualnosti. Skoraj polovica

na vprašanja ni hotela odgovorjati, preostali pa so v homoseksualnosti videli predvsem nekaj »neprijetnega«. Večina bi bila »zelo prizadeta«, če bi bil njihov otrok gej, med znanimi domačimi geji pa so anketiranci omenjali predvsem estradnega pevca N. J. (Najverjetneje gre za »slovenskega momarjaka«.)

JASNA MAGIĆ HOMOFOBIČNO NASILJE, LGBT IN POLICIJA: OD NEZAUPANJA K SODELOVANJU

V Sloveniji nasilje nad istospolno usmerjenimi raziskujemo od leta 2001. Vsi do zdaj dostopni podatki kažejo precej podobno sliko: več kot 50 odstotkov vprašanih gejev in lezbijk ima zaradi svoje spolne usmerjenosti vsaj eno izkušnjo z nasiljem. Raziskave sicer niso neposredno primerljive, vendar pa vsi podatki kažejo na to, da se nasilje ne zmanjšuje.

Uradne statistike homofobičnega nasilja ne beležijo, saj policija ne vodi posebne statistike o tem nasilju. Rezultati raziskave *Povej Naprej* kažejo, da več kot 92 % tistih, ki se soočajo s homofobičnim nasiljem in z diskriminacijo, tega ni prijavilo policiji. Temu botruje več razlogov. Najpogosteje so sodelu-

Leto	Raziskava	Izkušnja nasilja zaradi spolne usmerjenosti	N (število sodelujočih v raziskavi)
2001	O diskriminaciji na osnovi spolne usmerjenosti (Škuc-LL)	49,4 %	172
2005	O vsakdanjem življenju gejev in lezbijk v Sloveniji (Mirovni inštitut)	53,3 %	443
2008	Povej naprej (Legebitra)	67,6 %	149

joči v raziskavi omenjali, da se jim tovrstna prijava ni zdela smiselna, da so se bali homofobičnih opazk policistov, na število prijav pa verjetno pomembno vpliva tudi dejstvo, da prijava od žrtve v večini primerov zahteva razkritje spolne usmerjenosti.

Med osmimi odstotki lgbt-oseb, ki so nasilje prijavili, so izključno tisti, ki so glede svoje spolne usmerjenosti razkriti pred večino, še posebej pred prijatelji in družino. Ti poročajo, da je bil odnos policije do njih ob prijavi nevtralen (60 %) oziroma podporen (40

%). Nihče ni poročal o sovražnem odnosu policije, zato se zdi, da je strah pred negativno reakcijo policije zgolj pričakovano, ne pa zasnovan na dejanskih izkušnjah.

Kot ključno obliko homofobičnega nasilja zaznavamo psihično in verbalno nasilje, kot so obrekovanja, nesramna vprašanja, posmeh, besedna zbadanja, namigovanja, grožnje in ustrahovanje. Žal na verbalno nasilje pogosto ne reagiramo – nasilje, ki ni fizično, prepogosto sprejmemo kot sestavni del vsakdanjega življenja. A neprepoznavanje in podcenjevanje

psihičnega nasilja ter mišljenje, da je prijava takega nasilja nesmiselna, je lahko zelo nevarno. Ne samo da je to najpogostejša oblika nasilja nad istospolno usmerjenimi, pač pa psihično nasilje lahko hitro preraste v vse druge oblike nasilja in tudi v resnejša kazniva dejanja.

Sodelovanje nevladnih organizacij s policijo v Sloveniji in EU

Sodelovanje glbt-nevladnih organizacij s slovensko policijo poteka že več let, čeprav je bilo šele letos dokončno formalizirano. Že konec osemdesetih in v začetku devetdesetih so se aktivisti obračali na policijo in jo opozarjali na nasilje, ki so ga predvsem geji doživljali v parkih in na drugih javnih mestih. A do pravega poslušanja policije za to vprašanje je prišlo šele v novem tisočletju. K temu je najbrž, vsaj na začetku, prispevala večja vidnost glbt-skupnosti ter organizacija parad ponosa, saj je

do leta 2005 bolj ali manj tesno sodelovanje s policijo potekalo ravno na področju varovanja tega dogodka. V okviru pobud za sodelovanje je Škuc-LL leta 2004 izdal zloženko *Policija in homofobični zločini*, med letoma 2006 in 2010 pa je bila letno organizirana vsaj ena javna okrogla miza na temo lgbt in policija. Društvo Legebitra

s policijo neformalno sodeluje od leta 2007. Čeprav pri Legebitri na osnovi pogovorov z žrtvami ne beležijo, da bi žrtve na policiji doživele negativne reakcije, zavračanje storitev ali druge oblike neposredne diskriminacije, pa vendarle pri posameznih primerih zaznavajo stereotipno razumevanje specifične situacije lgbt-oseb

in pomanjkanje znanja in empatije pri prepoznavanju specifičnega homofobičnega nasilja.

Do prvega formaliziranega sodelovanja med lgbt-nevladno organizacijo in Slovensko policijo je prišlo v letu 2011, ko je Legebitra za vodilne kadre v policiji pripravila usposabljanja, na katerih so-

delujoče sooča z miti, s predsodki in stereotipi o lgbt-osebah. Cilj tovrstnega usposabljanja je tudi v definiranju homofobičnega nasilja, prepoznavanju pomembnosti vidnosti lgbt-skupnosti – tudi skozi organizacijo parad ponosa – in nenazadnje v vzpostavljanju proaktivnega pristopa za sodelovanje v lgbt-skupnosti. To pomeni, da

POGOVOR Z MAG. TATJANO BOBNAR, NAMESTNICO GENERALNEGA DIREKTORJA POLICIJE

Kaj vas vodi pri vaših prizadevanjih v boju proti homofobiji ter kdaj in kako se je pri policiji začelo delo na tem področju?

Pri policiji sem zaposlena od leta 1993, ko sem pričela s svojim delom na področju preprečevanja in preiskovanja nasilja v družini in spolne zlorabe otrok. Kot kriminalistka sem se takrat srečevala z različnimi predsodki in popačenimi predstavami o nasilju v zasebni sferi. Odpravljanja teh tabujev smo se v policiji lotili med drugim tudi tako, da smo stopili v stik z nevladnimi organizacijami, ki se ukvarjajo s to problematiko, ter policiste začeli usposabljati in ozaveščati o specifičnih potrebah in situacijah žrtev in specifičnosti preiskovanja tovrstne kriminalitete. Z usposabljanji in izobraževanji v lastnih vrstah smo v zadnjem desetletju na tem področju naredili zelo velik korak naprej in menim, da je skrajni čas, da to storimo tudi na področju boja zoper homofobijo. Homofobija je oblika nasilja in osveščenost ter usposobljenost policistov mora biti tudi tu, kot pri vseh oblikah nasilja, ustrežna. Junija 2011 smo zato začeli

sodelovati z nevladno organizacijo Legebitra, ki je poletni izvedla usposabljanje za vodilne v policiji, jeseni pa so podobna izobraževanja pripravili tudi za pomočnike komandirjev.

Policija velja za precej moški svet, žrtve homofobnih incidentov pa so večinoma geji, ki so stereotipno označeni za »šibkejši spol«. Menite, da bodo vaše prioritete dosegle tudi tiste policiste, ki delajo z žrtvami nasilja?

Glede na uspehe, ki smo jih dosegli z usposabljanji policistov o nasilju v družini in spolnih zlorabah otrok, upravičeno pričakujem, da bomo tudi na področju boja zoper homofobijo stopili korak naprej. Komandirji in pomočniki komandirjev, ki so že bili na teh usposabljanjih, pridobljene informacije posredujejo policistom na policijskih postajah, v letu 2012 pa med drugim načrtujemo še nadaljnje usposabljanje policijskih inšpektorjev in kriminalistov, ki konkretno preiskujejo homofobične incidente. V vodstvu policije si prizadevamo, da bi bili policisti

na terenu ustrezno senzibilizirani in usposobljeni za obravnavo tovrstnih kaznivih dejanj, da se razrešijo morda tudi napačne predstave in predsodki ter da svoje delo opravijo tako v skladu z zakonom kot tudi v skladu s policijsko etiko. Ob tem moram reči, da policisti svoje delo že sedaj dobro opravljajo. Da pa bi bili pri tem še boljši, je seveda potrebno multidisciplinarno sodelovanje tako vladnih kot tudi nevladnih organizacij. In tukaj je še kar nekaj prostora za nadgradnjo obstoječih izkušenj, tudi v skupnem usposabljanju ter v obravnavi primerov dobrih praks. Zaenkrat so odzivi na sodelovanje z Legebitro izredno pozitivni. Policisti, kot tudi njihovi nadrejeni, si želijo usposabljanj s tega področja. Informacije, ki jih dobivamo od njih, so, da je to sodelovanje nujno potrebno ter da gre za informacije, ki jih potrebujejo pri svojem delu.

Nizkemu številu prijav homofobičnega nasilja botruje na eni strani minimaliziranje predvsem psihičnega homofobičnega nasilja, na drugi pa nezaupanje v delo policije in izpostavljenost pri prijavi. Kaj bi svetovali tistim, ki se soočajo s homofobičnim nasiljem, pa ga ne prijavijo?

Na policiji želimo pristopiti k boju proti homofobiji sistematično in

koordinirano. Da pa bi dobili potrebne podatke in izkušnje, je nujno, da žrtve nasilja stopijo iz kroga nasilja in spregovorijo o tem, kar se jim dogaja. Nujno je, da o nasilju spregovorijo, si poiščejo pomoč, kar lahko storijo tudi v okviru nevladne organizacije, in potem skupaj z zaupno osebo stopijo na policijsko postajo in nasilje prijavijo. Verjamem, da bomo s sodelovanjem, kampanjami in z ozaveščanjem na obeh straneh – tako v policiji kot tudi v gejevsko-lezbični skupnosti – uspešni in sčasoma zgradili trdno zaupanje med obema ciljnim skupinama. Nujno je namreč, da se tisti, ki se soočajo s homofobičnim nasiljem, otresejo fobije pred homofobijo in se zavedajo, da opazke in grožnje lahko predstavljajo kaznivo dejanje. Žrtvam homofobičnega nasilja želimo sporočiti, da lahko zaupajo policistom, da jih bodo obravnavali profesionalno, korektno in v skladu z zakonodajo ter da jih bodo zaščitili in jim v skladu s svojo pristojnostjo nudili ustrezno pomoč. To pa je istočasno tudi sporočilo storilcem, da se bodo morali soočiti s svojo odgovornostjo za homofobične napade. Policija ima pri svojem delu ničelno toleranco do vsakršnega nasilja.

policija potrebuje dodatne informacije o LGBT-osebah ne zaradi posebne obravnave teh oseb, pač pa zato, ker te informacije policiji omogočajo specifičen vpogled v situacijo žrtve. Tovrstno razumevanje pa je ključno za uspešno preiskavo.

Angažiranost in podpora vodstva slovenske policije, ki prepoznava homofobijo kot družbeni problem, je vsekakor pomemben korak pri prenosu informacij do tistih policistov in policistk, ki se bodo na terenu soočali s konkretnimi žrtvami homofobičnega na-

silja. Tovrstno sodelovanje je po drugi strani pomembno tudi zaradi tega, ker posredno omogoča varen prostor za istospolno usmerjene policiste in policistke. Izkušnje iz tujine namreč kažejo, da je eden ključnih trenutkov, ki zaznamujejo vidne spremembe v policijskih vrstah, ravno sprejemanje gejev in lezbijk znotraj lastnih vrst. Če policija namreč ni varen prostor za lastne sodelavce in sodelavke, bo težko prepričati istospolno usmerjene, da ji zaupajo. Ravno istospolno usmerjeni policisti in policistke nemalokrat postanejo tudi pomemben vezen

člen med policijo in LGBT-skupnostjo, kar pričajo tudi izkušnje članov in članic Evropske zveze LGBT-policistov (*European Gay Police Association*), v katero je trenutno vključenih enajst članic EU.

Ena od priložnosti za grajenje varnega delovnega mesta ter utrjevanje zaupanja med LGBT in policijo se pri nas zagotovo kaže v ustrezni dopolnitvi Kodeksa policijske etike, katerega namen je policiste ozavestiti o pomenu spoštovanja človekovih pravic. Prenovljeni kodeks, ki je bil izdan leta 2009, kljub naštetim več osebnim

okoliščinam eksplicitno ne omenja osebne okoliščine spolne usmerjenosti.

Če se je uradno in formalizirano sodelovanje med LGBT-nevladnimi organizacijami in policijo v Sloveniji začelo šele pred kratkim, pa se na evropskem nivoju zaupanje med policijo in LGBT-skupnostjo pospešeno gradi zadnjih deset let. Raziskave na Švedskem in v Veliki Britaniji¹ so namreč v začetku novega tisočletja pokazale, da nevladne organizacije beležijo tudi do petkrat večje število homofobičnih incidentov, kot je uradnih prijav na policijo. To je bil znak za alarm. Raziskave so namreč pokazale visoko nezadovoljstvo s policijskim odzivom in odnosom do LGBT-skupnosti in potrebo po boljšem razumevanju LGBT-oseb.

Ti rezultati so delovali kot spodbuda za potrebne premike k skupnemu sodelovanju, ki so se zgodili ne samo na Švedskem in v Veliki Britaniji, temveč tudi v nekaterih drugih državah članicah EU. Na evropskem nivoju pa se je na tem področju aktivirala tudi ILGA-Europe, ki je decembra 2011 v Haagu pripravila zaključno konferenco štiriletnega projekta »V sodelovanju s policijo v boju proti homofobiji in transfobiji v Evropi 2008 – 2011«. S projektom so želeli pregledati obstoječe dobre prakse, vzpostaviti nova sode-

POGOVOR S PETROM JERAŠO, VIŠJIM POLICIJSKIM INŠPEKTORJEM II NA GENERALNI POLICIJSKI UPRAVI

Ste eden od predstavnikov policije, ki najbolj tesno sodeluje z Legebitro na področju boja proti homofobiji. Zakaj se vam zdi to pomembno?

Pri svojem delu se srečujem z različnimi oblikami diskriminacije, kamor seveda spada tudi diskriminacija zaradi spolne usmerjenosti. Pri homofobičnem nasilju gre, vsaj po mojem mnenju, še za posebej občutljive situacije. Navadno istospolno usmerjeni svoje spolne usmerjenosti ne želijo razkriti pred policijo, ker se bojijo morebitnih negativnih odzivov oziroma razkritja tudi v javnosti. V primerih nasilnih dejanj to še dodatno otežuje obravnavo, saj policija ne razpolaga z bistvenimi informacijami, na podlagi katerih je mogoče učinkovit pregon. S svojim angažiranim delom na tem področju želim predvsem prispevati k

čim boljšemu delu policistov in k večji preiskovanosti homofobičnih incidentov.

V decembru 2011 ste se udeležili mednarodne konference »V sodelovanju s policijo v boju proti homofobiji in transfobiji v Evropi 2008–2011«, ki jo je organizirala ILGA-Europe. Se vam zdi, da je policija s tem pridobila kaj novih izkušenj in znanj?

Konferenca je bila za mene izjemna izkušnja. Po eni strani sem bil presečen nad trudom, ki ga policije posameznih države izkazujejo na področju boja proti homofobiji, po drugi strani pa je še kar nekaj držav, kjer policija istospolno usmerjene osebe obravnava kot v »srednjem veku«. Vsekakor bi slovensko policijo, glede na prizadevanja, uvrstil med prve.

Menite, da obstaja pri naši policiji prostor za izboljšave?

Predvsem v zadnjega pol leta je sodelovanje na tem področju res intenzivno in želim si, da bi tako ostalo tudi v prihodnosti. Glede na to, da gre za občutljive teme, menim, da so aktivnosti, ki jih trenutno izvajamo, ustrezne in nedvomno prispevajo k večji senzibiliziranosti policije na tem področju. Vsekakor pa si prizadevamo, da bo policija k homofobičnim incidentom, tako kot k vsem drugim kaznivim dejanjem, pristopala strokovno in profesionalno. Po drugi strani pa si želimo, da bi žrtve homofobične diskriminacije začutile naša prizadevanja in da bi bile s storitvami policije zadovoljne ter da bo naše skupno sodelovanje spodbudilo k prijavam nasilnih dejanj vseh, ki se soočajo s homofobičnim nasiljem in diskriminacijo.

¹ Homophobic Violence – Metropolitan Police: Glej: http://www.met.police.uk/def/files/homophobic_violence.pdf

lovanja med policijo in nevladnimi organizacijami ter oblikovati priporočila za Evropsko komisijo, ki bi v prihodnjih letih usmerjala in narekovala sodelovanje med nevladniki in policijo na nacionalnem nivoju.

Rezultati omenjenega projekta niso presenetljivi: v dobrih praksah izstopajo Švedska, Nizozemska, Velika Britanija, Irska in Španija, kjer sodelovanje med policijo in nevladnimi organizacijami že presega izobraževalne in ozaveščevalne aktivnosti in temelji na izboljšanju podpornega sistema

žrtvam nasilja. Policija v teh državah usmerja zelo veliko pozornosti skrbi za varnost skupnosti in je že zelo blizu pristopom iz socialnega dela, saj sodeluje tako s skupnostjo kot tudi s podpornimi službami. Boj proti homofobiji pa aktivno vključuje tudi ozaveščanje o transfobiji.

Policija in nevladne organizacije v nekaterih od teh držav skupaj definirajo probleme v politikah in zakonodaji, ki usmerjajo in morebiti omejujejo policijsko delo, in tako vplivajo na spremembe, ki po eni strani žrtvam olajšujejo prijavo

nasilja, po drugi strani pa omogočajo učinkovitejše preiskovanje in beleženje homofobičnih incidentov. Sodelovanje temelji tudi na razumevanju zmožnosti in omejitev tako nevladnih organizacij kot policije ter na priznavanju napak pri delu. Ključno vlogo pri grajenju zaupanja pa so imeli posamezniki in posameznice, ki so se bili pripravljene izpostaviti tako znotraj policije kot tudi navzven in delovati kot vezni člani med skupnostjo in policijo.

Na omenjeni konferenci se je predstavljala tudi Poljska, kjer so leta 2011 uvedli poleg psiholoških testov za bodoče policiste tudi poseben test za toleranco in empatijo. V okviru tega testa morajo kandidati za službo na policiji odgovoriti na šestdeset vprašanj o osebnih okoliščinah, kot so spol, vera, spolna usmerjenost itd., psihologom pa naj bi test pomagal pri oceni, ali so kandidati strpnji oziroma ali imajo predsodke.

Kako naprej?

Eden ključnih problemov, ki se kaže v vseh državah ne glede na

njihovo angažiranost pri odpravi homofobije, je nizko število prijav homofobičnih incidentov. Če vemo, da je v Sloveniji najpogostejša oblika nasilja, ki jo doživlja, je istospolno usmerjeni, psihično nasilje, bosta morali tako lgbt-skupnost kot tudi policija začeti konkretnije prepoznati tovrstno nasilje in ga v vseh primerih obravnavati kot nasilje, ki ga je potrebno prijaviti in ustrezno obravnavati v kazenskem sistemu. Neprijavljanje nasilja namreč pomembno vpliva na nevidnost nasilja tako v očeh organov pregona kot tudi drugih javnih delavcev in delavk, oblikovalcev politik in zakonov in nenazadnje družbe kot celote.

Glede na to, da v Sloveniji nimamo sistema, preko katerega bi beležili število prijavljenih homofobičnih incidentov, je pomembno, da se med lgbt-organizacijami in policijo tudi v prihodnosti vzdržuje odprt in konstruktiven dialog, ki služi izmenjavi informacij in medsebojni pomoči pri individualnih primerih. Medsebojna formalna in neformalna izobraževanja in srečanja so ključna za razumevanje specifičnega položaja in omejitev pri delu tako policije kot nevladnih organizacij, izmenjava informacij s tega področja pa bo morebiti služila kot platforma za izboljšanje politik in zakonodaje, ki usmerja delo obeh. Nenazadnje bo lgbt-skupnost morala prepoznati sodelovanje kot nekaj pozitivnega in razumeti, da je potrebno preseči strah pred uradno prijavo nasilja. Na drugi strani pa bo tudi policija morala preseči relativno strpnost, ki jim jo *a priori* določa uniforma, in razumeti, da ko govorimo o homofobiji, nago-varjamo tudi osebne vrednote policista, ki nedvomno vplivajo tudi na njegovo delo in odločitve in jih policist s tem, ko obleče svojo uniformo, ne more kar enostavno izbrisati.

POGOVOR Z DR. BARBARO RAJGELJ, SOLASTNICO LOKALA CAFE OPEN

Cafe Open je že od vsega začetka tarča homofobičnih napadov. Ali napade in incidente redno prijavljate policiji?

Tako fizične kot verbalne napade redno prijavljamo policiji. To je nujno zaradi naše varnosti, ki jo policija lahko zagotovi le, če je s težavami seznanjena. Poleg tega želimo nasilnežem pokazati, kje so meje, da ne trpimo nestrpnih izpadov in predvsem, da se jih ne bojimo. Na začetku nas je bilo strah, da se nam bodo osebe, ki jih prijavimo policiji, maščevale ali se vračale s še bolj neprijetnimi izpadi. A se to ni zgodilo, saj se tudi nestrpneži bojijo denarnih kazni oziroma morebitnih sodnih postopkov. Nenazadnje je prijavljanje pomembno tudi zato, da ne ohranjamo napačnega vtisa o neobstoju homofobičnega nasilja v Sloveniji.

Kakšen pa je odziv policije ob prijavi ter odnos v samem postopku?

S policijo je bilo sodelovanje vedno korektno, je pa dejstvo, da smo v kazenskih postopkih obravnavani zgolj kot oškodovanci, kar pomeni, da imamo o teku postopkov zelo malo informacij. Osebnost me potek postopka niti ne zanima, saj menim, da moramo zadevo prijaviti, policisti, tožilci in sodniki pa zakonito in nepristransko izvesti postopke.

Poleg homofobičnih napadov na lokal se soočate tudi z nezadovoljnimi okoliškimi prebivalci in nemalokrat je motiv za klicanje policije tudi homofobija. Kako pa vas policija obravnava v teh primerih?

Podobno kot veliko ostalih ljubljanskih lokalov ima tudi Open

problem z malomeščansko mentaliteto občanov, ki bi želeli živeti v centru mesta, parkirati pred vrati in ob devetih zvečer ugasniti vse luči in glasove. Ta težava pa je potencirana še s tiho in nedokazljivo homofobijo, zato je stikov s policijo zelo veliko. Žal so posledice njihovih obiskov zelo nepredvidljive, saj so njihove odločitve in sankcije pogosto odvisne od arbitrarne presoje posameznega policista ali policistke. Zato upam, da bo kmalu prišlo do spremembe razumevanja pri posameznikih v policiji, ki se odzovejo na prijave, povezane s Cafejem Open, na tem nivoju, da bodo prijavo, ki ima za osnovo homofobijo, znali prepoznati in tudi ustrezno reagirati.

MITJA BLAŽIČ

50% + 1 GLAS

27. december 2011. 12.09. City Park.
16 neodgovorjenih klicev. Tresavica.

Res so čakali, da bo slavnostni govornik na državni slovesnosti ob 21. obletnici plebiscita in 20-letnici Ustave, tisti petek, 23. decembra, maksimalno izkoristil svojih pet minut slave. »Hkrati s svobodo smo dobili tudi odgovornost, da bomo zagotovili enakopravno svobodo vsem, da bomo vzpostavili pravno državo kot tisti okvir svobode, ki zagotavlja enakopravnost in človekove pravice vsem,« je tisti slovesni večer v Cankarjevem domu vzneseno poudarjal predsednik Ustavnega sodišča dr. Ernest Petrič. Jasno, ob tako visoko letječih idealih bi bila prezgodnja razglasitev odločbe, ki so jo sprejeli 15 dni preden je stopil za govornico, strel v koleno. Pa še novinarke in novinarji bi z zapornimi vprašanji natresli soli v rano.

Potem se je telo umirilo. Ni bilo časa za jezo in brezup. V glavo se je namreč prikradla predrzna in vsiljiva misel, ki ni dala miru. Bolj kot sem jo skušal preslišati, preglasiti in prezreti, bolj trdoživo je silila v ospredje. Ali kot se rado ščebeče: »A veste tisto, ko zjutraj slišite reklamo za Carglass in se melodije ne morete otresti do večera?« Carglass popraavi, Carglass zameeenja! No, tisto!

»Zmagali bomo!«

Zmagali bomo!, ker je ljudem dovolj. Ustavno sodišče je v zgodovinskem trenutku, ko je imelo priložnost postaviti se v bran temeljnemu človekovemu dostojanstvu, temu obrnilo hrbet. O vsebini niso odločali. Raje so jo ucvrli po tehnični obvoznici. Mi nimamo kam bežati. Homofobija nas najde povsod. Zato se bomo z njo soočili.

Zmagali bomo!, da **ZA** ščitimo **najšibkejše**. Z ukrepi za varstvo otrokove koristi bodo po novem centri za socialno delo in sodišča lahko hitro in učin-

kovito, takoj, pomagali otrokom, ko jim je najhuje. Ko so žrtve nasilja v družini, psihičnih, fizičnih ali spolnih zlorab. Danes traja predolgo.

Zmagali bomo!, ker smo **ZA ljubezen**. Družinski zakonik daje vsakemu otroku pravico do ljubeče družine. Obojestransko čustvena navezanost, vzajemno spoštovanje, razumevanje in zaupanje so temelji tako za zakonsko zvezo kot za partnersko skupnost.

Zmagali bomo!, ker smo **ZA odgovornost**. Vsem staršem, tako biološkim kot socialnim, zakonik omogoča uresničevanje varstvenih in skrbstvenih dolžnosti in promovira pozitivno starševstvo. Življenjska partnerja, ne glede na to, ali živita v zakonski ali zunajzakonski zvezi, partnerski ali zunajpartnerski skupnosti, sta si dolžna medsebojno pomagati.

Zmagali bomo!, ker smo **ZA svobodo**. Odrasle osebe se bodo lahko svobodno odločale, kako bodo oblikovale svoja intimna partnerska razmerja. Zakonska, zunajzakonska, partnerska in zunajpartnerska skupnost so pravno izenačene. Z eno samo izjemo: istospolni pari ne morejo skupaj posvojiti otroka. Lahko pa posvojijo otroka partnerja/partnerke.

Zmagali bomo!, ker smo **ZA nediskriminacijo**. Odprava sistemske diskriminacije neporočenih parov je leta 1976 prinesla enega najsodobnejših zakonov na področju družinskega prava v Evropi, trdijo poznavalci. Družinski

zakonik odpravlja 99 % uzakonjene diskriminacije istospolnih parov.

Zmagali bomo!, ker smo **ZA napredek**. Nasprotniki zakonika so v drugem branju dosegli uvedbo registracije zunajzakoncev, ki so pri nas že 35 let izenačeni z zakonci, ne da bi se jim bilo treba registrirati. Svobodomiselni poslanke in poslanci so v tretjem branju preprečili ta skok v preteklost. Lojze Peterle je v evropskem parlamentu oktobra predstavil navodila za odpravo pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok. Podpredsednica Nove Slovenije dr. Alenka Šverc je kontracepcijo v Pogledih Slovenije nedavno primerjala s pesticidi.

Zmagali bomo!, ker smo **ZA resnico**. Nam se, ko se postavljamo v bran Družinskemu zakoniku, ni treba lagati, prirajati resnice, namerno napačno interpretirati raziskave, strašiti ljudi in ustvarjati moralne panike ... kot to počnejo nasprotniki zakonika. Niti nam treba zavajati sodržavljank in sodržavljancev na stojnicah ali reducirati Družinski zakonik s 309-imi členi na tri člene. Suvereno ga lahko zagovarjamo, ne da bi se enkrat odmaknili od preverljivih dejstev.

Zmagali bomo!, ker je **stroka ZA**. Vsaj tri pomembna strokovna združenja so podprla Družinski zakonik: Društvo socialnih delavk in delavcev, Društvo psihologov Slovenije in Slovensko sociološko društvo. Med podporniki zakonika pa najdemo vsaj 50 vrhunskih strokovnjakov z različnih področij, ki jih zadeva Družinski zakonik, od družinskega prava do razvojne psihologije.

Zmagali bomo!, ker nas je **vse več ZA**. Dobri dve leti si LGBT-gibanje v kampanji »Za vse družine! Za pravice vseh otrok. Za človekove pravice.« združeno in poenoteno prizadeva za vrednote Družinskega zakonika. Prvič, odkar sem dejaven kot

aktivist, in tega je 12 let, pa sem po odločbi Ustavnega sodišča doživel, da so naš elektronski poštni predal zasula pisma: »Kako lahko pomagam?« Oglašajo se prostovoljke in prostovoljci iz vseh koncev Slovenije. Od preprostih ljudi, mladih in starih, do strokovnjakinj in strokovnjakov z različnih področij. Ljudje so ZA in so pripravljeni aktivno pomagati. Še več, v dneh po odločbi smo strnili vrste številne progresivne nevladne organizacije in politične sile. Nastala je koordinacija, o kateri ste, zdaj ko to berete, iz medijev gotovo že slišali. Takšne podpore, takšne zagnanosti, energije in ustvarjalnosti v svojem življenju še nisem doživel.

Zmagali bomo!, ker se borimo za dobrobit vseh. Tudi nasprotnikov zakonika. Ker ne jemljemo nikomur, ampak dajemo še tistim, ki do zdaj niso imeli. Zmagali bomo!, ker ne stojimo križem rok, ampak smo se ZA postavili s trdim delom, zagnanostjo in predanostjo. Ker vem, da se bodo svobodomiselnih ljudi udeležili referendumu in obkročili ZA. In bodo s seboj pripeljal tudi svoje pomembne druge. Zmagali bomo, ker je argumentov toliko, da celo nasprotniki zakonika slednjega v 99 % podpirajo.

Zmagali bomo!, ker to dolgujemo vsem ponižanim samskim ženskam na referendumu o oploditvi z biomedicinsko pomočjo, ki so ga pred enajstimi leti vodili isti akterji, ki zdaj nasprotujejo Družinskemu zakoniku. Predvsem pa bomo zmagali, ker smo ZA in ker je po 23-ih letih intenzivnega dela za odpravo sistemske diskriminacije istospolnih parov in družin **čas ZA zmago**.

PS: **Zmagali bomo!**, če – in to je edini če – se bomo referendumu udeležili! Te možnosti nam zdaj, ko so nam že volitve, menda ne bodo ukradli. Ali pač?

SUZANA TRATNIK SRAMOTNI IZRAČUN ČLOVEKOVIH PRAVIC

večanju rodnosti ... Takrat sem prvič pomislila, da socializem v Jugoslaviji resda crkuje, zato pa nastaja nekaj drugega. Začel se je namreč počasen vzpon klerofašizma. Kar se na čuden način prekriva s tem, da smo konec osemdesetih nosili bedže s prečrtanim 133. členom in tako zahtevali pravico do svobode govora. Tudi pravico do ugovora vesti, zlasti Jehovovih prič, ki jim je versko prepričanje prepovedovalo jemati puško v roke, česar v JLA seveda niso upoštevali in so jih zvečine zapirali. Takrat so se obvezne vojaške službe najhitreje rešili narkomani in homoseksualci.

Bojevale smo se za pravico do svobode govora in do ugovora vesti in z Natašo Sukič sva leta 1987 ustanovili lezbično skupino LL, sprva v okviru Škučeve feministične sekcije Lilit, leta 1988 kot samostojno sekcijo. Skupina LL je sodelovala tudi s takratno ZSMS – Zvezo socialistične mladine in z njeno sekretarko Ingrid Bakše, ki je bila ena prvih javnih in odločnih podpornic homoseksualnosti. Enaintridesetega maja 1988 je izbruhnila afera JBTZ, ko sta slovenska služba državne varnosti in vojaška varnostna služba zaradi suma izdaje vojaške skrivnosti aretirali Janeza Janšo, komentatorja Mladine, in Ivana Borštnerja, zastavnika JLA, štiri dni pozneje pa še notranjepolitičnega urednika Mladine Davida Tasiča, obtožen pa je bil tudi odgovorni urednik Mladine Franci Zavrl. Takoj je bil ustanovljen Odbor za varstvo pravic Janeza Janše (kasneje Odbor za varstvo

človekovih pravic), ki ga je vodil Igor Bavčar, in nekaj sestankov, ki so potekali v pisarniških prostorih na Kersnikovi 4, sva se udeležili tudi z Natašo Sukič. Nekega večera naju je obiskal Samo Resnik, član ZSMS in prijatelj Janeza Janše (in po slovenski osamosvojitvi njegov velik kritik), urednik in ljubitelj znanstvene fantastike. Prinesel je spreje in ves Rudnik, vključno s policijsko postajo, smo grafitirali z besedami: »Free Janša«^{1*} in »Zdravnika za Janšo«, ker mu v vojaškem zaporu kljub težavam s srcem niso omogočili zdravniškega pregleda. Pri ZSMS so natisnili tudi velike plakate z Janševimi fotografijami in napisom »Janšo za predsednika«, seveda ZSMS. Plakate smo mi trije naslednji dan lepili po Bavarskem dvoru. Verjeli smo, da delamo pravo stvar, da se borimo za izpustitev nedolžnih ljudi in seveda za tako opevano svobodo govora, ki bo pozneje, v samostojni državi, geje in lezbijke spet postavila na zadnje mesto in legitimizirala sovražni govor ter hujskaštvo, Janez Janša pa bo zares postal premier in predsednik stranke SDS, ene tistih, ki bo proizvedla največ sovražnega govora in med razpravami o družinskem zakoniku v parlamentu javnost aktivno ščuvala proti gejem in lezbijkam.

Zato ne gre pozabiti enega prvih velikih poskusov preprečevanja pravic žensk do razpolaganja s svojim telesom – leta 2001 smo odgovarjali na referendumsko vprašanje: Ali se strinjate z novelo Zakona o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo? Z obkrožitvijo ZA ali PROTI smo glasovali o celotnem zakonu, ki se ni ukvarjal samo z ženskami brez partnerja ali z lezbijkami – toda predvsem zaradi teh ženskih pošasti je zakon padel. Nosila sem bedž »Svobodna.si« in šla sem volit za zakon OBMP. A pojavile so se tudi ostre kritike, da se o človekovih

1 * »Osobodimo Janšo«

pravicah ne bi smelo glasovati. Počutila sem se nasrano, da sem sploh volila, in takrat sem si rekla, da nikoli več ne grem na noben tak referendum.

Zato mi vzbuja resne dvome smiselnost udeležbe na izsiljenem družinskem referendumu, ki ga je dovolilo še ustavno sodišče, s »pojasnilom«, da ni odločalo po zdravi pameti, ampak tehnično. Poleg vsega je zadnja različica zakona že močno okrnjena – desnica in kler sta izsilila spremembo dveh členov, a tudi to jim seveda ni in jim ne more biti dovolj, ker gre za globoko nerazumevanje in odpor do same homoseksualnosti, pravzaprav za simbolni boj, kajti predlog družinskega zakonika med drugim ureja enostransko posvojitve, ki je možna in izvedljiva že zdaj, zato ne prinaša nič bistveno novega. Eno samo ščuvanje je bil tudi ves rumeni rompompom Primčeve Civilne iniciative in peščice domoljubov v črnem pred parlamentom, poudarjanje »tradicionalne slovenske družine« (pa naj jo zaščiti UNESCO!), odvečen poduk o naravi, očetih in materah, obsesivno zbiranje podpisov na vseh (cerkvenih) procesijah ter razkazovanje v slovenski narodni noši, ob katerem me vedno spreleti srh. Seveda so in morda bodo še enkrat dosegli svoje, saj pri nas pravice najraje krojimo z zakonom številno močnejšega, po principu: »Več ko vas trdi isto, bolj imate prav«. Tako prevladajo zgolj tehnične rešitve oziroma število glasov, ne pa razum in argumenti. Takle imamo ob petindvajsetletnici lezbičnega gibanja, ki jo letos praznujemo.

Samo Resnik je umrl 14. aprila 2011. Slava mu.

Razmišljam, kdaj se je začelo. Leta 1986 je feministična sekcija Lilit v Galeriji Škuc organizirala predvajanje dokumentarnega filma Nemi krik (*The Silent Scream*), ki ga je l. 1984 režiral Bernard Nathanson, ameriški porodničar in pripadnik gibanja *pro-life*. V filmu je z manipulativnimi ultrazvočnimi posnetki hotel prikazati nezno trpljenje splavljenih zarodkov, ki ga kajpada povzročajo ženske, ki abortirajo, tako rekoč brezvestne detomorilke. Film je vzbudil veliko zanimanja in privabil tudi starejše obiskovalce in obiskovalke. Spominjam se zakonskega para, ki je zelo odločno nastopil proti splavu, češ da je moralno vprašljiv, a tudi povsem nepotreben, saj naj bi bilo mišljenje, da ženska svojega otroka ne bi zmoгла preživljati, vedno le izgovor. Kajti če lahko prehraniš dva otroka, lahko tudi tri, če je dovolj župe za štiri usta, je bo tudi za pet, in tudi onadva imata pet otrok, kar pomeni veliko veselja pri kosilu. Skratka, če tole računico poenostavimo: kdor lahko nasiti enega otroka, jih lahko tudi šest.

Takrat v Galeriji Škuc me je presenetilo žolčno prepričanje nekaterih, kako »odveč« je pravica do abortusa, a verjela sem, da je šlo zgolj za naključje. Leta 1988 sem bila s prijateljicami na morju v hrvaškem Biogradu in pred vhodom v cerkev smo pobrale brošuro, v kateri je pisalo o strogem upoštevanju družinskih vrednot, poslušnosti otrok, o spoštovanju vloge moža in žene, o po-

MIHAEL TOPOLOVEC BOJ ZA LGBT: O (NE)POVEZA- NOSTIH LGBT- GIBANJ Z GIBANJ 15. OKTOBER

15. oktobra 2011 so množice, ki so jih nekateri označili za izginjajoči srednji razred, javno izrazile svoje nestrinjanje z obstoječo ekonomsko-politično ureditvijo globalnega prostora. To je bil protest simbolov in transparentov, združenih v sloganu »Mi smo 99 %«. Med njimi sem na ljubljanskih ulicah zasledil tudi napis »Ne jebu te pederi, nego kapitalizam«, povzetem po grafitu z lanskoletne prepovedane beogradske Parade ponosa, ki vsebuje pomensko dvojnost. Po eni strani lahko kaže na homofobijo kot na simptom kapitalizma, a lahko govori tudi o tem, da problem ni v določeni identiteti, ampak v obliki ekonomskega sistema. Če sovražimo pedre, smo spregledali resničnega sovražnika. V tem smislu (gejevka) identiteta tudi nima mesta znotraj protikapitalističnih bojev, saj jo veličina ekonomske realnosti presega. Vendar pa me razlaga pojma »demokracija direktne akcije«, temeljne politične organizacije gibanj 15. oktober, ki jo je podal politolog Andrej Kurnik, preusmeri v razmislek, da je identiteta v samem temelju teh gibanj oz. še več, da gre za novo obliko identitetne politike: »Demokracija direktne akcije pomeni, da zastaviš svoje telo in se tako osvobodiš. Osvobodiš se strahu, strahu pred mikrofašizmi.«¹ Demokracija direktne akcije je kot identitetna politika, ki ne temelji na predstavnstvu ali konsenzu večine, ampak odgovornost za delovanje nalaga vsakemu posamezniku posebej, njegovi/njeni individualni specifičnosti. Na tak način se ohranja odprt prostor za izraz vsakršne identitete (pa tudi možnost ne-identitete).

1 Izjava Andreja Kurnika, izvzeta iz pogovora s Tanjo Lesničar-Pučko v Trubarjevi hiši literature, 14. 12. 2011.

Ali torej imajo lgbt-gibanja in gibanja 15. oktober (nadalje gibanje 15o) skupno točko? Kakšno vlogo, ali sploh kakšno, imajo lgbt-identitete znotraj gibanj 15o? O tem sem se pogovarjal s tremi slovenskimi lgbt-aktivistkami, ki so na različne načine razmišljale o gibanjih 15o ali delovale znotraj njih, in s tremi lgbt-skupinami, oblikovanimi znotraj ameriških gibanj Okupirajmo.

Poskusi povezovanja

Cikel pogovornih večerov 'Lgbt in revščina' v Kulturnem centru Q, Lezbično-feministična Univerza s časovno banko dela in serija pogovorov 'Globalna kriza postavlja vprašanja, Open pomaga iskati odgovore' v Cafeju Open so novejši primeri socialne obravnave lgbt-tematik in vključevanja razrednih vprašanj v vsebine lgbt-prostorov pri nas. Kljub temu pa se zdi, da socialna problematika še vedno ostaja na obrobjih našega lgbt-aktivizma. AntiFa seminar z naslovom »Kako daleč seže naloge s homoseksualnostjo?«, ki je bil 8. novembra lansko leto organiziran pred ljubljansko borzo, lahko razumemo kot prvi simbolni poskus povezovanja med slovenskim lgbt-gibanjem in gibanjem 15o, vendar pa do dejanske premostitve bregov ni prišlo. V tem primeru se je okupiran prostor pred borzo (zgoj) izkazal kot odprt za različna vprašanja, tudi tista, ki se dotikajo znanstvene, politične ter pravne diskriminacije lgbt-oseb (vprašanje ekonomske diskriminacije ni bilo eksplicitno izpostavljeno), lgbt-aktivizem pa je s prostorsko umeščenostjo seminarja (zgoj) izrazil podporo gibanju 15o.

(Ne)povezanost razredne in identitetne politike

Barbara Rajgelj, predavateljica na Fakulteti za družbene vede, ki je

vodila omejen AntiFa seminar, trdi, da je povezovanje obeh gibanj nujno za uspešno zo-

perstavljanje destruktivni logiki nosilcev politične in ekonomske moči, čeprav se zaveda globlje družbene zakoreninjenosti diskriminacije: »Mislim, da je nekoliko utopično misliti, da bo pravična razdelitev bogastva vladajočim odvzela vse vzpode za obranjanje diskriminacijske zakonodaje in prakse na podlagi osebnih okoliščin. Hkrati tudi ne smemo pozabiti, da so diskriminirane skupine, kot so ženske, transseksualci, geji in lezbijke, tujci, starejši, bendikepirani pogosto ranljive in deprivilegirane tudi na ekonomskem področju. Zato je povezanost razrednega in identitetnega boja nujna«. Tea Hvala, lgbt-aktivistka in sociologinja, je za spletno stran Maribor 2012 – Evropska prestolnica kulture napisala kolumno z naslovom »Varnost v na moč zapletenem gibanju«. ² O vzrokih za to, da je napisala besedilo, ki predstavlja enega izmed

2 Kolumna dostopna na <http://www.maribor2012.info/index.php?ptype=8&menu=0&id=220&Pid=1182>.

redkih teoretskih razmislekov o (ne)povezanosti feminističnih in lgbt-gibanj z gibanjem 15o, razlaga: »Kolumno sem napisala v upanju, da se bo še kdo vključil v debato in mi pomagal poiskati odgovore oz. prispeval k temu, da se feministke, lgbt-scena in gibanje 15o drug do drugega ne bomo obnašali kot popolni neznanci, neznanke ali še buje, da opore drug pri drugem ne bomo iskali šele takrat, ko bomo soočeni z nasiljem v lastnih vrstah«. Pri tem je potrebno poudariti, da pri vprašanju o povezanosti lgbt-gibanj z gibanji 15o ne gre za vprašanje, ali so lgbt-osebe prisotne znotraj gibanja 15o, saj zagotovo so, ampak za to, ali je prostor pred borzo varen do takšne mere, da lahko lgbt-osebe svojo spolno/sexualno identiteto izražajo javno ter brez strahu, in nadalje, ali gibanje 15o med obravnavane problematike uvršča teme, ki se tičejo lgbt-populacije. Vesna Lemaić, pisateljica in lgbt-aktivistka, ki gibanju 15o pomaga postavljati vsebine na

njihovo spletno stran, skupaj z drugimi aktivisti piše blog o pre-kernosti, moderira

pisateljsko delavnico, se udeležuje skupščin ter enkrat na teden dežura pred borzo, je na vprašanje, ali je edina lgbt-udeleženka znotraj gibanja 15o, odgovorila: »Nisem edina. Vendar o tem ne govorimo javno. Pač, poveš tistim ljudem, s katerimi najtesneje sodeluješ in s katerimi si si osebno najbolj blizu«. Hkrati pa dodaja, da se gibanje 15o v splošnem smislu loteva problematik, ki se tičejo tudi lgbt-populacije, specifična

obravnava lgbt-tematik pa je odvisna od pobude posameznikov/posameznic: »Mislim, da je gibanje 150 podporno do lgbt-problematike. Večina delavnic in akcij, ki potekajo, se tiče lgbt-populacije in njene prihodnosti. Posameznico/ka ne določa le njena/njegova spolna usmerjenost, ampak tudi spol, socialni položaj, študentski ali zaposlitveni status, stanovanjska situacija, na vse naštetje pa bistveno vpliva družbena realnost. Gibanje 150 svoje aktivnosti organizira okoli zgornjih točk, izpušča pa spol. Želela bi si več organiziranih feminističnih vsebin. In že smo pri načelu direktne akcije – če posameznik čuti potrebo po določeni vsebini ali dejavnosti, se sam tudi angažira, da jo izvede«.

Buržoazna ignoranca vs. identitetna slepota

Tea Hvala opozarja na odsotnost organizirane direktne akcije lgbt-populacije: » /.../ Mislim, da bi bilo napak reči, da gibanje 150 ni naredilo dovolj, ne da bi pri tem poudarili, da tudi od feministk, feministov in lgbt-aktivistk, aktivistov v dveh mesecih Boja za ni bilo – vsaj kolikor vem – pobud, ki bi vprašanje socialne pravičnosti eksplicitno obravnavale z vidika spola in spolnosti. Seveda upam, da se motim! Interes za sodelovanje mora obstajati na obeh straneh. Če ga ni, bi bilo združevanje zaradi združevanja nesmiselno«. Razredna problematika lgbt-populacije očitno ne zanima niti tistih znanosti znotraj slovenskega akademskega prostora, ki se ukvarjajo s spolom in spolno usmerjenostjo, saj je vprašanje obiskovalke omenjenega AntiFa seminarja o tem, ali obstaja kakšna raziskava, ki bi preučevala razredno strukturo slovenske lgbt-po-

pulacije, naletelo na negativen odgovor. Na vprašanje, ali je to problematično, Barbara Rajgelj odgovarja: »Zagotovo bi bila takšna raziskava zelo pomembna, ker bi na njeni podlagi dobili osnovo, kateri vidiki življenja lgbt-oseb potrebujejo posebno pozornost države in skupnosti. Poleg tega bi takšna raziskava zagotovo razblinila mit o bogatem gejevskem lobiju. Vsekakor pa bi k taki raziskavi morali pristopiti s pravo metodologijo«. Tea Hvala tako ugotavlja, da je povezovanje gibanj, ki zastopajo družbeno marginalizirane skupine, z gibanjem 150 v veliki meri odvisno od manjšinskih gibanj samih oz. od t. i. »manjšinskih« aktivistov. Primer za to je Iz-hod, skupina za direktno socialno delo, ki je svojo problematizacijo psihiatričnih institucij razširila na gibanje 150: »Ideja, da nas nihče ne predstavlja oziroma ne govori v našem imenu, je izjemna, vendar v mnogih primerih – tudi v primeru ljudi v psihiatrični oskrbi – vsaj na začetku ne more delovati brez 'zunanje' pomoči aktivistov, ki so intelektualno, psihično, fizično in finančno sposobni političnega agiranja in organiziranja. Aktivizma si marsikdo ne more privoščiti, in morda bi se bilo dobro vprašati, kdo vse si ga pri nas ne more – in zakaj«. O 'razredni zavesti' slovenskega lgbt-aktivizma pa dodaja: »Obstajajo debate in raziskave o diskriminaciji lgbt-ljudi na delovnem mestu, obstaja možnost brezplačne pravne pomoči za (p)oškodovane, ni pa zavesti o tem, da je določen del skupnosti neviden (tudi) zaradi svoje (nizke) razredne pripadnosti in (visoke) starosti, in da na kulturne dogodke, zabave in proteste ne pribijajo zaradi teh okoliščin, in ne nujno zato, ker bi bili, kot radi sklepamo, v klozetu (čeprav bi si tudi vprašanje razkritja zaslužilo razredno

obravnavo). Za slovenske razmere bi bilo po svoje kar revolucionarno, če bi se za ekonomske pravice lezbijk in gejev zavzeli, denimo, sindikati. Na simbolni ravni je do preboja v smislu medsebojne solidarnosti prišlo med lansko Parado ponosa, ki je potekala (resda zaradi naključja, ne zaradi dogovora) istega dne kot protesti proti izkoriščanju migrantskih delavcev«. Seveda pa je treba dodati, da družbeno marginalizirane skupine in njihovi »manjšinski« aktivisti lahko pridejo do svojega glasu znotraj gibanja 150 le, če jih širše gibanje prepozna za legitimne sogovorce. Čeprav teorija o demokraciji direktne akcije to legitimnost podaja vsakemu, Tea Hvala ugotavlja, da praktičen izraz gibanja pogosto poudarja klasično marksistično stališče, ki vprašanje identitet pomete pod vprašanje delavskega razreda: »Sama sem bila prepričana, da je ta publica umrla z jugoslovanskim socializmom vred, vendar se z njo v nekoliko posodobljeni različici srečujem tudi ob pogovorih z aktivisti in aktivistkami gibanja 150, ki presenetljivo enoglasno trdijo (pred in po objavi kolumne sem se o tem pogovarjala kar z nekaj ljudmi), da bi ukvarjanje z identitetnimi in iz njih izhajajočimi (tudi socialnimi!) razlikami zastranilo problem in razdelilo gibanje na veliko manjših in zato manj učinkovitih frakcij. /.../ Strinjam se, da je osnovni problem ekonomski, vendar mu patriarhat – in z njim heteronormativnost – služita predobro, da bi ju lahko izločili iz polja analize in boja. Spolna in seksualna slepota gibanja tako še najbolj škodi njemu samemu«.

Okupirajmo LGBT!

V ZDA so se oblikovale lgbt-skupine, ki delujejo znotraj ameriške-

ga gibanja Okupirajmo. Prva takšna skupina, ki se je pojavila znotraj gibanja Okupirajmo Wall Street, se imenuje 'Queering Occupy Wall Street' (nadalje 'Queering OWS').³ Glede razlogov, zakaj so se odločili, da protestnemu gibanju v newyorškem parku Zuccotti pridružijo tudi lgbt-skupino, Jennifer Julia Maskell, transseksualka in lgbt-aktivistka, ki je članica 'Queering OWS', odgovarja: »Gibanje Okupirajmo Wall Street že zastopa veliko naših želja, kljub temu pa ostaja znotraj ZDA še veliko vprašanj, ki se dotikajo neenakosti in ki jih še vedno moramo razrešiti, npr. enakost porok. Poleg tega smo čutili potrebo, da lgbt-skupnosti zagotovimo varen prostor, saj so številni člani izrazili, da se na trgu Liberty niso počutili tako varne, kot bi si želeli. Varen spalni prostor so nam tako ponudili v knjižnici«. Jessica Neomi, ki se zaradi svoje invalidnosti ni bila sposobna pridružiti gibanjem na ulicah, je ustanovila spletno lgbt-skupino 'OccupyEquality',⁴ ki zdaj že vključuje ulične lgbt-skupine 'OccupyEquality' Nebraska, Omaha, Illinois in Čikago: »Odlučila sem se oblikovati 'OccupyEquality', da bi povezala okupirane ulice z okupiranim internetom. Prav tako sem želela povezati lgbt-aktiviste, ki so udeleženci Okupirajmo revolucije, po vsem svetu«. John Waiblinger, soustanovitelj 'Queer Affinity Group'⁵ iz Los

3 Facebook stran skupine »Queering OWS«: <https://www.facebook.com/groups/292346130795236/>.

4 Spletna stran »OccupyEquality«: <http://occupyequality.wordpress.com/>.

5 Facebook stran Okupirajmo Los Angeles – 'Queer Affinity Group':

Angelesa, pri sprejetosti njihove lgbt-skupine v tamkajšnje gibanje Okupirajmo poudarja pomen direktne akcije: »Počutimo se zelo dobrodošlo, vključeno in kot del gibanja. Ne verjamem, da so bila lgbt-vprašanja kdajkoli izpuščena iz gibanja. Bila je naša odgovornost, da igramo vidno vlogo in da pokažemo, da so queerovski ljudje podporni ter da so aktivno vključeni v širok spekter vprašanj, ki jih artikulira gibanje«.

Pravica do življenja pred pravico do dela

V newyorškem gibanju so lgbt-posamezniki že od vsega začetka precej vidni. Po nekaterih medijskih poročanjih naj bi celo tamkajšnje osrednje spletno stran gibanja vzpostavila skupina transseksualnih žensk. Na to, da je njihova vidnost v nekaterih primerih kaznovana tudi z nasiljem in diskriminacijo, je javnost opozorila medijsko odmevna zgodba o transseksualnem aktivistu Justinu Adkinsu, ki je bil deležen poniževanja newyorške policije, ko so ga aretirali na brooklynskem mostu. Homofobije in transfobije je bila deležna tudi Jennifer Julia Maskell iz 'Queering OWS': »Nekaterim ljudem so uničevali osebno lastnino (oblačila, šotore, itd.). Vendar ne poznam nikogar, ki bi bil zaradi pripadnosti lgbt-skupnosti fizično napaden. Osebo sem bila verbalno napadena, ko nas je nekdo vprašal, kaj pomeni lgbt, in ko smo odgovorili, je ta oseba odvrnila: 'A, mislite pedre?'. /.../ Od nekoga, ki ni bil del gibanja, sem bila tudi poimenovana kot 'ono'. Slišala sem, da so bili drugi verbalno napadeni, npr. transmoški, ki je bil ponavljajoče naslovljen z napačnim spolom, v številnih situacijah so ljudje govo-

rili, 'Ni mi všeč, da sem zraven njh', s čimer so mislili na nas«. V povezavi z nasiljem, ki ga doživljajo lgbt-osebe, Jessica Neomi iz 'Occupy-Equality' trdi, da zahteve deklaracije Okupirajmo Wall Street po ukinitvi diskriminacije lgbt-oseb na delovnem mestu niso dovolj, če nas v nekaterih delih sveta ubijajo. Homofobično nasilje v šolah številnim mladostnikom uničuje možnost kvalitetnega izobraževanja ter s tem ekonomsko uspešno prihodnost: »Lgbt-otroci so prikrajšani za pravico do izobraževanja brez strahu. Številne v šolah pretepaajo sošolci ali jih zaradi tega, kako so videti ali kaj govorijo, nadlegujejo učitelji. Številni od njih so prisiljeni, da iz šol izstopijo in njihova ekonomska prihodnost je ogrožena, saj se morajo truditi že za to, da pridejo na fakultete. Seveda so tisti otroci, ki se na koncu ubijejo, prikrajšani za kakršnokoli prihodnost. /.../ Preveč mladostnikov je vrženih iz doma zaradi njihove seksualnosti ali spolne identitete in so brezdomci«. V končni fazi pa so tukaj še temeljne lastniške pravice, kot dodaja Jessica Neomi, ki so lgbt-parom odtujene s prepovedjo enakopravnega sklepanja porok: »Zakonske pravice v ZDA vključujejo zvezne in državne ekonomske pravice o lastnini, ki vključujejo socialno zavarovanje, po-

kojnino, zdravstveno zavarovanje, dedovanje, itd. Za te pravice so ameriške lgbt-družine trenutno prikrajšane, medtem ko moramo z davki na dohodke, davki za socialno zavarovanje in napitnjemimi plačili zdravstvenega zavarovanja podpirati heteroseksističen zakonski življenjski stil«.

'Roza pranje' ali korporativna politika

Jessica Neomi opozarja tudi na korporativno financiranje protigejevske politike: »Trenutno se v ZDA soočamo z dvema oblikama korporacij. Ene so kapitalistične korporacije, ki podkupujejo politike, da glasujejo proti enakosti za lgbt-populacijo. Druge pa so korporativni teokratični kult, ki se skrivajo za krščanstvom z namenom, da spodbujajo nasilje nad lgbt-osebami in podkupujejo politike, da glasujejo proti našim pravicam. To so t. i. 'neprofitne' organizacije, ki lobirajo politike«. John Waiblinger pa govori o pojavu t. i. 'roza pranja' (eng. 'pink-washing'), situaciji, ko korporacije, ki ob nekaterih priložnostih podpirajo mainstreamovski lgbt-aktivizem, v nekaterih drugih primerih financirajo protigejevske politične kampanje ter homofobične politi-

ke: »/.../ Menimo, da je mit gejevskega 'DINK' ('double income no kids'; slov. dvojni prihodek, brez otrok) zmota, ki so jo ustvarile korporativne tržne sile z namenom, da zreducirajo raznolikost lgbt-skupnosti na tržno nišo. Lgbt-posamezniki in njihove družine se soočajo s problemi kot vsi drugi in smo del 99 %. Nismo demografska skupina ali niša in zavračamo te korporativne kategorizacije. Mnogi smo mnenja, da v mainstreamovskem lgbt-gibanju (kot je npr. Human Rights Campaign) prevladuje korporativno financiranje in je preveč vpleteno v Demokrasko stranko. V 'Queer Affinity Group' se želimo vrniti h 'grass roots' gibanju, ki vsebuje polno raznolikost naših ljudi in naslavlja širok spekter problemov, s katerimi se srečuje naša raznolika skupnost – gibanje, kjer niso dominantni 'voditelji' in 'washingtonski insajderji'«.

<https://www.facebook.com/pages/ Occupy-Los-Angeles-Queer-Affinity-Group/248625841851274>.

ROMAN KUHAR KANDIDATI ZA ČESTITKE 2011

Pred decembrskimi parlamentarnimi volitvami smo stranke vprašali, katero različico Družinskega zakonika – polno ali kompromisno – podpirajo in ali je potrebno o homoseksualnosti govoriti tudi v šolah. Pri tem vprašanju je žal večina strank vprašanje homoseksualnosti zreducirala na seksualnost in se zato zavzela za »primerno« spolno vzgojo... V celoti smo njihove odgovore še pred volitvami objavili na Narobe blogu (www.narobe.si/myblog/volitve-2011-kandidati-zacestitke), tu jih le na kratko povzemamo. Med strankami, ki so prestopile parlamentarni prag, na naša vprašanja niso odgovorili pri SDS in SLS.

Stranka Nova Slovenija ne podpira niti polne niti kompromisne različice Družinskega zakonika. Menijo,

da so »stališča Nove Slovenije glede takih vprašanj jasna, zato jih ni treba posebej komentirati«.

V stranki **Zares – socialno liberalni** podpirajo »popolno izenačitev istospolnih in raznospolnih partnerjev«, čeprav so po pogovorih s predstavniki glbt-skupnosti podprli tudi kompromisno različico zakonika. Menijo, da bi o homoseksualnosti morali govoriti tudi v šolah – tako kot o vseh drugih družbenih temah, »in sicer v tistem starostnem obdobju, za katerega stroka (in NE politika) ocenjuje, da je ustrezno.«

Positivna Slovenija je bila v svojih odgovorih kratka in jedrnata. Podpirajo polno različico Družinskega zakonika, ker »morajo imeti

ljude enake pravice ne glede na njihovo spolno usmeritev«. Hkrati menijo, da je za odpravo diskriminacije istospolnih potrebno o tem predvsem »glasno govoriti in izobraževati«. Tudi zato zagovarjajo » uvedbo predmeta spolna vzgoja, v sklopu katerega bi morala najti svoj prostor tudi tema homoseksualnosti.«

SMS – Zeleni podpirajo polno različico zakonika, čeprav so zaradi podpore glbt-skupnosti podprli tudi kompromisno različico. Zapisali so tudi, da »kategorično nasprotujemo možnosti referenduma, saj o vprašanju človekovih pravic ne moremo odločati na referendumu.«

Ustavni sodniki se z njimi žal niso strinjali. V stranki menijo, da za izboljšanje položaja istospolno usmerjenih veliko lahko naredi politika »s pravno-formalno ureditvijo statusa. Še več pa mora narediti s spodbujanjem programov in vsebin osveščanja prebivalstva, za dvig ravni razumevanja in spoštovanja posameznika in njegove odločitve tudi na praktični in ne samo na deklarativni ravni.« Zaradi tega zagovarjajo tudi razpravo o homoseksualnosti v šolah. »Z vsebinami naj se mladi srečujejo v različnih starostnih obdobjih na način, ki je prilagojen njihovi racionalni in čustveni zrelosti.«

V Listi Gregorja Viranta so odgovorili zgolj na naše prvo vprašanje. Podpirajo kompromisno različico Družinskega zakonika, saj je ta po njihovem mnenju »razumen kompromis«.

Pri **LDS** so poudarili, da so v sprejetje polne različice Družinskega zakonika

vložili ogromno truda, a vseeno menijo, da je tudi kompromisna različica »korak naprej na tem področju, vendar ni popoln«. Stranka LDS je v svojem odgovoru opozorila tudi na številna področja, na katerih se istospolno usmerjeni srečujejo s težavami – od socialne in zdravstvene varnosti do družbene in institucionalizirane homofobije. Tudi zaradi tega podpirajo razpravo o homoseksualnosti v šoli, saj trenutno stanje (molč o tem vprašanju) pomeni »kršena človekova pravica do informiranosti, vključno z dostopom do informacij o seksualnosti, seksualnem in reproduktivnem zdravju. V izobraževalnih ustanovah je prisotno homofonično nadlegovanje, sovstrniško nasilje, predsodki in nestrokovnost pedagoških kadrov. Predvsem je nujno pripraviti ustrezne šolske programe, ki bodo strokovno in dosledno predstavili te vsebine.«

Pri **DeUSu** podpirajo kompromisno različico Družinskega zakonika, hkrati pa menijo, da bi bilo v okviru »spolne vzgoje v srednjih šolah« primerno govoriti tudi o homoseksualnosti.

Socialni demokrati podpirajo polno različico Družinskega zakonika, a so po razpravi v parlamentu, kjer »so strokovne argumente vedno znova preglasila ideološka utemeljevanja nasprotnikov predloga, tudi v obliki agresivne kampanje«, na koncu podprli tudi kompromisno različico. Ocenili so, da »razmere v slovenski družbi žal še niso takšne, da bi glede posvojitve otrok istospolne partnerje lahko v celoti izenačili z raznospolnimi« in da kompromis vendarle »omogoča, da udejanjimo osnovni namen Družinskega zakona

nika, to je varstvo pravic otrok, ki danes živijo v različnih oblikah družin.« Zapisali so še, da je bila razprava o zakoniku polna sovražnega govora, zato se bodo tudi v naslednjem mandatu »zavzemali proti diskriminaciji istospolno usmerjenih in enaki obravnavi na vseh področjih družbenega življenja v duhu strpnosti, ki je ena od naših temeljnih vrednot.« V skladu s tem se zavzemajo tudi za »večjo osveščenost otrok o spolnosti na primarnem izobraževanju«.

Pri stranki **SEM-si** na naša vprašanja niso odgovorili, so pa med drugim zapisali, da »enostavno ni

moč več spregledati, ignorirati ter tolerirati nestrpnosti in sovražnega govora, ki se stopnjuje do istospolnih družin in proti družinskemu zakoniku. [...] Ko gre za vprašanje človekovih pravic in enakih možnosti ne gre za barantati in kalkulirati, ne gre popuščati in tolerirati nestrpnosti do manjšin in drugačnosti.«

Stranka **TRS** je na naša vprašanja odgovorila šele po volitvah. Podpirajo polno različico Družinskega zakonika. Menijo, da za istospolno usmerjene v Sloveniji največja ovira niso zgolj »zasidrani predsodki in stereotipi, ampak predvsem njihovo vzdrževanje s strani mnenjskih voditeljev.« Podobno kot nekatere druge stranke bi tudi pri TRS homoseksualnost prvenstveno obravnavali v okviru spolne vzgoje, pri tem pa se zavzemajo tudi za »dodatno izobraževanje učiteljskega kadra in za nedvoumno zavezo k enakopravni obravnavi tudi homoseksualnih oblik spolnosti.«

JOHANNES DOLLINGER IN MATE ČOSIČ

Pedri, eksplozivi, poroka in meje

Poroka in »prisilne« rešitve

Najina odločitev za poroko ni bila lahka, a nelagodje ni izviralo iz romantičnih pomislekov, ali je izbrani partner res »Mr. Pravi« ali ne, niti iz skrbi, da je s 'poroko, ki jo bomo pomnili' preveč dela. Ne verjameva, da je danes, ko smo soočeni z najrazličnejšimi intimnimi partnerskimi razmerji, poroka (ali civilno partnerstvo) naravno in edino 'dejanje in simbol ljubezni'. Prav nasprotno. Dejstvo, da le poroka zagotavlja določene pomembne pravice, je le znak krivice, ki se dela omenjeni raznovrstnosti. Najini dvomi glede poroke so torej izhajali iz najinih osebnih in političnih prepričanj. A zgodilo se je tako, da je najina zveza pač istospolno partnersko razmerje dveh moških, ki pripadata različnim narodoma, je zveza med državljanom EU in državljanom »tretjih držav«, zveza med dvema ideologijama, dvema ureditvama, dvema mejnima sistemoma. Med nama je stal schengenski zid trdnjave Evrope in od tu je izvirala glavnina najinih problemov. Vprašanja meja in migracij v globalni kapitalistični ekonomiji ter regulacija dela in kapitala so

naju v marsičem »prisilili« v poroko. Brez tega o njej sploh ne bi razmišljala. A ker je bil eden izmed naju označen za »imigranta«, sva se poročila.

Ni bilo preprosto vzdrževati binacionalno partnersko razmerje, saj sva bila kar naprej soočena z vrsto ovir, zaradi katerih sva živela v intenzivnem prekarinem položaju. Ne glede na to, v kateri od obeh držav bi živela, bi bil eden izmed naju označen za »imigranta«, kar je v najinem primeru pomenilo omejene možnosti za delo in življenje in za zagotavljanje materialne osnove najinega partnerskega razmerja. Ker izhajava iz delavske in kmečke družine, je prodajanje najinega dela kapitalu edina (legalna) pot za zagotavljanje te osnove. Več let sva uporabljala različne strategije za vzdrževanje najine zveze. Ker enemu od naju ni pripadala pravica do bivanja in dela v EU, sva več let živela z dohodki enega partnerja ali pa sva si poskušala urediti sta-

tus študenta in hkrati možnosti za študij. A ko študentski status poteče, je tisti, ki je bil včeraj še študent, čez noč postal »peder iz tretje države«, nezaposlen in imigrant. Najin razredni status naju torej v marsičem prisilil, da sva se poročila.

Avstrijska birokracija in »prvi kontakt« z Drugo vrsto

Pravni postopek sva sprožila v Avstriji, saj so v marsikateri »tretji državi« istospolna partnerstva le deloma priznana. V skladu z avstrijsko zakonodajo je potrebno registracijo istospolne partnerske zveze opraviti v občini, kjer ima avstrijski partner stalno prebivališče. V najinem primeru je bilo to v nekem podeželskem mestu na Koroškem, kjer sva bila »prvi par«, ki je po sprejetju zakona zaprosil za registracijo, kar biro-

krate na uradu ni ravno spravljal v dobro voljo. Težko so se spopadli s »tujcem«, čigar drugačnost je bila podvojena: najprej imigrant, za povrh pa še – peder. Nelagodje, ki ga je ob tem občutil birokratski stroj, je bilo moč čutiti skozi celoten proces pridobivanja informacij in pogajanj. Že ob prvem kontaktu so nama svetovali, naj »to stvar« raje opraviva v večjem mestu. Neštetokrat so naju opozorili, da naju bo policija po registraciji večkrat preverjala, da ne bova kar tako zlahka dobila pravic, da bova kljub vsemu še vedno morala dokazovati višino prihodkov in da sploh nimava pravih informacij o najinih pravicah. Z drugimi besedami: razprava o demokraciji in pravicah je bila prežeta z besedami »problem« in »omejitev«. Ta tihi konflikt je prvič eskaliral, ko smo se dogovorili za datum najine »poroke«, ki bi morala biti sredi novembra. Le dva dni pred poroko (ko sva o tem že obvestila starše in prijatelje) so naju poklicali po telefonu in pove-

Pisarna za potne liste, tujce, orožje, eksplozive, pirotehniko in preklic vere

Pisarna za upravljanje s katastrofami

Igralec Gregor Čušin je novembra 2011 na Radiu Ognjišče takole razmišljal o homoseksualnosti:

» [...] Torej, zakaj je toliko gejev igralcev? Ne zaradi tega, ker se tam lahko šminkajo in ker so tam lahko uradno nekdo drug. Ker homoseksualec pravzaprav zataji svojo resnično naravo. In perverzija, kar seveda homoseksualnost tudi je, je pravzaprav najvišja oblika neresničnosti. Neresničnost, smo rekli, pa pritiče umetnosti. Se pravi, zato je toliko perverzije tudi v teatru, ker je najvišja oblika neresničnosti perverzija. Perverzija je izkrivljena podoba resnice, je nekaj, kar je obrnjeno, spremenjeno. In zdaj, zakaj je tega tudi znotraj cerkve toliko, mislim, da si sami lahko odgovorite na to vprašanje, ne bi izgubljal besed. Zaradi tega, ker smo slabi kristjani, ker smo spervtirani kristjani. Ker je lažje, navidez lažje oz. bolj ugodno, bolj počutno je biti perverzen, biti telesen, kot pa biti duhoven. In sveti Pavel napiše, kako telo hoče to, kar je proti duhu, in duh, kar je proti telesu. To neko navidezno nasprotje obstaja že več čas. In da je tega toliko tudi znotraj cerkve? Če se ne čudimo, da je toliko gejev znotraj teatra, Hollywooda in tako naprej, potem nas ne sme čuditi, da je toliko gejev tudi znotraj cerkve. Zakaj? Ker sta si teater in cerkev zelo blizu v svojem bistvu.«

Carl Westphal je leta 1869 homoseksualnost označil za duševno bolezen in perverzijo. Gregorju sporočamo, da je bilo od takrat o tej temi napisano še marsikaj novega. Priporočamo mu branje kakšne sodobnejše literature o tem vprašanju, predvsem pa mu prijazno sporočamo: Get a life!

dali, da bomo poroko morali predstaviti, ker jim nisva vnaprej dostavila dokumentov. Tega nama seveda tudi nihče ni rekel, čeprav sva jih kontaktirala že več mesecev vnaprej. Predstavljajte si, kakšen škandal bi nastal, če bi uradniki odpovedal »pravo« poročno ceremonijo le dva dni pred poroko! A ker midva k sreči nisva načrtovala nobenega slavja, je bila škoda minimalna.

... in potem slavnostni obred

»Slavnostni obred« se je zgodil dva tedna pozneje, čeprav so naju ponovno klicali le nekaj dni pred dogodkom in zahtevali, da dostaviva še potrdilo, ki dokazuje, da se lokalna oblast, kjer prebiva »imigrant«, strinja z istospolno poroko »imigranta« v Avstriji. Ker sva ubogala in dostavila ta neumni dokument, poroke niso še enkrat predstavili.

Avstrijska zakonodaja ne dovoljuje, da bi matičar registriral istospolni par v mestni hiši, kar je običajen postopek pri poroki, pač pa se mora registracija odviti v eni od številnih birokratskih pisarn občini. Postopek hkrati ne predvideva prič, registracije pa tudi ni dovoljeno javno proslavljati v uradnih prostorih, kar pomeni, da ni dovoljeno metati riža, da nihče ne igra na harmoniko, da na koncu obreda ne postrežejo s šampanjcem in da se pri obredu tudi ne

poje. Skratka – obreda tako rekoč ni bilo. Atmosfera ob izpolnjevanju obrazcev je bila prav groteskna. Papirje, ki sva jih morala podpisati, so nama dali v pisarni, kjer je na vratih pisalo: *Pisarna za potne listine, tujce, orožje, eksplozive, pirotehniko in preklic vere*. Če se vam to zdi smešno, počakajte, da vam poveva, kaj je pisalo na vratih pisarne, kjer sva »svečano« podpisala te pomembne dokumente, ki naj bi naju domnevno vpeljali v svet »intimnega državljanstva« in »ljubezenske zveze«. Pisarna, kjer sva vse to uredila, se je imenovala *Pisarna za upravljanje s katastrofami*. Iz teh imen seva cel kup ironije, a tudi politično simbolnih sporočil, če pomislimo na zgodovino regulacije seksualnosti. Kakorkoli že – na koncu obreda, ki smo ga opravili v stilu čim-hitreje-podpisiva-te-papirje in z očitno živčno napetostjo birokratov, sva bila »poročena« – in, kakopak, nič ni bilo s slavnostnim dovoljenjem »zdaj lahko poljubite nevesto«! A to bi bilo mogoče preveč provokativno. Vsekakor pa niso pozabili na račun, na katerega so pripisali dodatne stroške zaradi »imigranta«.

Ob vseh teh dogodkih sva razmišljala o sodobnih razpravah glede razreda, meja, mednarodnega nadzorovanja dela/ljudi in seksualnosti. Najina zgodba je povedna, ker govori o vrsti različnih nalepk, ki jih pripenjamo na ljudi, in nadzorovanj, ki so s tem povezana. Zgodba govori tudi o različnih oblikah izkoriščanja, omejevanja

in diskriminiranja. Ker človek živi v enem telesu, so vse te nalepke del tega telesa, na katerem se križajo in so medsebojno odvisne. Vse to vpliva tudi na naše odločitve, kot je na primer vprašanje, ali naj se poročim ali ne. V končni instanci najina zgodba veliko pove tudi o človeški emancipaciji in o potrebi po bolj totalnih bojih za emancipacijo, saj posamezni boj (npr. gejevski aktivizem) ne more vzpostaviti tudi emancipacije pri drugih vprašanjih (npr. migracija), ki so del tega istega telesa. Isto fizično telo je namreč hkrati izpostavljeno izkoriščanju in izključevanju v povezavi z različnimi identitetami – od spola do etnične pripadnosti in spolne usmerjenosti.

Registracija partnerske skupnosti nama bo omogočila boljše možnosti za bivanje in delo, a hkrati ne bo odpravila vrste drugih ovir. Čeprav sva lahko vesela, da sva dobila nekaj pravic, je bila »cena« zanje prav tako seksualizirana. Če se namreč želiš registrirati, moraš iti skozi nekakšno institucionalno izvrševanje heteroseksualnosti, ki jo je moč videti v določenih pravnih pravilih in regulacijah, kot je na primer preprečitev – oziroma v resnici zaščita – 'pravih' poročnih slavnostnih ritualov. Zdi se namreč, da se je celotna slovesnost vrtela okrog heteroseksualnosti, ne pa okrog tega, da se poročata dva pedra. Neizgovorjeno sporočilo je bilo: »Imata svoje pravice, a to ni enako kot poroka (registracija se trenutno razlikuje od poroke v približno 50-ih stvareh), in užitki (slavje) morajo ostati zasebni, v klobetu.« Vse to je na nek čuden način tudi parodija, sploh v današnjem svetu, kjer se vse manj ljudi poroča, kar pa ni odsev resnične mnogoterosti intimnosti, ki obstaja.

ROK PODKRAJŠEK

Partnerstvo: igra vzdrževanja ravnotežja

Zadnji dve desetletji so istospolna partnerstva in njihove posebnosti aktualna tako v znanosti kot na splošno v družbi, v kateri imajo ta partnerstva pogosto status nevidnih oz. prezrtih relacij. Neupravičeno so tarča predsodkov okolja, ki ima za normo heteroseksualni par in omogoča le malo prostora za razvoj druge vrste identitet. Navidezno sprejemanje in strpnost do teh zvez, kar se kaže v možnosti pravne zaščite istospolnih partnerstev, še ne pomeni, da družba priznava te skupnosti. Aktualno dogajanje v zvezi z Družinskim zakonikom omogoča uvid v absurdnost povsem neutemeljenih in bizarno-agresivnih predsodkov, katerih tarča je istospolna skupnost in njeni pari. Dogajanje nas predvsem hendikepira, saj se je boriti z neumnostjo najtežja naloga. Družba se neumudno in goreče bori z mlino na veter v svojih glavah, istospolni pari pa se odločajo za boj ali beg pred navedenimi – bodisi v aktivistično izpostavljanje, bodisi v uresničevanje statusa nevidnosti.

Kaj vemo o istospolnih partnerstvih? Z gotovostjo lahko rečemo, da so razlike med hetero- in homoseksualnimi pari vezane predvsem na kontekst njihovega vsakdanjega življenja. Pogojene so z načini, kako na partnerski odnos vpliva heteroseksistični normativ in socializacija v spolno vlogo pri vsakem od partnerjev. Med hetero- in homoseksualnimi pari je tako več podobnosti kot razlik. Univerzalne prvine vzpostavljanja partnerskega odnosa se gibljejo v smeri od zaljubljenosti do vzpostavitve realističnih faz in izgradnje pristne ljubezni.

Podpora v okolju

Osnovna razlika med hetero- in homoseksualnimi partnerji je v podpori, ki so je deležni iz družbenega okolja (primarna družina, prijatelji, institucije). Družine po-

Slika: 1painter

gosto ponotranjijo predsodke prevladujoče družbe, kar vodi v pogoste napetosti in več prilagoditvenih težav ter nadalje v manjšo kakovost relacije para z družino. Kompenzacijo pri tem nudijo prijateljske socialne mreže. Velikost mreže, intenzivnost in globina teh odnosov so pozitivno povezani s prilagojenostjo in funkcioniranjem para. V teh krogih istospolni pari presežejo normativne in zakonske družbene omejitve. Tako na primer lahko izpeljejo istospolno poroko, ki v pravno-formalnem smislu nima enakih učinkov kot podobna gesta heteroseksualnega para, vendar je vrednost tovrstnega postopanja predvsem simbolna.

Ponotranjena homofobija

Ko govorimo o istospolnih partnerstvih, pomeni ponotranjena homofobija stopnjo, do katere se vsak od partnerjev prilagodi prevladujočim prepričanjem in stališčem o istospolnih zvezah. Gre za sprejemanje negativnih kulturnih stereotipov. Ti botrujejo zanki, v kateri doživlja posameznik konflikt med svojimi čustvenimi in spolnimi hrepenenji, ki jih ne zmore združiti v celoto, saj imajo obliko »nesprejemljivega« istospolnega partnerstva. Implicitna predpostavka heteroseksizma namreč narekuje, da je partnerski

odnos med moškim in žensko zmeraj kvalitativno bolj zadovoljujoč in nadrejen istospolnemu. Preseganje tega je ključno za zdrav partnerski odnos.

Silnice ponotranjene homofobije delujejo zunaj zavedanja in vplivajo na vedenje. Odraščanje in dozorevanje pod vplivom pričakovanja po oblikovanju heteroseksualne spolne identitete pogosto ostajata zapisani v posamezniku. V problematičnih primerih visokih stopenj ponotranjene homofobije vstopi istospolno usmerjeni v partnerski odnos z zadržki, s strahovi, zato ga v večji meri okupira misel na ohranjanje lastne zunanje podobe heteroseksualca. Zdi se, da so v tem smislu bolj ranljivi istospolno usmerjeni moški, ki so bili deležni stereotipne socializacije v moško spolno vlogo. Lezbijke z visokimi stopnjami ponotranjene homofobije namreč včasih ponotranjijo tudi družbeno negativne predsodke o ženskah in lastni ženski spolnosti. V splošnem vodijo tovrstne silnice do prilagoditvenih težav in do težav v osebnostnem funkcioniranju. Pri tem je pomembno poudariti, da gre za določen delež istospolno usmerjene populacije, ki se sooča s tovrstnimi vprašanji. Večina zmore (v najširšem smislu) gojiti navdušenje nad

lastno edinstvenostjo, spoštovati svoje posebnosti in jim dati duška. Tudi na partnerskem področju.

Istospolni partnerski odnosi

Najpomembnejša spremenljivka, s pomočjo katere poskušamo razumeti kakovost partnerskih odnosov, je zadovoljstvo s partnerstvom. Psiholog Lawrence A. Kurdek ugotavlja, da je zadovoljstvo z odnosom v prvi vrsti povezano predvsem s socializacijo v to, kar tipično razumemo z žensko spolno vlogo in ne s spolno usmerjenostjo kot tako.¹ Čeprav je spol družbena konstrukcija in bi bilo ustrezneje najti prožnejše in manj binarne koncepte, s pomočjo katerih bi lahko na bolj kompleksen način pojasnili najrazličnejše oblike različnih identitet, vseeno lahko, s pomočjo konstrukta spola, pojasnimo širok spekter obnašanja posameznika. Istospolno usmerjeni posamezniki smo, tako kot vsi drugi, deležni socializacije v spolno vlogo na osnovi biološkega spola. Socializacija v žensko spolno vlogo je tako med drugim usmerjena v skrb za partnerski odnos. Tega je deležna večina lezbijk in tisti geji, ki so manj dovzetni za socializacijo v moški spolni vlogi. Psiholog Stephen Bergman je tako ugotovil, da taki moški bolj cenijo odnosne vidike bivanja in doživljanja, ne le individualizacije in neodvisnosti.²

1 Kurdek L. A. (1994). The nature and correlates of relationship quality in gay, lesbian, and heterosexual cohabitating couples: A test of the individual difference, interdependence, and discrepancy models. V: Greene B. in Herek G. M. (ur.). *Lesbian and Gay Psychology: Theory, Research, and Clinical Applications*, (133-155), Thousand Oaks, Sage.

2 Bergman, S. J. (1991). *Men's psychological development: A relational Perspective*.

Kot smo nakazali vpliva socializacija v spolno vlogo na posameznikovo partnersko delovanje. »Psihološka feminilnost« v partnerskih odnosih je povezana s težnjami k izboljšanju kakovosti partnerskega odnosa in k reševanju težav. »Psihološka maskulinitet« pa je, nasprotno, povezana z nagnjenostjo k prepuščanju odnosa »naravnemu poteku« in s hitrimi postopki za ključevanja, ko se pojavijo težave. Stopnja prisotnosti »ženske spolne vloge« je pozitivno povezana s povezanostjo para, njegovo prilagodljivost in z zadovoljstvom z odnosom. Spolna vloga je nadalje povezana z razporeditvijo moči v odnosu in z enakopravnostjo kot prvino le-tega. S socializacijo v spolno vlogo je povezana tudi monogamna naravnost v zahodnih kulturnih okoljih, zato, kot poudarja Roy Schrivner, večina študij kaže na nizko vrednotenje monogamije v gejevskih parih. Okoli 35 % jih meni, da je monogamija pomembna za odnos, medtem ko je v lezbičnih parih takega mnenja 71 % partneric.³

Gejevski pari

Najtežja naloga za geja je vstop v partnerski odnos. Ni česa bolj ženstveno sanjavega, ranljivega in otročjega kot gej, ki hrepeni po podobi svojega idealnega partnerja, in ko želi, da se podoba materializira v realnosti. Gre za tako rekoč univerzalni skupni imenovalec, na katerega so vezane neuskklajenosti pri vstopanju v partnerstvo. Pozicija večini gejev ne dopušča uvida, da je partnerski

odnos dinamična in spremenljiva danost, ki jo lahko ustvarjajo in oblikujejo v skladu s svojimi željami in potrebami. Gre za tiste geje, ki si partnerstvo želijo, po njem hrepenijo, in ki običajno namenijo velik delež svojega energetskega in časovnega potenciala za to, da bi končno našli princa na belem konju. Vstopna točka v partnerski odnos je običajno spolnost kot način komuniciranja lastnih čustev o drugi osebi. Lawrence A. Kurdek trdi, da geji, preden se začno odločati o partnerskem odnosu, zamenjajo več spolnih partnerjev in prakticirajo širok spekter različnih oblik spolnih praks.⁴ Za nekatere partnerstvo ne izključuje izvenpartnerske rekreativne spolnosti, saj, kot poudarja Michael Shernoff, nekateri geji menijo, da to ne ogroža osnovne čustvene povezanosti in predanosti odnosu.⁵ Geji so namreč deležni socializacije v moško spolno vlogo, kar pomeni, da jih družba v skladu s spolnimi stereotipi spodbuja k cenjenju pestrosti možnosti spolnih doživetij ter ločevanju spolnih in čustvenih vzgibov. Uči jih, da moškega odlikujejo tekmovalnost, odsotnost čustvenega ter nagnjenosti k presežnemu, kar naj bi bila njegova pomembna kvaliteta. Tovrstna socializacija povzroči, da je osrednje problematično področje moško-moških odnosov v spolnosti, v vprašanih moči oz. nadvlade enega partnerja. Prav zaradi tega se zdi, da so gejevski odnosi manj enakopravni in običajno hierarhični. Kakovost odnosa v gejevskem paru je zato, kot poudarja Kurdek,

odvisna prav od neprisotnosti tradicionalno moške naravnosti.⁶ Pari, ki visoko vrednotijo navezanost na življenjskega sopotnika, doživljajo višjo stopnjo intimnosti in ljubezni v odnosu in pripisujejo odnosu trajnejše razsežnosti.

Osrednji problem mnogih gejevskih parov je manjša opremljenost partnerjev za razvoj intimnosti. Navedeno je vezano na določeno šibkost na področju prepoznavanja, ubesedenja in izražanja intimnejših občutij. S socializacijo v moško spolno vlogo je povezan strah pred izgubo avtonomije, ki jo pomeni partnerski odnos, spremlja ga razdvojenost in nemalokrat težnja po umiku. Gradnja partnerskega odnosa pa pomeni preseganje odpora ob izkazovanju nežnosti, bližine in naklonjenosti ter torej predajanje, prepuščanje odnosu, opuščanje kontrole nad čustvi.

Lezbični pari

V primerjavi s heteroseksualnimi in gejevskimi pari izkazujejo lezbijke, kot ugotavljata Peter Nardi in Dru Sherrod, najvišji delež vključenosti v partnerski odnos, tj. višji odstotek lezbijk je daljše obdobje svojega odraslega življenja v partnerstvu.⁷ Ženska socializacija v spolno vlogo narekuje potrebe po bližini, po harmoničnih odnosih in večje potrebe po intimnosti v partnerskih odnosih. Lezbične pare tako odlikujejo visoke stopnje povezanosti, zmožnosti prilagajanja in zadovoljstvo z odnosom. Ob tem visoko vrednotijo enakopravnost, ki običajno predstavlja osrednjo kvaliteto odnosa. V neenakopravnih odno-

sih je zadovoljstvo nižje. Seveda tovrstni scenarij ni normativen, saj govorimo o tendencah, zaznanih razlikah in specifičnih primerjavah, npr. z gejevskimi in s heteroseksualnimi pari.

Literatura opisuje lezbične pare kot tiste, ki težijo k zlitju oziroma k vzpostavljanju simbiotičnih odnosov. Ta težnja je nemalokrat predmet patologizacije in vprašanja o tem, ali odraža navedena prvina moč ali šibkost žensko-ženskih odnosov. Mnogi teoretiki ugotavljajo prvine zrelega prilagajanja v tovrstnem delovanju v medosebnih odnosih. Zmožnost biti zlit, hkrati prožen, prilagajati meje jaza glede na posamezni odnos in pri tem ohranjati osebno celovitost, so prvine, ki kažejo v smeri osebnostnih kvalitet. Istočasno so to v odnosu nastavki, ki vodijo do težav. Preveč zlitosti in bližine namreč lahko vodi v izgubo individualnosti.

Zaključek

Tako kot heteroseksualni, so tudi istospolni partnerski odnosi v osnovi igra vzdrževanja ravnotežja med bližino in distanco ter med potrebami po zlitju in bližini. Če zadeve poenostavimo in si pomagamo z mislijo, da je recept za kakovosten partnerski odnos obročno vzpostavljanje odnosa zaljubljenosti – tj. znova in znova se zaljubiti v isto osebo, lahko v tem prepoznamo potrditev za navedeno. Dobro je, če nam partnerski odnos dopušča in omogoča, da se od njega zmeraj znova oddaljimo in zmeraj znova v vsej polnosti vstopimo vanj – zrelejši in bolj izkušeni – ter tako gradimo kvaliteto, ki je nadrejena individualnemu.

Wellesey: Stone Center, Working Paper Series.

3 Schrivner, R. (1997). Gay men and nonrelational sex. V: Levant R. F. in Brooks G. R. (ur.), *Men and Sex: New Psychological Perspectives*, (229-256). New York: Wiley.

4 Kurdek, L. A. (1995). Developmental changes in relationship quality in gay and lesbian cohabitating couples. *Developmental Psychology*, 31(1), 86-94.

5 Shernoff, M. (2006). Negotiated nonmonogamy and male couples. *Family Process*, 45(4), 407-418.

6 Kurdek L. A., 1994.

7 Nardi, P., Sherrod D. (1990). That's what friends are for. *The results. OUT/LOOK*, 8, 86.

MATEJA MERKANDEL

DRUGI KLOZET: NASILJE V GEJEVSKIH IN LEZBIČNIH PARTNERSKIH RAZMERJIH

»In sem ji en dan rekla, da ne morem, da bom končala ... Takrat je šla z nožem na mene in me je porezala po roki. Bolano ...« (Polona)

»Bolj sem hodila domov, bolj se je to stopnjevalo. Potem me je ona še kar tepla po poti. Nekako sem vedela, da ne smem več reagirati. Vedela sem, da če bo to v meni sprožilo agresijo, se ne bom ustavila. Vedela sem, da se morem prepustiti temu, da nimam druge izbire, da bom že preživela te batine ... in da ne bom več reagirala ...« (Liza)

Polona in Liza sta bili žrtvi nasilja svojih partneric. V času intervjuja za raziskavo o nasilju v istospolnih partnerskih zvezah,¹ sta obe že zaključili odnos z nasilnima partnericama. Izkušnja z nasiljem je pri njiju povzročila večjo zadržanost pri vstopanju v nove intimne partnerske odnose ter povečalo njuno senzibilnost glede nasilja v družbi.

»Ko se njej strga, ne veš, kaj bo naredila ... Ne veš. In jo je pač treba pomirit. Nujno jo je treba pomirit. Nekako.« (Erika)

Tudi Eriki je uspelo zbežati od svoje nasilne punce. Vendar so

1 MerkanDEL, Mateja. 2011. *Nasilje v LGBT intimnih partnerskih razmerjih* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

dolgo trajajoči odnos nasilja, zlorabe in poniževanja popačili njeno samopodobo in tako kot pri Poloni in Lizi negativno vplivali na vstopanje v nove partnerske zveze.

Nasilje v gejevskih in lezbičnih partnerskih razmerjih obstaja, čeprav se tej temi posveča le malo pozornosti. Prevladujoča družbeno klima že tako ali tako ni naklonjena izpostavljanju tega področja, vpliv homofobije in z njo povezanih mehanizmov pa vzpostavlja samo še dodatni molk o tem vprašanju in tako tvori sekundarni klozet, iz katerega je potrebno šele prilesti. Še več: molk se kaj hitro lahko prelevi v tiho, vendar jasno sporočilo, da nasilje dopuščamo in se z njim strinjamo. Še posebej, če je pojavnost nasilja v istospolnih partnerskih zvezah moč zlorabiti v politične namene. Izpostavljanje nefunkcionalnosti nekaterih gejevskih in lezbičnih partnerskih razmerij je namreč v heteronormativni družbi lahko povod za poenostavljeno (homofobično) sklepanje in kaj hitro lahko postane dodatno orodje v rokah tistih, ki poskušajo neumorno dokazovati, da ima ljubezen

ustrezna ter predpisana spola in le eno pravilno obliko. Spomnite se samo trditev nasprotnikov Družinskega zakonika, ki so nekaj časa opletali s podatkom iz neke ameriške raziskave, da je »v homoseksualnih skupnostih dokazano za več kot sto odstotkov več partnerskega nasilja«. Pri tem so priročno pozabili omeniti, da so primerjali nasilje med moškima v istospolni partnerski vezi in nasilje ženske nad moškim v heteroseksualni partnerski vezi in da je tovrstno nasilje doživelo 15,4 % moških v istospolni vezi in 7,7 % moških v raznospolni vezi.

Različni obrazi nasilja

Na *Društvu za nenasilno komunikacijo* nasilje definirajo kot način, s katerim si povzročitelj/ica poskuša v odnosu zagotoviti moč in nadzor nad žrtvijo in uveljaviti svoje interese. Nasilje vedno izvira iz neravnovesja moči med dvema osebamami oziroma skupinama ljudi. O zlorabi moči govorimo, ko ima ena skupina oziroma posameznik ali posameznica že v osnovi več moči nad drugo skupino oziroma posameznikom ali posameznico, bodisi zaradi družbenega položaja, staro-

sti, nacionalnosti, fizičnih ali umskih lastnosti, in to moč izkorišča v škodo druge osebe. Vsaka zloraba moči, poudarjajo v *Društvu za nenasilno komunikacijo*, je nasilje. Pri tem vrsta partnerskega odnosa – istospolna ali raznospolna – ni pomembna. Pomembnejše je, da razumevanje nasilja ne zamejimo zgolj na sindrom »podplutbe na očesu«, torej nasilja, ki ga lahko vidimo. Obstajajo namreč različne oblike nasilja – fizično, psihično, spolno, ekonomsko, čustveno, verbalno – in vseh teh oblik nujno ni mogoče opaziti na obrazu žrtve. Poleg tega vse naštetje oblike nasilja v sebi nosijo toliko različic, kolikor je nasilnih oseb. Nasilno dejanje ni zgolj, ko punca pretepe svojo partnerico ali fant posili svojega partnerja: nasilje je tudi poniževanje, žaljenje, vpitje; nasilje je, če oseba ne dovoli drugi, da bi zapustila prostor, ji zapoveduje, kaj mora govoriti in kako se mora oblačiti, ima nadzor nad njenim/njegovim življenjem, nadzira njegovo/njeno finančno stanje ali mu s ponavljajočimi grožnjami onemogoča izraziti mnenja, določa, s kom se oseba lahko družijo in tako naprej.

Čeprav so omenjeni primeri značilni tako za hetero- kot homopartnerska razmerja, vendarle obstajajo specifične, ki so lastne zgolj nasilju v lgbt-partnerskih razmerjih. Zaradi heteronormativne družbe in rigidnega razumevanja biološkega spola ter z njim povezanih družbenih vlog, prihaja do zmede pri določanju žrtve in storilca/ke v nasilnem istospolnem odnosu. Tako se lahko zgodi, da nasilno dejanje pripišemo tisti osebi, ki ima zunanje značilnosti ali telesne lastnosti, ki spominjajo na stereotipne značilnosti moškega: žrtev tako posledično postane

tista oseba, ki ima več stereotipnih feminilnih lastnosti.

Napačno prepoznavanje žrtve ima posledice na ravnanje dejanske žrtve: strah, da ji okolica in pomembni drugi ne bodo verjeli, postane večji in bolj realen. Ta ji onemogoča, da bi delila svojo stisko in si poiskala pomoč.

Molčanje o tovrstnem nasilju in dvom, da sploh obstaja, mu še dodatno zmanjšujeta pomen. Velikokrat se zgodi, da se nasilje v istospolnih partnerskih zvezah doživlja kot »vzajemno nasilje«. To pomeni, da postaneta nasilnež in žrtev enakovredna v dejanju nasilja oziroma da zunanji opazovalci za njegov nastanek krivijo obe strani. Tovrstno doživljanje je, na primer, pogosto pri policiji, ko intervenira in pretepanje med geji označi za »merjenje moči med fanti« ali nasilje med lezbijkama minimalizira na »lasanje med puncama«. Taka interpretacija ponavadi še dodatno zapre nasilno dejanje v kategorijo: »To je vajina stvar in sami/sama jo rešita.« A pomembno je vedeti, da obstaja velika razlika med primarnim agresorjem (tistim, ki prvi povzroči nasilno dejanje) in samoobrambo ali izbruhom nasilja pri žrtvi, ki je že dlje časa pod hudim psihološkim ali drugačnim (nefizičnim) nasiljem. Velikokrat se pri žrtvah, ki reagirajo na nasilno dejanje, se branijo ali postanejo tudi same nasilne, zgodi, da se počutijo krive in tudi same odgovorne za nasilje. To prepreči ali zakasni njihovo odločitev za iskanje pomoči, saj menijo, da so s tem dejanjem postale tudi same nasilne. Vendar to ne drži. Samoobramba in namerno povzročanje nasilja nista enakovredni dejanji.

Izsiljevanje z razkritjem je tudi specifična oblika nasilja, značilna zgolj za nasilne lgbt-partnerske zveze. Storilec/ka lahko grozi svoji žrtvi, da bo razkrila njeno spolno usmerjenost ali biološki spol prijateljem, otrokom, sodelavcem, nadrejenim ... Grožnja z razkritjem je nasilje in močno orodje pri izsiljevanju žrtve ter vzdrževanju njene podrejenosti.

Tudi izsiljevanje s statusom HIV ali okuženostjo z aidsom je nasilje, ki je lahko – ne pa nujno – specifična istospolnih partnerskih zvez. Če, na primer, partner grozi svojemu partnerju, da bo ožji ali širši okolici razkril njegov status HIV+, je to dejanje nasilja in izsiljevanja. Žrtev tako ostaja v nasilnem odnosu zaradi strahu pred stigo, ki jo nosijo okuženi s HIVom ali oboleni za aidsom. Žrtev je tudi tisti, ki ostaja v odnosu s svojim nasilnim partnerjem, ki je okužen ali bolan, zaradi občutka krivde, da bi zapustil/a bolnega človeka.

Odhod

»[I]mela sem jo rada in sem ji sproti odpuščala in grdo dala stran. Ker se mi je tudi smilila, iz otroštva, ker je foter pil, pa tepel mamo in te fore. [...] Vseeno tisti trenutek, ko me je tepla ... pa sem jo tudi jaz vžgala, ker ne bom neka cunjka, da bo delala z mano, kar bo hotela. Prav so vražila sem jo v tistem (trenutku) ... po drugi strani pa ful ljubila.« (Polona)

Zapuščanje nasilnega partnerja ali partnerke je zelo zapleten proces. Zunanji opazovalci se ponavadi čudijo, zakaj žrtev ostaja v odnosu z nasilno osebo in so prepričani, da bi sami takoj odšli, če bi se jim dogajalo kaj podobnega. Vendar so take opazke, ob poskusu razumevanja dinamike, ki se ustvari pri nasilnem odnosu, nepotrebne in

škodljive. Med storilcem oziroma storilko in žrtvijo namreč pride do vzpostavitve tako imenovanega »kroga nasilja«, ki se kaže v fazah pomiritve, napetosti, incidenta nasilja, ter ponovnega obdobja, imenovanega »medeni tedni«. Takrat žrtev in storilec doživljata obdobje ugodja in medsebojne ljubezni, vendar to ne traja dolgo – krog se nadaljuje in se težko razkrene. Žrtve v dolgo trajajočem nasilnem odnosu zavzamejo tudi držo »naučene nemoči«, ki je značilna še posebej za ženske kot posledica socializacije v žensko vlogo, in jim narekuje potrpežljivost ter vlogo žrtve in sprijaznenje z obstoječim stanjem. Žrtve, ki so nasilju podvržene dlje časa, izoblikujejo strategije preživetja, ki jim omogočajo bivanje: od aktivnega upora do pozabljanja, zmanjševanja pomena nasilja, izogibanja in obvladovanja nasilnih incidentov.

Nekatere raziskave, še posebej v primeru lezbičnih parov, omenjajo tako imenovani fenomen »spajanja«. Partnerki v lezbičnem odnosu se zaradi družbene homofobije spojita v celico in delujeta kakor eno. Tako se sicer lažje spopadata s homofobijo, vendar pa je tovrsten spoj lahko oteževalna okoliščina v primeru nasilja in poskusa odhoda iz nasilnega partnerskega odnosa.

Pri mlajših generacijah lgbt-posameznikov je nevarna tudi odsotnost modelov identifikacije. Zaradi homofobične družbe in velikega števila ljudi, ki tudi v odrasli dobi živijo v klozetu, imajo mlajše generacije problem s tem, po kom naj se zgledujejo. Tako njihovi modeli partnerskih odnosov lahko postanejo vsi: od nasilnih heteroparov do nasilnih istospolnih parov.

In nenazadnje: žrtve ostajajo v nasilnih odnosih zaradi upanja na spremembo, pa tudi zato, ker je ohranjanje odnosa ter vzpostavljanje partnerskih odnosov v naši družbi zelo visoko na vrednostni lestvici. Zdi se, kot da je bolje biti z nekom, četudi ni najboljši in je občasno nasilen, kakor da si sam. Toda ... nasilje ni nikakršen izraz ljubezni in cena sledenju družbenim pričakovanjem je v nasilnem odnosu preprosto previsoka.

Med tednom odpiramo že ob 10.00!

Od 11.00 EKO kosila
za 6.5 €.

Juha + 5 hudih dobrot
na krožniku
> vege ali nevege <

Vsak dan drugače.

Cafe Open, Hrenova 19, Ljubljana
www.open.si

ANDREJ ZAVRL

V enem dihu

Mario Wirz, *Pozno je, ne morem dihati: nočno poročilo*, prevod Tanja Petrič, Škuc Lambda, 2011.

Pogovor z Mariem Wirzem

Na zadnjem Festivalu gejevskega in lezbičnega filma je imel dokumentarec o hiv-u/aidsu rekordno nizek obisk. Zdi se, da so ljudje, vsaj na splošno, naveličani te teme, navkljub zaskrbljujoči statistiki okužb.

Človeška narava je protislovna, vlada nam iracionalna dinamika. Nočemo, da nas morijo žalostne težave in žalostni filmi. Mnogo mladih vidi aids samo kot bolezen, ki jo je mogoče zdraviti. Ne vedo, da še zmeraj lahko vodi v smrt, da je klinična slika aidsa zapletena, da strašni stranski učinki terapije zmanjšujejo vitalnost in življenjsko radost. Neodvisno od aidsa: vemo, da moramo umreti, a dokler smo živi, se nočemo soočiti s svojo smrtnostjo. Smrt ni zabavna. V preteklosti sta bila rojstvo in smrt del vsakdanjosti, naša družba pa bolezen in smrt odriva na klinike in v negovalne domove. Resničnost je postala velika limonada, mi pa smo osamljeni heroi svoji hecni življenj. Aids uničuje zabavo in nihče ga noče gledati.

Hiv in aids sta ponavadi predstavljena kot zdravstveni problem. Se vam ne zdi, da gre pri gejevski skupnosti že od nekdaj tudi za veliko kulturno vprašanje?

Učinek aidsa na ves svet je prelomen in temeljen. Kulturne in zgodovinske posledice lahko primerjamo s posledicami sifilisa. Spolnost je spet izenačena s smrtjo in hudicem. Spolnost pomeni nevarnost. Ko sem bil mlajši, še nekaj let pred aidsom, je bil seks vznemirljiv užitek, bili smo mladi in nenasitni in radovedni, dnevi in noči so bili avanture za naša lačna srca in telesa. Bili smo lovci mladostnih sanj o svobodi in

spolnosti. Aids je ubil ta kulturni razvoj emancipacije in seksualne samozavesti. To je en vidik. Drug vidik aidsa je močna solidarnost v gejevski skupnosti. Leta pred aidsom so bila velika zabava za geje v velikih evropskih mestih, katastrofa aidsa pa nas sili, da smo velika družina. Vem, da je slišati zelo sentimentalno, in seveda ni čisto res, le kako bi lahko bilo? To je le pomembna minuta v desetletjih aidsa.

Kako se je knjiga *Pozno je ... starala* v teh dvajsetih letih od svojega nastanka?

Če bi leta 1992 vedel, da bom 2011. še lahko pisal, bi knjigo napisal na drugačen način, ne vem pa, če bi napisal boljšo knjigo. Nenavadno se je soočiti s tem mladostnim besedilom, spet gledam mladega Maria Wirza in vem, koliko let se je moral spopadati s smrtjo. Morda so vse naše knjige poskus izganjanja senc smrti.

V knjigi je Mario Volkerjev (mehek-kot-puding) močni alter ego. Kakšna je povezava med njima in pripovedovalcem?

Lahko bi našel še več imen za opis velike nore »komune«, ki živi v meni. Sem Volker, »jokica«, in sem Mario, »volk« in »skuliran junak«. Sem Bette, trapasta stara teta, in sem Lars, modrec. Sem Peter, divji otrok, in seveda sem nekaj mačk in starih konj in velikih medvedov. Nihče ni samo eden ali drugi, vsi smo multiple osebnosti. Ko sem bil mlajši, sem trpel zaradi zmede vseh teh glasnih pripadnikov svoje komune. Zdaj sem dovolj star, da sprejemam zmedenost življenja in samega sebe. Poskušam živeti v mirnem sožitju z vsemi osebami in živalmi, ki so jaz. A vsi v meni so umrljivi in ranljivi.

Nežni in sočutni moramo biti do oseb v sebi in do drugih ljudi. Če smo pripravljeni na ljubezen in humor, imajo vsi v nas dobre možnosti.

Je bilo »nočno poročilo« poskus razbiranja, kaj (in zakaj) se je sploh zgodilo?

Kadar poskušam povedati zgodbo svojega življenja, si začnemo izmišljati zgodbo svojega življenja. Vsak spomin je ustvarjalno in produktivno dejanje. Moje »nočno poročilo« je fikcija mojega življenja, je avtobiografija, je izmišljeno in resnično ... je eden izmed glasov v moji »komuni«.

Kako skrbite za svojo psihično kondicijo?

Pozno je ... je v Nemčiji izšlo leta 1992, dolgo je že tega, in kako sem lahko še živ? Včasih se mi življenje zdi kot roman, ki ga je napisal kakor pisatelj. Toliko senc smrt visi nad vsemi temi leti. Hiv-pozitiven sem od leta 1985. Rak 1994. Rak 2008. Rak 2010. A spet in spet so bili angeli na moji strani. Že 27 let sem »dolgotrajni preživeli«. Morda si lahko predstavljate, kako težko je živeti med življenjem in smrtjo, dan za dnem, težko je seveda tudi za moje prijatelje. Vsakodnevna cirkusa smrtnosti ni mogoče opisati. Vsak izmed nas je ujetnik resnice, ki je ni mogoče izpovedati. Naučil sem se biti hvaležen za vsak dan.

LGBT MESEC ZGODOVINE

www.drustvo-legebitra.si

BRANE MOZETIČ

Pogovor z Christopherjem Whytom

Gejevski Dekameron

S škotskim pesnikom in pisateljem Christopherjem Whytom sva se prvič srečala v začetku devetdesetih, ob enem njegovih kratkih obiskov srečanja PEN, in menda sem mu izročil antologijo *Modra svetloba*, čeprav se tega niti ne spominjam. Stike sva obnovila šele dosti kasneje, ko sem ga leta 2008 povabil na tretjo prevajalsko delavnico gejevske poezije. S sabo je prinesel svoj tako obsežni roman *Gejevski Dekameron*, da sem si rekel, tega ne bom nikoli prebral, in sem ga izročil Urbanu Belinu. On se je navdušil, ga prevedel in sedaj ga lahko beremo v slovenščini. Z avtorjem sem se pogovarjal ob njegovem prihodu na predstavitev v Ljubljano, 15. decembra 2011.

Naj te najprej vprašam o družini, otroštvu, okolju, iz katerega izhajaš.

Rodil sem se v Glasgowu l. 1952, v industrijskem mestu, ki je imelo med obema svetovnima vojnama preko milijon prebivalcev, danes pa jih ima okoli 600.000. Tretjina so potomci imigrantov s Severne Irske, ki so revni in zelo katoliški prišli tja konec 19. stoletja. Tudi trije moji stari starši so bili rojeni na Irskem. Vse do svojega osemnajstega leta sem se šolal pri jezuitih.

Pa vendar si kmalu opazil, da te zanimajo moški?

Pri trinajstih sem dojel, da sem gej, čeprav se določenih predstav in fantazij spominjam že od svojega šestega leta dalje. Toda odraščal sem v fanatičnem verskem okolju in njegovi nauki so me vsaj do enaindvajsetega leta begali ter me silili k potlačanju intimnih nagibov.

Tedaj je bila homoseksualnost na Škotskem kazniva z zaporom. Zakon se je v Angliji spremenil leta 1968, a na Škotskem šele leta 1980. Danes je priznana registracija istospolnih zvez. In včasih pomislim, da so te spremembe skorajda prevelike za eno samo življenje.

Edini način mojega preživetja je bil, da sem načrtoval, kako bom pobegnil iz Glasgowa, od družine, socialnega okolja in šole. Kot da sem samo na pol živel, zelo izoliran in osamljen, potopljen v svet knjig in glasbe (deset let sem se učil klavir). Z osemnajstimi sem odšel študirat angleško literaturo v Cambridge. Šlo je za izključno moško ustanovo, ki ni bila niti slučajno primerno mesto za razkrivanje spolne usmeritve. Tri leta kasneje, po diplomu, sem se z nahrbtnikom in s sto funti z vlakom odpravil v Italijo ... ter tam ostal kar nekaj let. Na različnih zasebnih šolah sem poučeval angleščino, slednjič pa na univerzi v Rimu. Leta 1976 sem se zaljubil v nekega Italijana in najina zveza je trajala skoraj štirinajst let.

Pišes v angleščini pa tudi v škotski gelščini.

V času svojega bivanja v Italiji sem se začel učiti škotsko gelščino, čeprav je nisem nikoli uporabljal v vsakdanjem življenju. Zaradi svojih korenin sem se počutil dvojna žrtev kolonizacije in odtujitve: ker sem bil Škot v deželi, kjer so prevladovala angleška kultura in vrednote, in ker so moji irski predniki ter verska vzgoja za marsikoga pomenili, da ne bom

nikoli »pravi« Škot. Ta nasprotja, ki so mi nedvomno oteževala življenje, pa so me po drugi strani bogatila in me delala strpnjše in bolj razumevajočega. Dejansko sem se vselej nagonsko upiral vsaki avtoriteti, ki bi me skušala nadvladati. Leta 1991 sem izdal svojo prvo pesniško zbirko, in prejel nagrado: bila je v gelščini, z angleškim prevodom (ne nazadnje škotsko gelščino razume le kakih 60.000 ljudi, čeprav je učenje jezika sedaj v porastu). V tem času sem živel v Edinburghu in učil na univerzi v Glasgowu, na edinem oddelku na svetu za škotsko književnost. Moj prvi roman v angleščini je izšel leta 1995 in sledili so mu še trije. Sam se imam za dvojezičnega avtorja.

Pišes tudi o gejevskem življenju, se ti to zdi potrebno?

To je še obsežna in neraziskana material za literaturo. Z romanom *Gejevski Dekameron* sem se želel pokloniti življenju gejev, ki sem jih poznal, zlasti njihovem soočenju z epidemijo aidsa in s smrtjo. Broširana izdaja romana je leta 1999 celo postala škotska knjiga meseca. Na splošno danes geji in lezbijke uživajo na Škotskem vse pravice in spoštovanje. Pa vendar sem kot profesor in pisatelj čutil, da mi moja usmerjenost in tudi katoliška vzgoja škodita v okviru škotske književnosti. Škotska literarna veda se je vse prej opirala na nacionalistične ideje in je bila kaj malo odprta pluralizmu. Verjetno je bil to razlog, da sem leta 2006 zapustil Škotsko in akademsko kariero – ter se preselil v Budimpešto.

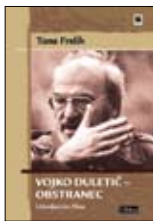
Obvladaš pa še celo vrsto drugih jezikov, kar je za Britanca sila redko ...

Vselej sem imel izjemen spomin, besede in jeziki so me strašno fascinirali. Kar težko razumem, da je kdo lahko zadovoljen samo z enim jezikom. Verjetno zaradi dvojnega občutka tujosti (in še biti gej v heteroseksistični družbi), se mi angleščina nikoli ni zdela neki moj naravni jezik, čeprav sem do osemnajstega leta znal le angleško. Ko sem se preselil v Italijo in več kot deset let govoril predvsem italijansko, je bila to zame osvoboditev. Uporaba novega jezika ti daje možnost, da se ponovno odkrivaš. Pa tudi življenje tujca v neki deželi ti daje več svobode.

Sedaj živiš in delaš v Budimpešti?

Po odločitvi, da se preselim v Italijo, je bila prav selitev v Budimpešto ena mojih najpametnejših odločitev v življenju. Madžarski jezik je bogat in nekaj posebnega, Budimpešta pa je vsaj po moje eno najbolj kulturnih evropskih mest. V njej lahko živim dokaj poceni in skoraj ves svoj čas posvetim pisanju. Prej sem dve leti živel tudi v Barceloni, tako da tekoče govorim katalonsko. Prav v Barceloni in Budimpešti se mi zdi, da najlaže pišem.

Nisi me vprašal, kdo je vplival name: med pesniki Pasolini, Rilke, Luis Cernuda, Marina Cvetajeva, med prozaisti pa Virginia Woolf, Proust, E. T. A. Hoffman in Sándor Márai.

ANDREJ ZAVRL Obstranec

Tone Frelj, *Vojko Duletič – obstranec: ustavljeni čas filma*, UMco, 2011.

Kaj imajo skupnega filmi *Vesna*, *Ne čakaj na maj*, *Naš avto*, *Na klancu*, *Ljubzen na odoru*, *Deseti brat*? Vse sta režirala homoseksualca, prve tri Frančišek Čap (1913–72), druge tri pa Vojko Duletič (1924). Seveda sta jih oba posnela več, Duletič še štiri celovečerce – *Med strahom in dolžnostjo*, *Draga moja Izza*, *Doktor* in še nedistribuirano *Bolečino* (ki je sicer kolaž treh njegovih prejšnjih filmov) – in nekaj kratkih filmov, recimo *Tovaršič* (1964), ki so bili predstavljeni tudi na Festivalu gejevskega in lezbičnega filma 2009.

Frelj podrobno obravnava vse Duletičeve posnete in neposnete filme, a knjiga postane zares zanimiva šele na zadnjih petih straneh: tu je namreč natisnjena Duletičeva »Samozpoved« (februar 2011). Po vseh ovinkarjenjih kritikov, tudi Freljha samega, postane naslov knjige šele zdaj zares razumljiv, saj se Duletič jasno in brezkompromisno razkrije. Piše, kako se je dveleten zagledal v golo telo svojega strica, kako se je zmeraj počutil varnega le v moškem naročju, kako mu je duhovnik poskušal naložiti občutek krivde, a je samo odmajal z glavo in odšel, kako je zaznamovan prebival v getu, a je vendarle živel svoje življenje brez zatekanja v skrivalnice. In o ljubezni do partnerja: »Bil sem ljubimec, noro zaljubljen trap, hotel sem biti nadomestek za očeta. Odigral sem veliko vlog, neprimernih za mojo starost...« Pa o težavah, ki jih je imel zaradi homoseksualnosti v filmskem svetu.

Skratka: izjemna, dolgo pričakovana in neprecenljiva izpoved klasika slovenskega filma!

Ocena ★★★★★

MIHAEL TOPOLOVEC Mavrična svetovalnica za prostovoljce

Andrej Habjan (ur.), *Mavrična svetovalnica: usposabljanje prostovoljcev*, Društvo Dih, 2011.

Društvo za integracijo homoseksualnosti je izdalo knjižico, namenjeno usposabljanju prostovoljcev, ki se pri svojem delu utegnejo srečati z družbeno in psihološko problematiko spolnih manjšin.

Knjižica vsebuje pregled vsebin, ki jih Društvo Dih podaja preko interaktivnih delavnic na Fakulteti za socialno delo v Ljubljani. V njej Andrej Habjan predstavi uvodno delavnico, kjer se udeleženci soočijo s stereotipnimi predstavami lgbt-oseb, Anja Gruben ponudi teoretski oris spolne usmerjenosti kot kontinuuma, ki presega ozko delitev hetero/homoseksualnost, Jasna Magič iz Legebitre pa se dotakne problematike homofobičnega nasilja. Ugotavlja, da homofobično nasilje v Sloveniji postaja vse bolj organizirano, vse več je tudi sovražnega govora, ki se iz političnih institucij ter spleta seli na ulice. Tomaž Škorjanc podrobneje predstavi delovanje Mavrične svetovalnice, ki temelji na aktivni udeležbi tistega, ki išče pomoč. Čeprav število uporabnikov svetovalnice zaradi interneta upada, so te vendarle potrebne za tiste, ki pri reševanju težav potrebujejo strokovno in osebno vodstvo. Zadnji prispevek v knjižici se dotakne pogosto spregledane tematike transseksualnosti. Kratak uvod v transematiko poda Katarina Župevc. Knjižico s težavo beremo kot samostojno delo, saj hitra nametenost vsebin jasno kaže na to, da gre zgolj za spremni tekst, ki lahko doseže namen in pomen le skozi praktično usposabljanje.

Ocena ★★★★★

ALEŠ ZOBEC Šola ni šala

Roman Kuhar, Neža Kogovšek Šalomon, Živa Humer in Simon Maljavec, *Obrazi homofobije*, Mirovni inštitut, 2011.

Četudi je lgbt-gibanje že v zgodnjih zahtevah leta 1986 terjalo vključitev tematike homoseksualnosti v šolske kurikulumne, je ta zahteva pogosteje tematizirana šele v zadnjem času. Leta 2005 je izšla temeljna študija o *Vsakdanjem življenju gejev in lezbijk* v Sloveniji, ki je tudi empirično potrdila, da v šoli – pri pouku – govora o neheteroseksualnosti tako rekoč ni.

Tišina, nevednost, nelagodje: vse to so obrazi homofobije. O tem, kaj pravzaprav homofobija je, se tako lahko poučimo v prvem poglavju, v naslednjem pa pregledno spoznamo ugotovitve pomembnejših dozdajšnjih domačih raziskav, ki se dotikajo tega težavnega področja. Nemara najbolj zanimivo je tretje poglavje, ki predstavlja rezultate kvalitativne študije, v kateri so sodelovali lgbt-posamezniki in posameznice ter bodoče šolske svetovalne delavke in delavci. Izsledki so bogato ilustrirani s številnimi izjavami sodelujočih in smiselno postavljeni v teoretski kontekst. Delo sklene še pregleden pravni vidik diskriminacije in/ali homofobije v šoli (pa tudi na nekaterih drugih področjih), ki pokaže, »kje nam je mesto«. Tudi pravo ima lahko obraze homofobije!

Knjižica nudi torej vpogled v šolske prostore, a prav zaradi močne teoretske podprtosti odgovarja na vprašanja z mnogih drugih področij. A naj bralko ali bralca v tej recenziji večkrat omenjena beseda »teorija« nika ne prestraši, saj je podana prav pedagoško. Kot se – še zlasti ko drezamo v pedagoško polje – tudi spodobi!

Ocena ★★★★★

ANDREJ ZAVRL Odmevi in odsevi

Truman Capote, *Drugi glasovi, druge sobe*, prevod in spremna beseda Suzana Tratnik, Cankarjeva založba, 2010.

Truman Capote (1924–84), avtor slavnega *Zajtrka pri Tiffanyju* in član petičnih ameriških krogov, človek zapletenega življenja, je trdil, da je svojo seksualnost brez občutkov krivde sprejel že v najstniških letih, in morda je eden tistih avtorjev, ki svojo homoseksualnost bolj živijo, kot pa vpisujejo v svoja dela. To velja vsaj za njegova poznejša dela, prvi roman, ki ga je izdal, *Drugi glasovi, druge sobe* (1948), je pri tem izjema. Moderna kvirovska kritika v njem vidi še celo pozitiven potencial. A tudi druga Capotejeva dela veljajo za pomemben mejnik v vzpostavitvi tipično homoseksualne pisave začetka druge polovice 20. stoletja, saj so obenem prikrita, ker le redko odkrito spregovorijo o homoseksualnosti, in odkrita, kajti njihovi homoseksualni podteksti so zlahka dostopni.

Roman *Drugi glasovi, druge sobe*, ki smo ga več kot šestdeset let po izidu dobili tudi v slovenskem prevodu in s spremno besedo Suzane Tratnik, je gotovo deloma avtobiografski, a ne v preprosti preslikavi enega lika na avtorja, ampak šele v povezavi več likov. Glavni lik, trinajstletni Joel, se po materini smrti odpravi k odtujenemu očetu, kjer pa je vse zelo ne navadno in polno skrivnosti, ki se mu le počasi razkrivajo. Poleg tega se sreča s transspolnostjo, homoseksualnostjo in spolno ambivalenco. A prav vsakršna nenormativnost Joelu najbrž pomaga, da se spravi z okoljem in s samim seboj.

Ocena ★★★★★

ZALA HRIBERŠEK

Pesnica temne lepote

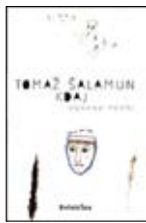
Maria-Mercè Marçal, *Pasijon po Renée Vivien*, prevod Simona Škrabec; Škuc-Lambda, 2011.

Roman *Pasijon po Renée Vivien* je obsežna zgodba fragmentov, dokumentov, dnevniških zapisov, pisem, zvezkov in drugih *glasov* oziroma različnih pripovednih perspektiv »in nenavadne mešanice raznovrstnih pripovedi« o kulturni pesnici in pisateljici Renée Vivien, rojeni kot Pauline Mary Tarn (London 1877–Pariz 1909). Maria-Mercè Marçal (1952–1998) je celo desetletje prevzeto in zavzeto raziskovala življenje te osupljive pesnice in pisateljice, njeno osebnost, biografijo, pesmi, pisma – prve pesnice po Sapfo, »ki je brez zadržkov in odkrito pela o ljubezni do druge ženske«.

Pasijon po Renée Vivien je sestavljanka, ki skozi različne osebe predstavlja junakinjo in zapleten odnos med njo in drugimi – med njimi je tudi poetična Keriméejina izpoved o nočeh nad Bosporjem, ko je le listje ovijalk nad balkonom zaščitilo njuno trepetajočo radost. Kerimée pa je v dnevnik zapisala, da ima »to, kar sem imenovala prepovedani sad, nenavadno domač okus«.

Renée Vivien je zapisala, da se pogosto najbolj boji pozabe, roman Marie-Mercè Marçal potrjuje, da ni pozabljena, prav nasprotno! Kot zanimivost naj napišem, da je pri Vizibiliji ravnokar izšel tudi roman Renée Vivien z naslovom *Prikazala se mi je ženska* (107 let po francoski izdaji). V slovenščini pa že imamo pesniško zbirko *Staljeni led* Marie-Mercè Marçal.

Ocena ★★★★★

ANDREJ ZAVRL

Don't call my name, Alejandro

Tomaž Šalamun, *Kdaj: izbrane pesmi*, izbor Tomaž Šalamun in Aleš Šteger, Študentska založba, 2011.

Kolikokrat ste že slišali, da je mogoče pri Tomažu Šalamunu, tem gigantu sodobne poezije, prebrati prenekatero pesem, ki naslavlja željo po istem spolu? Koliko takšnih analiz in interpretacij njegove poezije ste že prebrali? Ali pa je bilo večinoma vse precej poduhovljeno, univerzalistično in megličasto? Ne gre samo za to, da drugi o tem ne bi želeli govoriti, tudi Šalamun sam se izogiba tovrstnim oznakam in prepušča objave svoje poezije v »takšnih« antologijah. Torej je treba brati njegove pesmi.

Seveda, morda pa samo niste tako provincialni, da bi se vam to zdelo kaj posebej pomembno, saj književnost je vendar samo dobra ali slaba. Četudi Šalamun v pesmih prav nič ne skriva, kako ga je popolnoma obsedel dvajsetletni mehiški slikar Alejandro Callegos Duval, ki je večkrat izrecno omenjen. Četudi piše o strašanski razpetosti med ženo in mladeničem. In o mnogih drugih fantih. Morebiti pa vas pritegne skoraj religiozno navdahnjena homoerotika iz nekaterih drugih zbirk. Ali pa kaj čisto tretjega, kar se najde v pre mnogih drugih zbirkah, ki jih je samo v slovenščini izšlo že več kot štirideset.

Kakorkoli pa boste v *Kdaj* lahko prebrali zajeten izbor iz Šalamunovih objavljenih zbirk in nekaj še neobjavljenih pesmi ter izbor študij o njegovi poeziji, tisočstranski knjigi pa je priložena tudi zgoščenska s pesnikovim branjem lastnih pesmi.

Ocena ★★★★★

SUZANA TRATNIK

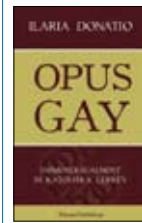
»Spala sem, ko je umrl«

Patti Smith, *Pač mulca*, prevedel Jure Potočnik, Modrijan, 2011.

Tršata Patti Smith, za katero je starše skrbelo, da je ne bo nihče oženil, pri devetnajstih odide v New York, ne da bi imela službo, stanovanje ali denar. Ve le, da hoče biti umetnica, tako kot mladenič Robert Mapplethorpe, ki jo odreši brezdomstva, s čimer se začne njuna velika ljubezen in skupna pot. Patti je sprva predvsem risarka, Robert pa kolažist, skupaj postavljata inštalacije, tudi iz svojega življenja, saj nekaj let živita v hotelu Chelsea, vedno pa ju spremljajo tudi legende šestdesetih: Janis Joplin, Jimi Hendrix, Andy Warhol in njegov krog, Allen Ginsberg, William Burroughs, Jim Morrison, Johnny Winter ... Ko začne Robert odkrivati svojo homoseksualnost, njuna romantična vez počasi razpada, nikoli pa življenjska in umetniška. »Jaz sem morala raziskovati zunaj sebe, Robert pa je moral iskati v sebi.« Patti začne na njegovo prigovarjanje objavljati pesmi in slednjič peti rock'n'roll, on pa na njeno spodbudo končno sam vzame fotoaparata v roke. Naprej je zgodba dobro znana. Manj znano pa je, da je Patti svojega dragega prijatelja spremljala vse do smrti zaradi aidsa in mu obljubila, da bo njuno zgodbo ovekovečila v tej knjigi, za katero je dobila nekaj pomembnih ameriških nagrad in tudi nominacijo Lambde.

Morda bralec ali bralka še pomislita, kako veliko ceno so bili v šestdesetih pripravljani plačati za to, da bi bili pravi umetniki in umetnice; od spanja pod milim nebom, do lakote in prosjačenja ali prostitucije. Oziroma: kako malo bi za to ceno danes dobili.

Ocena ★★★★★

MITJA BLAŽIČ

Prilika o zavrženih otrocih

Ilaria Donatio, *Opus gay: Katoliška cerkev in homoseksualnost*, prevod Jana Kete Matičič, Filargo Publishing, 2011.

Knjiga, ki se začne s povedjo: »Ko sem začela pisati knjigo o odnosu Katoliške cerkve do istospolnosti, sem se znašla v težavah.«, pač ne obeta veliko. A *Slovenski pravopis* razkrije, da je (po črki jezikovnega zakona) presodok moj: homoseksualnost -i ž, pojmn. *istospolnost*. Sici Italijanska svobodna novinarka Ilaria Donatio nas skozi klasično preiskovalno novinarsko zgodbo vodi po turneji pokore od rimskega predmestja do osrčja Vatikana. Z lažno lezbično identiteto roma od spovednice do spovednice, od periferije proti baziliki sv. Petra, in v 10-ih cerkvah svetega mesta prosi za spoved: »Lezbijka sem. Danes se tega zavedam: sprejemam svojo seksualno identiteto, vendar ne vem, kako bi jo uskladila s svojo vero.« Pronicljiva novinarka temeljni problem – Katoliška cerkev in homoseksualnost – razrešuje v 10-ih poglavjih. V njih skozi osebne zgodbe resničnih ljudi – od anonimnih gejev prek lezbičnih mam, do glavnih italijanskih moralnih teologov in župnikov, ki iščejo seks prek interneta – obdela ključne vidike kontradiktorne uradne cerkvene doktrine o homoseksualnosti v luči vse radikalnejšega odmika od bolj človeške cerkve drugega Vatikanskega koncila. Eden glavnih jezdecov regresije je, kakopak, kardinal Joseph Ratzinger.

Osvežilno branje za predferendumski čas, ki razkriva, da je Katoliška cerkev do homoseksualnosti še nedavno imela strpnejši odnos in pomaga razumeti, zakaj se je cerkev na Slovenskem tako fundamentalistično lotila zatiranja Družinskega zakonika.

Ocena ★★★★★

EVA GRAČANIN

Ilustrirana heteronormativnost

Onidan me je kar precej všečkan zapis na enem od spletnih socialnih omrežij spodbudil k branju Ustave Republike Slovenije. Kar ni čudno. V tistih dneh s(m)o namreč obeležili njeno 20-letnico. Ni ravno branje v užitek, čeprav ubeseduje nekatere navdihujoče ideje: človekove pravice, enakopravnost, nediskriminacijo. V užitek pa je bilo brati Ilustrirano ustavo, ki jo je ob že omenjenem jubileju izdal Državni zbor. Kliklaš in se nasmijaš prikupnim ilustracijam, ki na preprost način razlagajo vsebino Ustave dokler ...

Dokler ne ugotoviš, da so skoraj vsi liki, ki predstavljajo predsednike, poslance, tožilca, sodnike, policista moškega spola. Ženskega spola so le varuhinja človekovih pravic – lik tako ustreza trenutni realnosti – in nekaj sodnic.

Sličice razlagajo vsebino Ustave, vendar v okvirjih družbenih samoumevnosti. Neobičajen način predstavitve ne dopušča niti trohice prepvrševanja, reflektiranja, špikiranja. Čeprav bi lahko. Sporočila ilustracij le še dodatno utrjujejo stereotipne predstave o spolni identiteti in izrazu.

Druga stvar, zaradi katere sem globoko zajela sapo, je ilustracija 53. členu, ki govori o zakonski zvezi in družini. Prikazuje namreč heteroseksualen par, ki pred matičarjem sklepa zakonsko zvezo. Vse lepo in prav. A v 53. členu ni nikjer zapisa, da lahko zakonsko zvezo skleneta le moški in ženska. To je domneva, ki je sicer formalizirana v Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih in ki je tako samoumevna, da je nihče ne prepvršuje nikoli in nikjer.

Tretja stvar, zaradi katere sem bila že rdeča v obraz, je bil zapis v oblačku na že omenjeni ilustraciji: »Poglej, ali ni to romantično? Sklenitev zakonske zveze ... Enakopravnost obeh zakoncev ... Potem pa otroci.« A res? Nimajo vsi zakonci otrok. Vsi zakonci si niti ne želijo otrok. Nekateri imajo celo najprej otroke in kasneje sklenejo zakonsko zvezo. Nekateri pa imajo otroke in se ne želijo poročiti. Nekateri imajo otroke in se ne morejo poročiti. Nekateri nimajo otrok in se želijo poročiti, a se ne morejo ...

Razumem, da v 65-ih sličicah ne moreš predstaviti vseh razsežnosti 174-ih členov Ustave in vse kompleksnosti, ki jo ti člani ubesedujejo. Čeprav se te kompleksnosti ne zavedamo vsi enako in raje podlegamo samoumevnostim. Razumem, da je naročnik Državni zbor, ki ni ravno napredna institucija, čeprav so poslanke in poslanci sprejeli Družinski zakonik. Pričakovala pa bi, da v procesu ustvarjanja ilustracij vsaj malce prekoračiš družbeno določene okvirje in se poigraš s heteronormativnostjo. Heteronormativnost namreč ne bi smela biti v skladu z razlago Ustave, ki ubeseduje človekove pravice, enakopravnost, nediskriminacijo.

Poln kufer imam sublimnih in neposrednih sporočil o samoumevnosti heteroseksualnosti, monogamnosti, zaljubljenosti, poroke, želje po otrocih ... Zato jih dajem v reciklažo.

Foto: Nada Žgank/Memento

LUKA PIERI

»Človek je otrok svojih navad.«

Nekega neverjetno meglene večera sem sprehajal psa po makadamski poti med polji. Pes je nekaj zaslišal in švignil naprej. Okoli 50 let star gospod je džogal. Pes je radovedno hodil okoli njega, nato pa se mirno vrnil k meni. Takoj sem vedel, kaj bo sledilo. Nadrl me je, da naj primem hudiča. In sem ga. Pojasnil sem mu, da mu pes nič noče, da se nima česa bati. Ni mi odvrnil, da on tega ne more vedeti. Zabičal mi je: »Kako da ne?!« Rekel sem, da pač ne; če dovoli, sam že vem, kakšen je. Pa je zagrozil, da bo drugič poklical policijo. »Prav,« sem rekel čisto mirno, skoraj prijazno. »Res jo bom!« je vztrajal. Jaz pa, da v redu, razumem, kaj naj zdaj? Pes ni bil privezan, priznal sem napako, gremo naprej, ne da se mi. Ni se pustil: »Pes ne more kar tako po ljudeh! Tod hodijo otroci!« Debelo sem ga pogledal, češ ali on to čisto resno. »Saj ni ura tri ponoči,« je hitro dodal. Saj je logično, da so otroci, ki se a priori bojijo psov, in so otroci, ki se jih takoj razveselijo, in odgovoren lastnik ve, ali otrok psa lahko poboža ali ne. Ampak predvsem me je ziritiral njegov miselni preskok v trenutku, ko mu je zmanjkalo razlogov za pričkanje.

Nedavno se je podoben prizor ponovil sredi gozda. Pes mi jo je popihal proti ženski, stari okoli 40 let. Ni okamnela. Hodila je naprej, pes pa je razočaran naredil ovinek in se vrnil k meni. »A se vam ne zdi, da bi moral biti pes na verigi (sic)?« Imela je smolo, da sem pred sprehodom bral komentarje ljudi, ki nimajo nič proti homoseksualcem, res ne, ampak saj ni treba, da se njihovim skupnostim reče družina, in pač nisem bil razpoložen.

Lahko bi jo sicer celo vprašal, zakaj se ji zdi, da bi se morali lastniki krotkih psov prilagajati hysteriji in

paranoji takih, kot je ona, a sem samo siknil: »Ne.« Ona pa, a se mi zdi prav, da pes skače po ljudeh. In uspelo ji je, kar je skoraj nemogoče: znorel sem. Ledeno sem jo opomnil, da pes *ni* skakal po njej in naj si, prosim, ne izmišljuje neumnosti. »Po kom pa? Po sosedi?« Kri mi je začela vreti, ampak na to res nisem več vedel, kaj naj rečem. Nato je očitno dojela, da je vzela napačno formulo, in je le spustila drugo bombo: »In če bi bil z mano otrok?« Pa kje si mene našla? Če me kaj res razkuri, je to prikrita nadutost ljudi, ki iz sebe delajo žrtev.

Pa vzemimo Družinski zakonik. Pri razpravljanju o vidikih, ki se nanašajo na istospolne pare, se mi zdi zanimivo, da se naši verski fanatiki zadnje čase relativno redko sklicujejo na Sveto pismo (saj veste, bila sta Adam in Eva, čeprav se potem sprajujem, kako si razlagajo obstoj Kitajcev, saj ne Adam ne Eva nista bila azijata; ali pa, zakaj ne prepovejo porok tistim, ki imajo radi špagete s školjkami). Se pa zato vse bolj izgovarjajo na nekaj še bolj nedotakljivega. Klasični adut, ki ga potegnejo iz rokava, so seveda otroci (da bi ja izpostavili problem posvojitve, čeprav smo to vprašanje prav zaradi njih že črtali) – bližnjica, s katero jeznoriteži in paranoiki po hitrem postopku uveljavljajo svoj prav. In pri tem, ko jih izkoriščajo za podtikanje, laganje in hujskanje, sebe in druge prepvršujejo, da so sami zgled moralnosti, vrednot, skratka vsega dobrega. A če bi jim bilo res mar za otroke, bi v prvih bojnih vrstah branili zakonik. Kot bi rekel W. C. Fields: Kdor ne mara psov in otrok, ne more biti popolnoma slab. Lahko pa malce ali celo precej.

V teater hodi Andrej Zavrl.

Ribič se je ujel

Foto: Matej Peternelj

Oscar Wilde, *Ribič in njegova duša*, režija Ivan Peternelj, Škuc, SMG, Projekt Atol, Ljubljana, 2011.

Prva premiera nove sezone v Mladinskem gledališču je bila Wildova pravljica *Ribič in njegova duša*, interpretativno precej zahtevno besedilo o ribiču, ki se želi ločiti od svoje duše, saj to od njega zahteva morsk deklica, v katero se neznansko zaljubi. Duša hoče nazaj k njemu, a ker je njegova ljubezen tako zelo močna, je to nemogoče vse dotlej, dokler ribiču zaradi usodne skušnjave ne počni srce.

Predstava je poetična in elegantno tekoča, rekviziti in kostumi so inovativni in duhoviti, prizori so učinkoviti, kakšen prav sublimen (npr. potovanje duše po močvirjih), vendarle pa nas obletava pomisel, kaj vse bi se še dalo storiti. Ne da je predstava narejena napol (kot je bil, recimo, *Oliver Twist* iz lanske sezone), ustvarjalcem tudi ne bi mogli očitati pomanjkanja idej, očitno pa gre za pomanjkanje denarja. Nisem pa razumel, zakaj Blaž Šef ribiča igra napol pootročeno: čeravno je predstava namenjena tudi otrokom in mladini (če je to glede na vsebino sploh smiselno), je to vsekakor dokaj moteče.

Ocena

Moška bolečina

Foto: Miha Fras

Tennessee Williams, *Mačka na vroči pločvini nasti strehi*, režija Ivica Buljan, Mestno gledališče Ljubljansko, 2010.

Znamenita Williamsova drama iz leta 1955 (po kateri je bil tri leta pozneje posnet še znamenitejši film z Elizabeth Taylor, Paulom Newmanom in Burlom Ivesom) je v Buljanovi postavitvi ena zanimivejših predstav prejšnje sezone.

Jure Henigman (Brick) je v glavni vlogi prav krasen, saj mu uspe prepričljivo in predvsem nepatetično prikazati zapitega moškega z zapleteno zgodovino, v kateri igra ključno vlogo njegov nerazrešen odnos z zdaj že mrtvim prijateljem Skipperjem (sploh je homoerotika v Buljanovi interpretaciji zelo poudarjena). Odnos z ženo je zapleten, z materjo ravno tako, z bratom in njegovo družino tudi. Tu pa je še oče, odsoten in sam s svojimi težavami, a prav z njim Bricku uspe – v tipično moškem načinu izpovedovanja čustev, ki solze meša s kričanjem, objeme z udarci – do neke mere odluščiti plasti, s katerimi slepi sam sebe in zaradi katerih v alkoholu išče »klik«, vsakodnevni odklop, da življenje postane znosno.

Predstava je dobra, tudi presunljiva, z Buljanovim spretnim manevriranjem med komičnim in tragičnim je zelo učinkovita (songi so prima), ima pa velik problem: igralci in igralka, razen redkih izjem, res niso dobri. Kar je velika škoda (in spodnja ocena to spregleda).

Ocena

Funt mesa

Foto: Peter Uhan

William Shakespeare, *Beneški trgovec*, režija Eduard Miler, SNG Drama Ljubljana, 2011.

Kako grejo pa kaj skupaj orgija, snifanje kokaina in Shakespeare? Precej dobro! Vsaj v Milerjevi postavitvi *Beneškega trgovca*. Morda bi se takšno aktualiziranje Shakespeara lahko zdelo odveč, pa ni.

Postavitev v Drami poudari ekonomsko logiko, ki je vpeta globoko v vsakokratno družbo, pa tudi v osebne, seveda tudi ljubezenske odnose. Namigovanj, od vulgarnega do vzvišenega, na željo po istem spolu ravno tako ne manjka. Saj je sam Antonio (Alojz Svete), premožni beneški trgovec iz naslova igre, ljubezensko melanholičen, zakaj njegov ljubljani Bassanio se kani poročiti. Antonio je za Bassania pripravljen storiti vse, jasno, dal bi mu tudi denar, mnogo denarja. Bassanio (Marko Mandić) pa svojo privlačnost z veseljem izrabi za finančne koristi, kajti za snubljenje Porzie potrebuje prav denar.

Danes ves svet ve, kaj se zgodi, kadar so investicije virtualne, in to izkusi tudi Antonio, ki se za Bassania zadolži pri Shylocku. Tudi Antonijeve investicije so virtualne; njegove ladje namreč plujejo po svetu in se ne vrnejo, in ko vse izgubi, jud Shylock zahteva penale – funt Antonijevega mesa. Iz maščevanja vztraja na čisto natančni izpolnitvi pogodbe, a prav tu ga lahko kristjani prinesejo okrog. Funt mesa še, ampak niti kapljice krvi! Jud je tako ob denar in hčerko in judovstvo, Antonio pa svojega Bassania dobro preskrbi, sam pa ostane sam.

Ocena

Krvavi pot

Foto: Jasenko Rasec

Jean Genet, *Splendid*, režija Senka Bulič, Mini teater, 2011.

Besedilo igre *Splendid* je občudoval sam Sartre, Genet pa je nekaj časa trdil, da je slabo. Danes je del Genetovega kanona kombinacije mesijanstva in groze, homoerotike in nasilja, barab in ljubimcev. In spopadanja s tem, kar je avtor najbolj preziral: malomeščanskega reda in njegovih družbenih norm.

V stranišču luksuznega hotela tolpa mladcev (in policaj, ki je postal lopov, a se bo spet prebarval) preživlja zadnje trenutke svojega najnovejšega pohoda. Hotel je obkoljen, ubili so dedinjo ameriškega bogataša, spopadajo se med seboj in z zunanjim svetom. Miša Molk z *breaking news* glasom v živo poroča o dogajanju, ki je zanje vse prej kot optimistično. A čeprav svet razpada, se njihovo klovništvo nadaljuje.

Uprizoritev je precej ekstremen primer fizičnega gledališča. Igralci izkazujejo izjemno fizično kondicijo, potijo pot in v krvavijo. Skoraj ves čas kričijo. Njihova telesa so večnoma, in včasih povsem, gola. Pri likih, ki jih uprizarjajo, je meja med pretepom in poljubom včasih tako rekoč nevidna, zato je oder nekakšen zverinjak moške bližine. Posamezni prizori so zelo ikonski in ikonografija je večkrat prepoznavno gejevstva, a v skladu s celotno postavitvijo ves čas samorazgrajujoča. Kakor čisto ob koncu, ko se napev z Wildovim besedilom spremeni v pasje tuljenje.

Ocena

LUKA PIERI

Sedemindvajseti FGLF

Letošnji Festival gejevskega in lezbičnega filma je bil nekoliko uspešnejši kot lanski. Poleg Kopra in Celja je festival tudi letos gostoval na Ptuj, eno projekcijo pa je letos organiziral tudi Zavod Udarnik iz Maribora.

Tudi letos sicer ni šlo brez uvođenih zapletov, zaradi katerih je bil festival prvič prisiljen zbirati prostovoljne prispevke. Slovenski filmski center je na osnovi precej neprepričljivih argumentov tokrat prepolovil finančna sredstva za FGLF, po pritožbi pa festivalu namenil skupno 7500 evrov (in seveda ne kar vseh razpisanih 120.000 evrov, kot je na nekem spletnem forumu modrovala uporabnica, ki je »tratenje davkoplčaevskega denarja za Festival pedrovskega in lezbičnega filma« označila za »izrazito norčevanje iz Slovencev«. Po podatkih Filmskega centra sta glavnino sredstev, namenjenih festivalom, po 35.500 evrov prejela Animateka in Kino Otok, 33.000 evrov pa je prejel Grossmannov festival fantastičnega filma in vina).

Ob tem velja opozoriti na dejstvo, na katerega marsikdo ne pomisli: malokateri manjši festival lahko preživi kar sam od sebe, saj se festivali že po definiciji posvečajo delom, ki jih ni mogoče videti na rednem sporedu kinodvoran, pa tudi ne pozneje na televiziji. Pravice za predvajanje filmov pa so izredno drage in prav tako tudi prevoz.

Filme v ljubljanski Kinoteki si je letos ogledalo približno 1570 ljudi (dobrih sto več kot lani), največ obiskovalcev in obiskovalk pa so poleg otvoritvenega 80 dni pritegnili še nemška transkomedija *Romeos*, danska nacidrama *Brato-*

vščina, ameriška ljubezenska drama *Elena*, južnokorejski spektakel *Zamrznjena roža*, britanska zgodovinska drama *Nočna izmena*, južnoafriška drama *Lepota* ter britanska komedija *Fit*. Nad slednjo so bili navdušeni na Ptuj in v Kopr, kjer se je občinstvo po projekciji še dobro uro pogovarjalo z režiserjem.

Video posnetek pogovora z režiserjem za ključni projekciji v Kinoteki pa si je mogoče ogledati na YouTube strani festivala (FGLFslo) in na spletni strani FGLF na Facebooku, kjer so na voljo tudi vsi napovedniki letošnjih celovečerc, fotografije in posnetki s spremljevalnega programa, izločeni filmi in razna obvestila.

JASNA MAGIĆ

Pogovor s Sylvie Cachin in Mamelu Nyamza

Padec apartheida in vstaja žensk v Južnoafriški republiki

Sylvie Cachin se je na FGLF prvič predstavljala leta 2008 z odličnim dokumentarcem *Clauddette*, za katerega še danes meni, da je bil velik uspeh. Občinstvo ga je povsod sprejelo z navdušenjem, pri dokumentarcu jo moti le to, da ji ni uspel preboj izven lgbt-skupnosti, ki si ga je zelo želela. Širše občinstvo sedaj naslavlja z novim projektom *Boginje (Godeses – We Believe We Were Born Perfect)*, v okviru katerega raziskuje matriarhat, dekonstruira patriarhat in postavi boj za pravice žensk in žensko kot primarni subjekt sedanjosti in prihodnosti Južnoafriške republike. Mamelu Nyamza pa je večkrat nagrajena plesalka, koreografinja in aktivistka za pravice žensk in lezbijk v Južnoafriški republiki, ki s svojimi umetniškimi performansmi odpira pomembne razprave o posledicah odpravljanja patriarhata, psihične in fizične nadvlade moških ter nasilja nad ženskami v Južnoafriški republiki.

Dokumentarec *Boginje* odpira in predstavlja kar veliko število aktualnih družbeno-

političnih tem, s katerimi naslavljate različne akterje. Bi rekli, da je film bolj družbeno ali bolj politično angažiran?

Sylvie: Že od vsega začetka sem želela vključiti širok spekter tem. Najprej sem želela izzvati patriarhat, po drugi strani pa sem se želela končno srečati z matriarhatom. Brala sem namreč o tem, da so pred več kot 500 leti afriški staroselci, eno najstarejših ljudstev na svetu, živeli v popolni enakosti med spoloma. 500 let kasneje pa imamo kompleksno južnoafriško družbo, v kateri je veliko spolno zaznamovanega nasilja. Želela sem dobiti odgovor na vprašanje, kaj se je zgodilo, da smo prišli iz enakosti v neenakost. Želela sem definirati elemente, ki so botrovali spremembam v teh 500 letih, kot na primer: vojna, prihod belcev, kolonizacija, rasizem in na koncu koncev – kot posledica – patriarhat. Če bi morala odgovoriti črno-belo, bi rekla, da je projekt bolj družbeno angažiran, vodile pa so ga lastne politične odločitve.

Vam je bilo težko kot belki in ženski delovati znotraj Južnoafriške kulture in tradicije? S kakšnimi izzivi ste se morali spopadati?

Sylvie: Izzivov – tako osebnih kot profesionalnih – je bilo ogromno. Na začetku sem sodelovala z neko aktivistko, ki mi je po dveh tednih zabrusila, da sem neokolonialistka, Evropejka, ki je prišla v Afriko ukrasti in okoristiti se z lokalnim znanjem in izkušnjami ter posneti film z namenom samopromocije. Po tem dogodku je veliko stvari postalo težjih. Hkrati pa sem bila postavljena v položaj, ko sem morala na hitro prebaviti to novo izkušnjo in razumeti, kdo sem v tej državi, kaj mi je sploh dovoljeno tu delati in kako naj to naredim. V tem procesu sem tudi izgubila samozavest in postala zelo

Okrogla miza: Koga moti FGLF (Brane Mozetič, Suzana Tratnik, Maja Weiss, Roman Kuhar)

Rikki Beadle-Blair (režiser filma FIT)

ranljiva in dovzetna za premnoge zunanje pritiske, kot na primer psihično nasilje nad belkami, turisti in podobno in postala skoraj paranoična. Vse se je nekako nagrmadilo name. Potem pa sem si rekla: »Tu si, naredi nekaj iz tega!« In potem so se stvari začele počasi premikati in odpirati.

V dokumentarcu staroselke večinoma sprašujete o spolno zaznamovanem nasilju. Ste se z njimi pogovarjali tudi o spolnih identitetah in lezbičnosti?

Sylvie: Problematično pri staroselcih je predvsem to, da moraš vedno paziti, s kom se pogovarjaš in zaupati vodiču, da te bo pripeljal do tistih sogovornikov, katerih informacije so verodostojne. Sama sem spoznala režiserja, ki že dolgo dela s staroselci in tako sem dobila tudi informacije o tem, s kom od staroselcev govoriti, kdo ima resnične izkušnje, kdo mi bo dal verodostojne in avtentične informacije. Seveda sem vsem sodelujočim ženskam povedala, da v okviru filma raziskujem in predstavljam tudi vprašanje spolnih identitet v JAR, zaradi tega nisem imela nič manj sodelujočih staroselk, so pa vse poudarjale, da lezbičnost v njihovi kulturi ni (smeh).

Kot nasprotje staroselkam v filmu nastopa Mamelu Nyamza, ki predstavlja novo generacijo, ki se je deloma že osvobodila spon patriarhata. Kako se je začelo vajino sodelovanje?

Mamelu: Sylvie je prišla do mene po eni od predstav in mi povedala, zakaj je tu. Sama sem takoj videla povezave med najinim delom, ne glede na različne medije, ki jih uporabljava pri prenosu sporočila. Sodelovanje pri filmu pa je seveda tudi promocija mojega umetniškega izraza in dela. Ni mi všeč, če režiserji pregrobo posežejo v moje delo. Pri Sylvie mi je bilo predvsem všeč to, da me ni usmerjala,

temveč mi je pustila biti to, kar sem, delati to, kar počnem.

Zaupanje ste morali razviti tudi pri drugih sogovornicah. Nekatere zgodbe, še posebej tiste, v katerih je izpostavljeno spolno zaznamovano nasilje, so zelo intimne in pretresljive. So bile ženske pripravljene spregovoriti o teh izkušnjah?

Sylvie: Pomembno je bilo, da sem k sogovornicam pristopila z veliko empatije in razumevanja za njihovo situacijo. Predvsem je bilo pomembno, da sem bila sposobna prevzeti njihov zorni kot gledanja. Njihove zgodbe sem želela predstaviti tako, kot so jih povedale, ne glede na to, kakšni so bili moji lastni občutki ob teh izpovedih. S sogovornicami pa sem preživljala tudi čas brez kamere, izkusila njihovo življenje, jih začutila, kako se družijo, kako živijo. Navdušila me je psihična moč žensk, ki sem jih spoznala. Svojo vlogo jemljejo zelo resno, padec apartheida so vzele kot izhodišče za žensko vstajo, in postajajo enakovredne v procesu odločanja. Zelo sem začutila to njihovo željo po tem, da kreirajo lastne zgodbe, lastno življenje.

Najbrž pa je ravno tako kot povsod položaj ženske odvisen tudi od tega, kje živijo?

Sylvie: Zelo pavšalno bi lahko rekla, da so ženske iz večjih mest bolj ozaveščene o družbenih vlogah, pričakovanjih ter težnjah novodobne generacije žensk. V Johannesburgu, na primer, sem se srečala z zelo mlado lezbično sceno, kjer punce nimajo težav z razkritostjo, ponosne so na svoje življenje in identiteto, ki jo suvereno živijo.

Mamele: Odraščala sem v Guguletu, mestu na obrobju Capetowna, kjer naše matere niso imele glasu, samo moški so bili slišani. Edina pravica in odgovornost ženske je bila kuhati in skrbeti za otroke in

moža. Položaj ženske je bil v času apartheida zelo vezan na kulturo in tradicijo. Sama sem bila, na primer, poročena, ker je to od mene zahtevala tradicija, saj sem bila noseča. Ves čas sem vedela, da me bolj kot moški privlačijo ženske, vendar v tistih časih ni šlo drugače, kot da si si sama utrjevala pot do svobode, ni bilo nobenih pozitivnih vzornic. Te stvari so prišle šele z nami, z novo generacijo.

Kaj pa so bili glavni pogoji, da ste ženske lahko dosegle to stopnjo, kjer lahko končno govorite o neke vrste osvoboditvi?

Mamele: Osebnost mi je pomagala možnost izobraževanja, to da imam službo in sem finančno neodvisna. Pomaga tudi, če ima ženska možnost živeti neodvisno od družine. Predvsem pa je pomembno, da ženske same spoznajo, da moški ni tisti element, ki definira ali celo omogoča tvoje življenje.

Je vaša zgodba tipična zgodba žensk vaše generacije?

Mamele: Osebnost se počutim precej svobodno, moj občutek svobode pa še zdaleč ni realnost za vse ženske, ki so v preteklosti doživljale ogromno nasilja in pritiskov. Nemoč, pomanjkanje podpore v družini, nasilje in posledično poskusi samomora – vse to so tudi realnosti južnoafriške ženske. Je pa potrebno vedeti, da se samozavest žensk povsod širi z veliko naglico.

Katere teme največkrat prevladujejo v vaših plesnih performansih?

Mamele: Vodilna nit je položaj ženske in njena podrejenost v dominantni moški družbi. Skozi predstavo, ki sem jo na primer izvedla na FGLF, sem na eni strani želela prikazati nezadovoljnega, jeznega moškega, ki mu je z enakopravnostjo žensk odvzeta moč v družbi.

Denar, ki ga ima in ga razmetava, predstavlja moč, s katerim si lahko kupi alkohol in ženske. Krik, ki je drugače integralen del mojih predstav, pa je tipičen krik ženske, ki je na primer izgubila moža, ki je bila napadena ali posiljena ali kakorkoli drugače prizadeta. Gre za krik ranjene ženske, ki je tako značilen, da pripada vsem ženskam, ne samo eni. Moški namreč ne kričijo. Ne kažejo svojih čustev na tak način.

V čem se vam zdi Južnoafriški lezbični aktivizem drugačen od evropskega?

Sylvie: Ena največjih razlik je, da je v Južni Afriki umetnost zelo povezana z družbo in aktivizem to poseblja. Kreativnost in inovativne pristope je opaziti na vsakem koraku, kot tudi povezanost s skupnostjo preko skupnih umetniških projektov. Aktivizem je zelo odprt tudi navzven in se povezuje z mnogimi področji in drugimi skupnostmi. V Ženevi, na primer, vidim, da se lezbična skupnost zelo zapira sama vase, getoizira, tega Južna Afrika ne pozna. Pristna solidarnost in povezovanje sta jedro njihovih prizadevanj za enakopravnost. Opažam tudi povezanost med generacijami in zavedanje o pomembnosti zgodovine pri mlajši generaciji, vendar hkrati tudi sposobnost distance do te zgodovine in sposobnost ustvarjanja nove realnosti znotraj novega sistema, ki jih sedaj obkroža.

Kakšen pa je odnos družbe in oblasti do vprašanja homoseksualnost v JAR?

Mamele: Predstavnikom oblasti ni v interesu, da so označeni kot homofobi, saj morajo ravnati v skladu z zakonodajo, ki pa jasno prepoveduje diskriminacijo na osnovi spolne usmerjenosti. Lahko rečem, da imamo do neke mere deklarativno sistemsko podporo, seveda

pa je potrebno razumeti, da govorimo o relativno mladem sistemu, ki je v 15-ih letih prešel iz popolne neenakosti k popolni enakosti. To seveda ustvarja različne reakcije posameznikov v družbi in trenja pri različnih sistemih vrednot. Predvsem pri nekaterih moških, ki imajo sedaj poudarjen občutek nemoči. Se pa situacija počasi izboljšuje in ozaveščanje ter kaznovanje nasilnežev doseže svoj učinek in namen. Še 7 let nazaj je bilo obdobje okoli organizacije parade ponosa eno najnevarnejših, doživljali smo neznesne pritiske in tudi veliko napadov je bilo, sedaj pa teh težav ni več.

Sylvie: Zelo razširjeno je razmišljanje med moškimi, da je posilstvo lezbijke upravičen zločin, da imajo upravičene razloge za svoje dejanje. Dejansko verjamejo, da lahko žensko »ozdravijo« lezbičnosti.

Mamele: Nekateri moški pa so preprosto polni sovraštva do lezbijk, saj menijo, da hočejo lezbijke prevzeti vlogo moških v družbi, kar seveda ne smejo, saj so ženske. To sovraštvo nekaterih moških je res zelo izrazito, sama pa ga predvsem opažam v ruralnih območjih, kjer je izobrazba prebivalstva nizka. Tovrstne situacije so značilne predvsem za tista območja, kjer je ženska tujka. V moji soseski me vsi poznajo in me spoštujejo kot umetnico. Tudi moški so zelo zaščitniški do mene ne glede na to, da vsi vedo, da sem lezbijka. Sem tudi mati in skrbim za svojo družino, kar mi daje neki položaj v družbi.

LUKA PIERI

Albert Nobbs

Elegantno posneta in izjemno odigrana zgodba o ženski, ki se je rešila iz bede tako, da se je domislila nove, moške identitete. Toda natančno skonstruirano masko vse težje prenaša pod težo spremenljivih družbenih razmer in neobvladljivih čustev.

Produkcija: VB/Irska, 2011

Scenarij: Glenn Close, John Banville
(po kratki zgodbi Georgea Moora)

Režija: Rodrigo García

Igrajo: Glenn Close, Mia Wasikowska,
Aaron Johnson, Janet McTeer, Jonathan
Rhys Meyers

Albert Nobbs je dobesedno ženska, ujeta v moškem telesu. V viktorijanskem Dublinu se je kot 14-letna sirota brez prihodnosti rešila iz revščine tako, da se je preoblekla v moškega in se zaposlila kot natakhar v majhnem, a imenitnem hotelu s tipičnimi odnosi in zapletmi med gospodo in služinčadjo. Zdaj vlogo, za katero še sama verjetno ne ve, v kolikšni meri je naravna in v kolikšni naučena, uspešno igra že trideset let, v strahu pred intimnimi odnosi, ki bi utegnili izdati njeno skrivnost, in revščino, v katero bi jo razkrije neizbežno pahnilo. Podnevi resni in zadržani Nobbs se nekoliko sprosti samo ponoči, ko se umakne v varno zavetje svoje sobe in skrbno prešteva napitnino, ki jo skriva pod desko v podu. Nekega dne bo zbral dovolj denarja in odprl trgovino, kjer bo lahko stregla tudi ženska. Žena, o kateri sanja z naivno, skoraj otroško vnemo.

Nobbsova oziroma Nobbsina spolna usmerjenost ni osrednja tema filma, čeprav igra pomembno vlogo v čustvenem, usodnem preobratu zgodbe. Pravzaprav že od prvega kadra predvsem izstopa

Nobbsova aseksualnost, aseksualnost skoraj nevidnega butlerja, ki je tako zadržan, celo neroden ter bled in brezizrazen, da bi lahko bil prikazen. V vseh teh letih prisilnega igranja moške vloge je nesrečna sirota, katere pravega imena nikoli ne izvemo, izgubila svojo ženskost, zdaj pa izgublja tudi samo sebe.

Glenn Close odigra Nobbsa skrajno natančno, vendar nikakor ne karikirano; njena natančnost nikoli ne prerase v hiperboliko. Prav nasprotno – vsak pogled je tako medel, da nihče (vključno z gledalci) ne ve, ali je Nobbs zamišljen ali gleda v prazno; vsaka gesta je tako umirjena, da ne vemo, ali se je Nobbs v resnici sploh premaknil. Njegov glas je prav tako brezizrazen kot njegov pogled, za oba pa lahko slutimo, da skrivata plašnost. Nobbs je čudak, ampak ne tak, ki bi se ga ljudje bali. Vzbuja spoštovanje, ker je vesten in natančen, in sočutje, ker je galanten, vljuden in pozoren. Close mu vse to vdihne s tako prefinjeno minimalistično igro, da bi ji skoraj hoteli očitati pomanjkanje tiste privlačnosti, s katero nas filmski liki pritegnejo, da se poistovetimo z njimi. Nobbsa pa lahko samo opazujemo – kot prikazen. Ne spoznamo ga in ne znamo ga oceniti. Kot ga ne zna nihče od tistih, ki ga obdajajo. Tako dobro se je Nobbs vsa ta leta odtujil od samega sebe. In tako dobro se je Glenn Close vživela v svojega junaka, v prikazen, ki jo je želela upodobiti, odkar je prvič igrala Alberta Nobbsa na odrskih deskah leta 1982.

Po skoraj 30-ih letih poskusov, da bi Nobbsa približala širšemu občinstvu, se Glenn Close tako spusti v eno najzahtevnejših vlog svoje kariere. In kot rečeno, trpečega

in ganljivega Alberta kljub komaj zaznavni natančnosti tako zadržano odigra, da nikoli – in pravzaprav že po definiciji – ne zasenči stranskih likov, naj bodo ošabni gostje ali jezike sluzkinje, hinasva lastnica hotela, nezadovoljni zdravnik, ki tam živi («Oba sva preoblečena v sama sebe,» bo rekel Nobbsu na plesu v maskah), ali nesrečna sobarica Helen, v katero je Albert potihoma zaljubljen. Predvsem pa se Nobbs kar izgubi, ko se v njegovi zgodbi pojavi simpatični Hubert (McTeer v eni najboljših fenomenalnih vlog zadnjih let), ki s svojo radoživostjo in duhovitostjo ustvari odličan kontrast z Albertovo plašnostjo in sramežljivostjo. Tudi Hubert ima dolgo pritrjavano skrivnost, ki tako pretrese temelje Albertovega življenja, da začne osvajati spogledljivo Helen (očarljiva Mia Wasikowska), ki sprva ne ve, kako bi se odzvala na njegovo pozornost,

nato pa jo sklence izkoristiti. Toda Albert že predolgo živi v svojem svetu, da bi znal spregledati resnične laži.

Prav ti stranski liki in zapleti ustvarijo zanimiv kontekst, ki obdaja osrednjo zgodbo o spolni identiteti. Slednja je namreč tesno povezana s takratno družbeno vlogo žensk. Tistih, ki sanjajo o boljšem življenju in se zanj odpojejo samostojnosti. Tistih, ki krajejo denar pokojnim, da bi preživele, in svobodo nesrečnim, da bi se počutile večvredne. Tistih, ki so se poročale, da ne bi vsega izgubile, in tistih, ki so živele kot poročene, ker so brezpogojno ljubile. Tistih, ki jim življenje nikoli ni prizaneslo, a so ga znale izigrati; in tistih, kot je Albert, ki so se življenja preveč bale, da bi ga živele.

Ocena ♦♦♦♦♦

SUZANA TRATNIK

Jugoparada

Produkcija: Srbija, Nemčija, Madžarska, Hrvaška, Makedonija, Slovenija, Črna gora, 2011

Scenarij in režija: Srđan Dragojević

Igrajo: Nikola Kojo, Miloš Samolov, Hristina Popović, Goran Jevtić

Srbski režiser Srđan Dragojević se je proslavil z zdaj že kultno komedijo *Mi nismo angeli* (1992), z vojno dramo *Lepe vasi lepo gorijo* (1996) je sprožil tako navdušene kot zadržane kritike – meni se zdijo veliko boljše *Rane* (1998), analitična drama o surovosti Beograda, ki se je le navidez izognil vojni. Kljub slavnemu dogovoru s studijem Miramax se je kmalu vrnil iz ZDA, posnel drugi del komedije *Mi nismo angeli* (2005) in zgodovinsko melodramo *Sveti Jurij ubija zmaja* (2009). Med državami produkcije njegovega zadnjega filma *Parada* (2011) se jih omenja kar sedem: Srbija, Nemčija, Madžarska, Hrvaška, Makedonija, Slovenija in Črna gora. Kljub težavam s financiranjem filma, se je v Srbiji govorilo, da ga je financiral »gejevski lobi«. Dragojević je komentiral, da so stalne teorije zarote srbska posebnost. Mar res?!

Pa sem si ogledala *Parado*, še en razvpiti srbski film. Najprej me je odbila čisto polna velika dvorana v meni neljubem Koloseju, ker enostavno nisem vajena gledati glbt-filmov med množico strejtov. Poleg tega, da se mi je vsak četrti obiskovalec zdel skin – kar seveda ni res (no, upam).

Potem sem potrebovala petnajst minut, da sem se za silo privadila na obrabljene in butaste balkanske (slovenski vključeni) štose o pedrih, ritih, poženščenosti, roza barvi ... In zgodba steče. Mirko je

veterinar, veliko srečnejši med živalmi kot med homofobičnimi someščani, njegov fant Radmilo je zaradi gejevstva izgubil službo gledališkega režiserja, zato zdaj organizira mondene strejtovske poroke, je pa tudi aktivist v glbt-skupini, ki načrtuje parado ponosa v Beogradu. Po izrednem spletu okoliščin Mirko sklene čudaški pakt s srbskim vojnim veteranom, zdaj varnostnikom Limunom, ki mu niso tuje »vrednote« četništva, mačizma in kmetavzarstva – v zameno za Radmilovo organizacijo poroke Limuna in njegove Biserke bo slednji varoval parado pred napadi skrajnežev. Ker njegovi sodelavci nočejo sodelovati, Limun išče pomočnike za varovanje parade med nekdanjimi vojnimi veterani in kriminalci od Hrvaške preko Bosne do Kosova. Nerazumno prijateljevanje med »jugoslovanskimi« vojnimi sovražniki je obešenjaško in izzivalno, saj bi režiserju zlahka očitali zmanjševanje teže nedavne krvave balkanske morije, ki je pokopala bratstvo, spomine na enotnost pa bržkone obudi le še ena stvar: skupno sovraštvo do gejev in lezbijk. Toda v Dragojevićevem filmu jih združi prav skupna zaščita parade ponosa.

Glavna gejevska junaka sta resda hudo stereotipna, razjočeta se za vsako figo, imata stalno držo žrtve in vozita roza avto – le kdo bi to vozil sredi homofobičnega Beograda? A sem si rekla, da so za film pač nujni (vizualni) stereotipi. Teh je res veliko, vsak lik je izrazito tipiziran – in zato malce enodimenzionalen: Limun kot četnik, Hrvat kot ustaš, Bošnjak kot balijski, pa še t. i. Šiptar s Kosova. Film je na momente popolnoma utrgan in pretiran, včasih na meji dobrega okusa, tako da me je spomnil na Sacho Barona Cohena in nje-

gova lika v filmih *Borat* in *Bruno*. Marsikoga zna zmotiti kratek – po mojem narativno utemeljen – prizor pasjih borb, tu pa je še norčevanje iz Nata in ameriških vojakov na Kosovu ... Ni ga lika, ki ga režiser ne bi podrgel žalitvam in ga hkrati tudi počlovečil. Odtrgani liki in surov humor so bržkone njegov način za to, kako v družbeno-kritični komediji obdelati še gejevsko zgodbo. Kar se mu je posrečilo, saj so proti koncu filma gledalci in gledalke vse bolj na strani

»drugačnih« in se, ne da bi sploh opazili, vse pogosteje smejiijo tudi šalam na račun »normalnih«. V odjavni špici preberemo zapis o številu udeleženihi, številu policistov in številu ranjenih na zadnji beograjski paradi ponosa in o tem, da homoseksualci vsak dan s strahom hodijo po ulicah Beograda le zato, ker so drugačni. Mislila sem, da bo ta angažirani dodatek živiral publiko, toda na koncu je dvorana zaploskala! A treba je pritrčiti kritiki nekaterih srbskih aktivistov in aktivistk pa tudi drugih, ki jih moti filmsko pečanje glbt-aktivistov in aktivistk z najhujšimi kriminalci, kot da bi šlo le za dve osovraženi »manjšini«. Tudi meni se zdi aktivistična skupina, ki organizira parado, pač prikazana s stališča strejtovske večine, saj spominja bolj na nekakšen patetičen krožek, kljub temu da filmska naracija nikakor noče negirati njihove pogumne in zgodovinske vlo-

ge. Sam režiser pa je v intervjuju v decembrski *Sobotni prilogi* povedal, da ni posnel filma za prepričane, ampak za homoseksualnosti nenaklonjeno večino. Ne gre pa zanemariti, da so tako režiserju kot igralcem v Srbiji grozili s smrtjo, pa da nastajajo po Bosni in drugod sovražne FB skupine proti ogledu filma *Parada*. A Srđan Dragojević je na ta svoj film zelo ponosen, saj pravi, da zastopa tudi njegove osebne poglede na svet. *Parada* je redke filmski izdelek z lgbt-tematiko v vzhodnoevropskem okolju in pomemben ne le za Srbijo, ampak tudi za njene bivše sestrške republike.

Ocena ♦♦♦♦

Zaljubljeni (Cracks)

Produkcija: VB, 2009
 Scenarij: C. Ip, B. Court, J. Scott (po romanu Sheile Kohler)
 Režija: Jordan Scott
 Igrajo: Eva Green, Juno Temple, María Valverde

30. leta prejšnjega stoletja. V odmaknjem angleškem internatu dekleta preganjajo dolčas in enoličnost svojega vsakdana s poziranjem in z objestnostjo. Resnično uživajo samo pri urah očarljive učiteljice telovadbe Miss G, ki jih spodbuja in pripravlja na življenje brez pokroviteljskega pretvarjanja. Vsaj tako se zdi. Ko v internat pride nova gojenka Fiamma, mlada aristokratka iz Španije, ki so jo starši poslali v nekakšno izgnanstvo zaradi sramote, ki jo je povzročila v družini, se nekonvencionalna Miss G zelo kmalu navduši nad zrelem dekletom. Toda nenavadni odnos med življenja željno Miss G in od življenja kaznovano Fiammo vzbudi jezo in ljubosumje v drugih dekletih, zlasti v Di, ki je potihoma zagledana v skrivnostno učiteljico. Ambiciozni film, ki je pri nas izšel z nekaj zamude (omejiti velja, da je Karantanja letos izdala tudi Fordov *A Single Man*), je zanimiv družinski projekt; Jordan Scott je hči velikega Ridleyja in nečakinja povprečnega Tonyja, oba pa sta producenta tega elegantnega, čeprav nikakor ne brezhibnega, vsekakor pa odlično odigranega filma, ki je hipnotičen in srhljivo hladen kot njegova glavna junakinja.

Ocena **++++**
LUKA PIERI

Beginners

Produkcija: ZDA, 2010
 Scenarij in režija: Mike Mills
 Igrajo: Ewan McGregor, Christopher Plummer, Mélanie Laurent

Sedemdesetletni Hal (Plummer) se po ženini smrti sklene izpovedati sinu Oliverju (McGregor) in mu razkrije, da je homoseksualec. Ko se mu končno odvali kamen od srca, zbezanemu sinu navdušeno pove, da namerava raziskati del sebe, ki ga je tako dolgo potlačeval, in svet, ki ga nikoli ni mogel spoznati. Po Halovi smrti bo Oliver prepuščen samemu sebi in nepojasnjenemu nelagodju, iz katerega se ne zna izvleči. Nepričakovana ljubezen bo vse obrnila na glavo in Oliver bo spoznal, da je sreči, tudi če še tako dolgo hrepiš po njej, veliko težje odpreti vrata kot potrtosti, in ugotovil bo, da je v neizbežnem zrcalnem vzorcu pravzaprav zelo podoben svojemu očetu, ki je svoja zadnja leta preživel v znamenju norij, radosti in zabave. Po številnih propadlih razmerjih se bo moral Oliver pri štiridesetih spopasti s skritimi vzroki melanholije, ki ga že tako dolgo spremlja, ob tem pa bo dozorel in si privoščil kanček humorja, ki ga človek potrebuje, da bi resnično razumel življenje (začenši z branjem misli očetovega psa). Posrečeni, izjemno odigrani film je pravzaprav avtobiografija režiserja Millsa, ki se mu je oče izpovedal pri 75-ih letih.

Ocena **++++**
LUKA PIERI

Plošče poslušaj Janis.

Kate Bush – 50 Words for Snow

Veteranka glasbene scene, še vedno samosvoja in posebna, je letos izdala že svoj drugi album. 50 Words for Snow bi na kratko lahko opisali kot sedem drzno dolgih komadov o snegu, s čimer pa bi mu naredili veliko krivico. Kate Bush kot običajno operira znotraj lastnega glasbenega univerzuma in ob nežni klavirski spremljavi lebdi tam nekje med duhovi, skrivnostmi, angeli, jetiji in drugimi misterioznimi pojavi ter bizarnimi bitji, vmes pa si vzame čas še za kakšno nečednost s snežakom. Skupek skladb deluje kot poetična celota, minimalistično in hkrati grandiozno, prav tako kot sneg, ki tiho naletava v zimskih nočeh. Bush eksperimentira s kombinacijami visokih moških vokalov in svojega lastnega, značilno ekspresivnega in globokega. Album je poln izvirnih čudaštev in »bušizmov«, tokrat tistih dobrih. Surrealistične glasbene pokrajine govorijo zgodbo o minevanju in minljivosti, vam zlezajo pod kožo in vas navdajo s prijetno srhljivimi občutki. Glasba za čudake, ki si še znajo vzeti čas in uživati v lepoti zasneženih poljan.

Ocena **++++**

R.E.M. – Part Lies, Part Heart, Part Truth, Part Garbage: 1982-2011

Legendarni R.E.M. so preživel vinilke, kasete, zgoščenke in dolčkanje, zdaj pa so se po treh desetletjih skupnega ustvarjanja le razšli. Čemur je, kajpada, sledila neizogibna antologija. Plošček prinaša 40 pesmi po izboru članov benda (po čistem naključju so se med njimi seveda znašli tudi vsi največji hiti), ki nas ena za drugo opominjajo, zakaj so bili R.E.M. eden najboljših alter rock bendov vseh časov. Potovanje poteka od postpankovskih začetkov do njihovih znatno bolj popastih hitečev (Losing My Religion, Shiny Happy People in njim podobne zadevščine) in treh novih komadov, ki lepo povzamejo ustvarjanje skupine v zadnjem desetletju – kvalitno, a nikakor ne pretresljivo (in še manj zapomnljivo). R.E.M nam bodo ostali v spominu kot tisti bend, ki je znal celo v najbolj poskočne komade pretihotapiti zanje značilno melanholijo, predstavnike različnih generacij pa bo ponovno poslušanje momljajoče-tarnajočega vokala Michaela Stipa in specifičnega igranja kitarista Petra Bucka ponosno nazaj v najstniška leta. Glede laži in resnice presodite sami, vsekakor pa so R.E.M. glasbo vsa leta delali s srcem in pri tem proizvedli zgolj za vzorec »smeti«.

Ocena **++++**

LUKA PIERI

Na koncertu Janis Ian

Janis Ian je od davnega leta 1965 doživela številne vzpone in padce in še vedno ustvarja in samostojno promovira odlično glasbo ter s svojo poetiko navdušuje občinstva vseh starosti. 60-letna kantavtorica je januarja zaključila evropski del turneje, po koncertu v angleškem Brightonu novembra lani pa si je vzela tudi nekaj minut za *Narobe*.

Janis že dolgo javno nasprotuje gonji, ki jo glasbene založbe vodi jo proti piratstvu. Mnogim se je zamerila, ker zagovarja teorijo, da piratstvo ne oškoduje izvajalcev, saj se je že izkazalo, da tisti, ki prek spleta spoznajo nove glasbenike, pogosto kupijo njihove albume in gredo na njihove koncerte. »Saj ne, da bi se rada hvalila,« mi pove, ko jo povprašam o odnosu, ki ga ima zdaj z založbami, »ampak zdaj jim je jasno, da sem imela prav.« Danes med drugim uspešno sodeluje s Sonyjem in drugimi velikimi založbami.

Zadnja leta nastopa predvsem v manjših dvoranh in cerkvah in ogromno prihrani z marketinškega vidika, saj v mestih, kjer ima koncerte, ne boste opazili napovednih plakatov, v medijih pa ne oglasov o njenih nastopih. Učinkovito se je prilagodila sodobnim sistemom in občudovalce obvešča prek domače spletne strani, vse drugo pa opravijo priporočila in socialna omrežja. In njeni koncerti so v glavnem razprodani.

V Brightonu je v intimnem vzdušju cerkve sv. Jurija samo s kitaro in svojim neverjetno čistim glasom očarala 600 ljudi. Njena značilna melodičnost in tankočutnost sta takoj napolnili prostor, ko se je

predstavila z ljubezensko *Through the Years*, ki je ob njenem žame-tnem glasu in iskrenosti dobila tudi globlji pomen, kot bi opisovala svoj odnos do občinstva. »Kot čudež narave je biti živa noč, budna v tvojem objemu, ko soj sveče osvetljuje svet in njegove čare. Kot čudež čustev je ljubiti kljub strahu, zato nikar ne pozabi, da ničesar ne obžalujem, odkar si me našla. V vseh teh letih sva bili veseli, v vseh teh letih sva bili žalostni, in včasih je bil občutek sreče edina sreča, ki sva jo imeli.«

Koncert je zajel vso njeno kariero, od kontroverzne *Society's Child* (o razmerju med temnopoltim fantom in belko) do presunljive *Tea and Sympathy* in nežne *Mary's Eyes* (o irski pevki Mary Black) ter posrečene *My Autobiography* in seveda genialne *Married in London*, ki je pognala na noge oba balkona. Publika pa je navdušila tudi z odlično priredbo slavne *Love Me Do*.

Zimzeleno *At Seventeen* je prihranila za konec. »Nekoč so mi postavili vprašanje, ki ga noben starejši glasbenik noče slišati: po kateri pesmi želim, da bi se me ljudje spominjali. Češ, da sem te najbrž že sita. Kje pa. Ni lepšega občutka, kot če ustvariš pesem, ki postane tako univerzalna in prode toliko ljudem v podzavest.« Zato jo zapoje na čisto vsakem koncertu, kot bi jo pela prvič. Aplavzu, ki je sledil, kar ni bilo konca, dokler se Janis ni vrnila za prvi bis in brez mikrofona vsem vzela sapo s čudovito *Jesse*. Prav čutiti je bilo, kako se je vsem nemogoče upirati kurji polti in solznim očem. Pesem je izvajala tudi marsikatera druga

Foto: Iztok Kugonič
in Luka Pieri

Pogovarjava se o moči glasbe (dodatnih sto pik si pri meni zagotovi, ko prizna, da ne

legenda (Joan Baez, Roberta Flack, Shirley Bassey), ampak interpretacija Janis Ian je vsekakor vedno bila – in je še danes – najbolj občutena in ganljiva.

Leta 2011 sedeti pred glasbenico, ki se uvršča med prave uporniške predstavnice ameriške folk glasbe, je posebno doživetje. Njene skladbe so še danes aktualne, prisrčne in iskrene, ob preprosti akustični izvedbi pa vzbudijo nepopisen občutek radosti, topline, celo katarze. Anekdote in zgodbe, s katerimi uvaja pesmi, so resnično navdihujoče. Svojo prvo uspešnico *Society's Child*, je uvedla z zgodbo o tem, kako je enega njenih prvih nastopov v 60. letih prekinil krik iz občinstva: »Poberi se, ljubiteljica črnuhov!« Pridružili so se še drugi okoli njega. Ko se je opogumila in nadaljevala, je neomajno budila druge v občinstvu, da so neotesance utišali, in mlade hostesnike, da so jih pospremili iz dvorane.

V dobi, ko se je MTV domislil posebne nagrade za družbeno angažirane pesmi, ne morem mimo pomislekov, ali je človeštvo res samo navidezno napredovalo od časov, ko je bil rasizem nekaj sprejemljivega in samoumevnega. Ko se po koncertu pogovarjava o tem, mi pove, da je družbene spremembe skozi desetletja doživljala kar se je dalo mirno, ampak vedno optimistično. Počasnost napredka sprejme kot neizbežno. »Družba se izboljšuje. Danes me ne morejo zapreti, ker sem lezbijka, in že to je velik dosežek.«

gleda oddaj o glasbenih talentih, in še sto, ker ji je med sodobnimi glasbenicami posebno pri srcu – žal pokojna – Lhasa, vseč pa sta ji tudi Sarah Jarosz in skupina The Civil Wars) in pomiri me, da glasba na ljudi dandanes nič manj ne vpliva kot v sedemdesetih. Zaupam ji, da je pesem *Matthew* (o žrtvi homofobnega umora) po mojem ena najlepših pesmi, kar jih je bilo kdaj napisanih, in strinja se, da sta homofobija in šikaniranje kljub korenitim spremembam v širšem smislu še vedno močno prisotna v življenju številnih posameznikov. »Ampak treba je gledati dolgoročno. Za spremembe so potrebna desetletja. Ali celo stoletja.«

Kot umetnica, ki je v najbolj gorečem obdobju gibanja za državljanske pravice zaradi pesmi proti rasizmu prešla veliko grozilnih pism, pa vsekakor verjame v boljši jutri. »Vsaka generacija znova odkriva nekaj novega. In glasba še vedno marsikoga dotakne.« Kot se je vseh nočoj. Oziroma, kot bi rekla Janis Ian, *Guess You Had to Be There*.

Posnetke s koncerta Janis Ian najdete na spletni strani youtube.com/user/Narobetube, vsa njena dela pa lahko bolje spoznate na spletni strani www.janisian.com

Foto: Nada Žgank/Memento

ALEŠ ZOBEC

POGOVOR Z DR. FRIDERIKOM KLAMPFERJEM

Kar je neškodljivo, ne more biti nemoralno

Friderik Klampfer je izredni profesor za etiko na Oddelku za filozofijo na mariborski Filozofski fakulteti. Pred nekaj leti se je aktivno vključil v razpravo o zakonu o OBMP, ga javno podprl, a ga je »brezplodnost tega angažmaja« razočarala, saj je javnost, kot je povedal v intervjuju, »precej nedovzetna za razumsko argumentacijo«. V zvezi s kampanjo proti Družinskemu zakoniku tako zavzema pesimiščno pozicijo, za katero pa pravi, da je (žal) realistična. Naš sogovornik je med drugim avtor monografije *Cena življenja*, ki prinaša v slovenski prostor artikulirane filozofske razprave s področja bioetike. Bioetika, če se pustimo podučiti, pa »se ukvarja z zelo zanimivimi vprašanji, z moralnimi dilemami, ki jih zastavlja uporaba sodobnih biotehnologij. Najnovejše razprave, ki bodo kmalu v ospredju javnega zanimanja, so razprave o tako imenovanem izboljševanju oziroma plemenitju ljudi. Zadnji krik mode so predlogi, da bi se veljalo najprej in predvsem posvetiti moralnemu izboljševanju ljudi, glede na to, kako smo svet zasrali z opremo, ki jo imamo.«

Bioetiko marsikdo povezuje s stališči Komisije RS za medicinsko etiko in moralno teologijo. Kaj pravite na to?

Državna komisija za medicinsko etiko je naredila ugledu te discipli-

ne precej škode. Do uporabe biomedicinskih tehnologij zavzema namreč dosledno konservativna stališča. To ima delno opraviti z njenim vodstvom, delno pa z njeno sestavo, to je z dejstvom, da v njej ni niti enega profesionalnega filozofa. Velika večina članov komisije je zdravnikov, ki etiko razumejo in prakticirajo kot hobi. Vsaj pri nas velja medicinska etika za podzvrst medicine in ne za uporabno filozofsko disciplino, za katero bi bili najbolje usposobljeni filozofi. V tujini je potreba po filozofski refleksiji bolj ali manj samo-umevna, pri nas pa smo filozofi v javnih razpravah, tudi tistih z izrazito moralno dimenzijo, vedno znova marginalizirani. Besedi 'etika' ali 'moralna' ljudje avtomatično asociirajo s teologijo, ki pa ne zna o moralnih dilemah povedati nič zanimivega, ker izhaja iz pogosto problematičnih, če ne celo bizarnih teoloških premis, ki so domači, pretežno sekularni javnosti tuje.

Večkrat ste izrazili kritiko do zdravniških etičnih stališč. Kaj menite o operativnih posegih v interseksualne novorojenčke?

Bojim se, da tu ni enostavnih odgovorov in rešitev. V nasprotju z danes priljubljenimi postmodernističnimi in feminističnimi kritikami t. i. spolnega binarizma se mi razvrščanje ljudi v enega od dveh prevladujočih spolov ne zdi posebej sporno. Menim namreč, da ima razlikovanje med moškim in ženskim spolom bolj ali manj trdno biološko podlago. Me je pa, priznam, pred leti, ko sem o tem prvič bral, tudi samega presenetilo, kako ohlapna so (lahko) merila za pripadnost enemu ali drugemu biološkemu spolu. Ker je teh meril več (triindvajseti kromosomski par, hormoni in reproduktivni organi oz. zunanji spolni znaki) in se lahko poljubno kombinirajo

med seboj, je otrokov biološki spol včasih težko ali nemogoče določiti. V takem primeru so starši postavljeni pred dilemo: ali naj otroku spol operativno 'določijo' ob rojstvu in s tem tvegajo, da se kasneje morda v tako izbranem spolu ne bo dobro počutil, ali pa naj tovrstno odločitev prepustijo njemu in ga skušajo čim dlje vzgajati kot osebo z nedoločljivim spolom. Slednje je gotovo bolj načelno, ker je prav, da odločitev sprejme tisti, ki bo moral z njo živeti. Ne vem pa, kako praktična je taka rešitev, glede na to, da je spolna identiteta pomemben del posameznikove osebne identitete in da ima še zlasti veliko težo v procesu odraščanja. Skratka, po moralni plati bi bilo verjetno optimalno, da se o svojem biološkem spolu, kadar je ta neopredeljiv, odloči otrok sam, a ker je treba v tem primeru odločitev odložiti na čas, ko jo bo sposoben sprejeti na avtonomen in informiran način, torej vsaj za desetletje in pol, to ni ravno pretirano praktična rešitev.

Svojo etiko označujete kot etiko blaginje in interesov. Kaj to pomeni?

Tako jo imenujem, ker postavlja v ospredje moralne skrbi blaginjo oz. interese posameznikov. Moj vzor sta John Stuart Mill in njegova kritika legalnega paternalizma. Po Millu je edini moralno legitimen razlog za zakonsko prepoved določenega ravnanja ali prakse ta, da je le-to škodljivo za druge. Oblast sme, skratka, posameznikom prepovedati določeno početje samo, če ti z njim dokazano škodijo drugim ljudem (ali ne-človeškimi živalim). Če na ta način delajo škodo edino sebi, jih oblast od tega nima pravice odvrniti s silo. Tudi zelo abstraktna škoda, na primer družbena škoda, ki je ne utrpí noben konkreten posameznik, ali pa zelo oddaljena škoda,

ki je sicer možna, ne pa tudi zelo verjetna, ne šteje. To preprosto idejo lahko prenesemo na moralno in dokazujemo, da ne more biti nemoralno nič, kar je, kolikor lahko presodimo, popolnoma neškodljivo oz. s čimer nikomur ne onemogočamo, da bi uresničil svoje interese. Etika blaginje, skratka, zanika obstoj posebne kategorije dejanj, za katero se je v literaturi ustalil izraz *harmless wrongdoing*, neškodljiva nemoralnost. Če je nekaj neškodljivo, potem, taka je moja trdna intuicija, to ne more biti narobe. Lep primer je pravica istospolnih parov do sklenitve zakonske zveze ali pa kar homoseksualnost kot taka. Večina držav je odpravila zakonsko prepoved homoseksualnosti na podlagi uvida, da je ta neškodljiva. Doslednost zahteva, da jo iz enakega razloga prenehamo tudi moralno obsojati.

Vendar pa je človekov razum omejen – na primer z nezavednim.

Nisem ravno strokovnjak za nezavedno, lahko pa rečem, da je ta Freudov koncept s svojo neizbrisno seksualno podstatjo precej bolj popularen na literarnih oddelkih kot med poklicnimi filozofi. Je pa po drugi strani težko zanikati, da so sodobna znanstvena spoznanja dodobra načela tradicionalni razsvetljski ideal potencialno neskončno razumnega in svobodnega človeka. Tudi če našega razmišljanja, čustvovanja in ravnanja morda usodno ne kroji freudovsko nezavedno, je še veliko drugih 'iracionalnih' sil, ki nam onemogočajo, da bi kar najbolj razumno presojali in ravnali. Empirične znanosti ponujajo o tem gore dokazov. Pri sklepanju, denimo, delamo čisto elementarne logične napake. Verjetnostni račun je za večino ljudi španska vas. Trditvam pogosto ne verjamemo zato, ker bi jih podpirala prepričljiva evi-

denca, marveč zato, ker nam je določena 'resnica' ljubša kot druge. To pojasni lahkovernost, ki jo s pridom izkoriščajo astrologi, politiki in vsi drugi mešetarji s človeško naivnostjo. Za kompleksnejša dejstva in informacije smo nedovzetni, do razpoložljive evidence pa selektivni – če ta podpira tisto, kar že verjamemo, prav, če ne, toliko slabše zanjo. Svojih stališč ne oblikujemo po premisleku, temveč impulzivno, ko pa so enkrat oblikovana, se jim zlepa ne odrečemo. Naš odnos do drugih ljudi kroji množica predsodkov in stereotipov. In še bi lahko naštevali.

Kako ocenjujete razpravo okrog Družinskega zakonika?

Te razprave, priznam, nisem spremljal profesionalno, ampak zgolj kot kritičen uporabnik medijev. V polemiki se tudi nisem osebno angažiral, ker sem ocenil, da v njej sodeluje dovolj kompetentnih ljudi, ki se na zadeve spoznajo bolje kot jaz. Moj laični vtis je, da se je še enkrat izkazalo, da so ljudje gluhi za razumsko argumentacijo. Večina ljudi se v razpravo ni vključila z odprtim duhom in željo, da bi se od tistih, ki vedo več, kaj naučila, temveč z vnaprej oblikovanimi stališči in potrebo, da bi drugim solila pamet. Ko se je v soočenju stališč izkazalo, da stojijo stališča nasprotnikov novele na majavih temeljih, so si ti preprosto zatisnili ušesa in se niso dali za nič na svetu prepričati, da so njihovi strahovi namišljeni.

Argumenti v javnosti pogosto ne vzdržijo resne presoje.

Pri nas je raven javnih razprav na splošno razmeroma nizka. V medijih lahko zapišete karkoli in javno lahko bleknete kakršnokoli neumnost, ne da bi se vam to maščevalo. Tovrstno klobasanje in blebetanje se ne otepa niti strokovnjakom, ki se s področja, ki ga kolikor toliko obvladajo, radi odpravijo raziskovat neznana prostranstva drugih disciplin. Ta, po svoji naravi antiintelektualna 'anything goes' kultura se je doslej razodela v celi vrsti razprav: od

pravice samskih žensk do oploditve z biomedicinsko pomočjo, preko evtanazije, do popravljanja krivic izbrisanim. Najnovejša razprava o definiciji družine in pravici istospolnih parov do posvojitve otrok ni pri tem nobena izjema. Čeprav so, denimo, zagovorniki novega Družinskega zakonika prepričljivo razkrinkali manipulacije s tistimi redkimi znanstvenimi dognanji, na katere so se sklicevali nasprotniki zakonika, je ostalo to v širši javnosti brez pravega odmeva. Manipulacije s podobami nedolžnih otrok, razpihovanje latentne homofobnosti in preprosta, udarna gesla mobilizirajo neprimerljivo več ljudi kot še tako logično brezhibni argumenti.

Kako je s pravico do posvojitve?

V pravico istospolnih parov do posvojitve osebno ne verjamem, pa ne morda zato, ker bi bili ti v načelu neprimerni roditelji, temveč ker ni pametnih razlogov, da bi sploh komurkoli priznali tovrstno pravico. Ker pa obstoječa zakonodaja to pravico daje raznospolnim partnerjem, je povsem na mestu vprašanje, ali je kak dober razlog, zakaj bi jo hkrati odrekli istospolnim partnerjem. V celotni razpravi nisem slišal enega samega prepričljivega argumenta, zakaj istospolni partnerji ne bi mogli biti v načelu enako dobri starši kot raznospolni partnerji. Namesto tega se je še enkrat pokazala vsa slabo prikrita homofobnost in hričava slovenske družbe, ki smo ji bili priča že ob referendumu o umetni oploditvi samskih žensk. Sicer pa pri posvojitvah ni toliko pomembna želja para po otroku kot vprašanje, ali mu bo ta lahko nudil za razvoj optimalno okolje. Otroku iščemo starše, ne staršem otroka. Če sledimo tej logiki, pa

ne vidim, zakaj ne bi bilo v najboljšem interesu otroka, še zlasti če je z enim od partnerjev biološko povezan, da ga vzgajata dve osebi istega spola. Razen tega se navadno spregleda, da starši otroku niso dolžni zagotoviti idealnega okolja za njegov telesni in duševni razvoj. Otroci so kvečjemu upravičeni do vzdržnih, vsaj spodobnih življenjskih razmer. In za večino otrok, ki jim je novela namenjena, bi se položaj s posvojitvijo nedvomno izboljšal, ne pa poslabšal.

Vi praktični uporabnosti človekovih pravic ne oporekate, do sklicevanja nanje pa čutite teoretsko zadržanost. Kakšni so razlogi za to zadržanost?

Moja zadržanost do pravic izvira iz mojega specifičnega filozofskega izhodišča. Sem konsekvencionalist oz. utilitarist interesov ali blaginje. Mislim, da je to, kar v morali primarno ali edino šteje, vpliv dejanj na blaginjo oziroma interese ljudi. Do pravic sem zadržan, ker doživljam v zadnjem času pravo inflacijo pravic. Bolj ali manj vsaka arbitrarna želja se prevaja v pravico. Tak trend je seveda razumljiv. Če si nekaj zgolj želite, to drugih ljudi v ničemer ne obvezuje, da vam to pomagajo dobiti. Če pa jih uspete prepričati, da imate do tega pravico, vam bodo dolžni pomagati, da si to pridobite, ali pa vam vsaj ne preprečijo, da bi se do tega sami dokopali. Pravice so, skratka, postale moralno konvertibilna valuta in zato se toliko razprav tudi vrti okrog njih. Kljub temu so po moje edina trdna in zanesljiva podlaga za pravice interese. Sam razumem pravice kot orodje oziroma sredstvo za zaščito pomembnih interesov. Pravico do nečesa imamo, kadar je v našem zelo temeljnem interesu,

da to dobimo ali počnemo, in kadar je ta interes dovolj pomemben, da smemo zaradi njegovega varstva drugim ljudem omejiti svobodo delovanja ali celo naložiti pozitivne dolžnosti. Če pogledamo skozi to optiko, se izkaže, da je veliko pravic namišljenih in da ni za sklicevanje nanje nobene dobre podlage. Ena od takih je verjetno tudi že omenjena pravica do posvojitve otrok. Dober preizkusni kamen za pravice je, da se vprašamo, ali za deklarirano pravico res stoji kak dovolj pomemben interes, da bi morali zahtevo po njenem spoštovanju vzeti resno.

Je razprava o naravnosti in nenaravnosti smiselna?

V kontekstu Družinskega zakonika prav gotovo ne. Polemike o naravnosti ali nenaravnosti posameznih družinskih oblik, denimo, so povsem brezplodne. Vprašanje, katera oblika družine je bolj in katera manj naravna, je namreč preprosto nesmiselno, ker sploh ne vemo, kaj bi moralo biti res, da bi bila, denimo, sodba, da je tradicionalna dvostarševska družina bolj naravna kot enostarševska ali istospolna družina, resnična. Argumentom iz (ne-)naravnosti mnogi seveda nasedejo, torej je njihova retorična moč nesporna. Z vidika logike pa nimajo kake posebne dokazne vrednosti. Filozofi imamo v zvezi z njimi vsaj dva tehtna pomisleka. Najprej, da je ločnico med naravnim in nenaravnim težko ali celo nemogoče zarisati. In nato, da četudi bi lahko enoznačno opredelili, kaj je in kaj ni naravno, ni jasno, čemu bi tej razliki sploh pripisali kakršnokoli moralno težo. Zakaj bi zgolj zato, ker je en pojav mogoče najti v 'naravi', drugega pa ne, prvega požegnali, drugega pa obsodili? Cela vrsta pojavov je, od potresov do boleznih, ki bodo v vsaki verodostojni taksonomiji veljali za naravne, pa so vse prej ko moralno zaželeni, in cela vrsta takih, od zdravlil do izdelkov iz umetnih snovi, ki so (v nekem pomenu te besede) 'nenaravni', pa se nam njihova uporaba kljub temu ne zdi v ničemer sporna.

V Italiji se je pred časom pojavil seznam prikritih istospolno usmerjenih politikov, ki pa v javnosti izražajo homofobična stališča. Kaj menite o takih razkritjih?

Tu je treba razlikovati dve vprašanji. Eno je, ali je dopustno, če proti njihovi volji razkrijete vplivne javne osebnosti, ki so prikrito homoseksualne ali pa prakticirajo homoseksualne spolne odnose in skušajo to skriti pred javnostjo. Do tega bi se težko opredelil. Kot konsekvencialist bi verjetno moral reči, da ni nič narobe, če žrtvujemo interese manjšega številca posameznikov, kadar je to nujno za občutno izboljšanje življenja in družbenega položaja tako številne družbene skupine, kot so homoseksualci. Drugo, precej manj zagatno vprašanje pa je, kaj storiti z javnimi osebnostmi ali politikami, ki gradijo kariero na homofobičnih stališčih in si na ta način iščejo podporo javnosti, sami pa so homoseksualci. V interesu vseh (razen njih samih, seveda) je, da tako dvoličnost razkrinkamo in jih zanjo kaznujemo z izgubo zaupanja. Konec koncev ne gre samo za dvoličnost, ki je, vsaj na deklarativni ravni, nihče ne mara, temveč za goljufanje in prevaro volivcev.

ZDA so zdaj ukinile politiko Don't ask don't tell. Mastnak ravno zaradi reakcionarnosti gibanja, ki se zavzema za vstop v vojsko, ni več politično gej.

Zdi se mi, da gre za eno od življenjskih področij, kjer je (v tem primeru ameriška) zakonodaja geje doslej diskriminirala, čeprav je za tako diskriminacijo težko najti kak pameten razlog. Po tej plati se diskriminacija gejev v vojski bistveno ne razlikuje od njihove zapostavljenosti v drugih sferah vsakdanjega življenja, kjer jim je odkritost glede spolne usmerjenosti v breme, denimo pri iskanju službe ali najemu stanovanja. Izraz 'diskriminacija' sicer uporabljamo vrednotno nevtralnno – diskriminirati pomeni preprosto delati razliko – a v tem primeru gre za arbitrarno, neutemeljeno diskriminacijo, za katero manjkajo tehtni moralni in/ali zakonski razlogi. V

prizadevanju za odpravo tovrstnih arbitrarnih, neutemeljenih razlikovanj, ko zakonodaja geje in lezbijke implicitno razvršča v skupino drugorazrednih državljanov, ki jim pripada zelo omejen nabor pravic, vidim osebno znamenje moralnega napredka in večje zrelosti družbe. Mastnaku se verjetno upira sama misel na vojaško kariero. Tudi sam v tem ne vidim ravno najprivlačnejše kariere ali življenjske izbire. Vojske, še zlasti ameriška s svojo najnovejšo zbirko intervencij, vzbujajo celo goro moralnih pomislekov. A tu gre za načelno zahtevo, da naj bodo javne službe in poklicne kariere enako dostopne vsem ljudem, tudi gejem. S tako zahtevo se nikakor ne obvežemo h glorifikaciji vojske ali vojaške kariere. Nasprotno, lahko smo pacifisti in se obenem zavzemamo za to, da bi se čim manj ljudi po svoji volji ali zaradi pomanjkanja alternativ odločilo za vojaško kariero, ker potem morda nekega dne ne bo več vojsk. In ko ne bo vojsk, bo odklenkalo tudi vojnam.

Gibanjem se pogosto očita, da se zavzemajo le za svoje parcialne cilje, pozabljajo pa neenakosti in diskriminacijo drugih ljudi in nečloveških bitij. Kaj menite o tem očitku?

Na svetu je preprosto preveč oblik diskriminacije in vrst zatiranja, da bi se lahko posvetili vsem hkrati. Homoseksualci so žrtve enih oblik zatiranja in diskriminacije, ženske nekoliko drugačnih, pripadniki etničnih manjšin in revni spet drugačnih, potem so tu še nečloveške živali in tako dalje brez konca in kraja. Ne vidim, kako bi se lahko kdorkoli istočasno boril na toliko frontah, razen če bi se uspešno kloniral. Že če se nekdo polno angažira na eni od teh front, si zasluži vso pohvalo. Večina ljudi namreč niti s prstom ne migne, temveč je ali ravnodušna in se raje slepi, da je vse lepo in prav, ali pa sicer prizna, da živimo v vse prej ko najboljšem možnem svetu, a vseeno upa, da bo to svinjarijo namesto njih počistil kdo drug.

Maja Lupša,
babica,
trikratna,
priporoča

PET DOBRIH

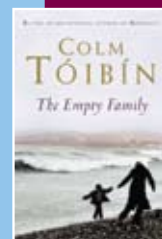
1 Priročnik

Dan Savage, *The Kid, Plume, 1999.*
Duhovito poročilo o tem, kaj se je zgodilo, ko sta se Dan in njegov fant odločila za nosečnost (in zmagala).

2 Zbirka kratkih zgodb

Colm Tóibín, *The Empty Family, Viking, 2010.*
Slab ducat tenkočutnih pripovedih o hrepenjenju in ljubezni v časih, ko resnice ne kaže povedati na glas.

3 Slikanica

Julia Donaldson, *Zverjasec, Mladinska knjiga, 2010.*

Osupljivo aktualna zgodba o tem, kako je včasih sreča lahko na strani tistih, ki jih kot miško v zgodbi želijo požreti vsi po vrsti.

4 Prostor

Knjigarna Konzorcij, otroški oddelek, vselej.
Varen in prijazen kraj, kjer tudi babice s tremi razigranimi vnuki nikdar ne prosijo, naj odide.

5 Film

Le Havre, režija in scenarij Aki Kaurismäki, Finska/Francija/Nemčija, 2011.
Navdušujoča pravljica o loščilcu čevljev, nekdanjemu boemu, ki temnopoltega fantka brez papirjev pošlje v sončno prihodnost.

ANDREA CELIJA

SPOL V ALMODÓVAR- JEVIH FILMIH

Joški, dolge dlake, veliko ličila in tič*

V tekmovalnem programu filmskega festivala v Cannesu 2011 so med drugim prikazali novi film slavnega španskega režiserja Pedra Almodóvarja, temačno dramo *La Piel Que Habito* (Koža, v kateri živim), z Antoniom Banderasom v glavni vlogi vdovca in plastičnega kirurga, ki posiljevalca svoje hčere kaznuje tako, da ga spremeni v žensko. Film torej naslavlja eno od značilnih Almodóvarjevih tem prespraševanja posameznikove identitete, Almodóvar pa se z njim vrača k temam, ki so ga obsedale že v zgodnji fazi ustvarjanja (osemdeseta leta): ljubosumje in maščevanje, ugrabitev, izguba spomina, spolne provokacije, sprememba spola itn.

Analiza osmih njegovih filmov (*Pepi, Luci, Bom* in *druga dekleta na kupu*, *Blodnjak strasti*, *Zakon želje*, *Visoke pete*, *Kika*, *Vse o moji materi*, *Govori z njo*, *Slaba vzgoja*)¹, posnetih v zgodnji (osemdeseta leta),

srednji (devetdeseta leta) in sodobni fazi (filmi iz leta 2000) njegovega ustvarjanja, kaže, da Almodóvar spolno identiteto v svojih filmih konstruira tako, da jo postavi pod vprašaj; nikoli ni jasno določena oziroma določljiva. Njegovi igralci svojo identiteto zato vedno znova preobražajo, spreminjajo in iščejo. Almodóvar »razbija« fiksne identitete ter ob-

činstvu prezentira like, katerih spol je pogosto nejasen, nedoločen, pa vendar realen. V njegovih filmih osebe nikoli niso enodimenzionalne, ampak so, kot piše Dušan Rutar, vselej »nekaj nedoločnega, presenetljivega, škandaloznega, vendar tudi zelo človeškega, intimnega, bližnjega«. Večdimenzionalnost njihovih nedoločljivih identitet nikoli ni predmet

režiserjevega moraliziranja ali poskusa normaliziranja in približevanja gledalcem. Tudi stereotipi (npr. o gejih, transseksualcih, lezbijkah ipd.) ga ne zanimajo; če že, ga zanimajo zato, da jih, tako kot identitete, »ruši« in postavlja pod vprašaj. Podobno dela tudi z dominantnimi načini gledanja in razumevanja sveta. Zaradi tega so njegovi filmi popolno nasprotje hollywoodskih filmov in njihovi preprosti logiki »daj občinstvu to, kar želi gledati«. Almodóvar se namesto tega radikalno obrača k »drami realnosti« ter raziskuje lezbijke (Bom v filmu *Pepi, Luci, Bom ...*, Juana v *Kiki*), geje (Riza in Saded v *Blodnjaku strasti*, Enrique in Juan v *Slabi vzgoji* idr.), nimfomanke (Sexilia v *Blodnjaku strasti*), noseče nune, narkomane, sadiste, voajerje, transvestite (Roxy v *Pepi, Luci, Bom ...* Femme Letal v filmu *Visoke pete*, Fabio v *Blodnjaku strasti*, Ignacio v *Slabi vzgoji*), transseksualce (Tina v *Zakonu želje*, Agrado in Lola v filmu *Vse o moji materi*, Zahara v *Slabi vzgoji*), *drag queene* (sam režiser v vlogi pevcu disco-funky dueta v filmu *Blodnjak strasti*) itd., ne da bi jih skušal normalizirati ali približati gledalcem.

Že prvi Almodóvarjev film (*Pepi, Luci, Bom ...*) iz leta 1980 ni enodimenzionalen. Rutar, recimo, meni, da gre za »enkratno zgodbo o ljudeh in mnogodimenzionalnosti njihovih nedoločljivih identitet. [...] Tisto, kar je videti enoznačno in jasno, je v resnici nedoločeno, zamegljeno, nejasno; ima dvojno, trojno naravo oziroma identite-

* S temi besedami Kate Bornstein v knjigi *Spolni izobčenci: o moških, ženskah in nas ostalih* (Lambda, 1999) označi kategorijo »on-ona«.

1 Analiza je objavljena v: Celijska, Andrea. 2009. *Spolna identiteta v filmih Pedra Almodóvarja* [diplomsko delo]. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

to«. Mogoče je *Blodnjak strasti* (1982) Almodóvarjev najbolj »sociološki« film, ker zajema celo paleto nedoločenih oziroma nedoločljivih identitet in tudi soočanja likov z identitetnimi krizami (tako se Sexilijin oče sooča s svojo aseksualnostjo in se začne ukvarjati z umetno oploditvijo žensk, *Sexi* pa je »avtirana« nimfomanka, ki potrebuje deset moških dnevno), medtem ko je film *Visoke pete* (1991) mogoče psihološko najbolj kompleksen, skoraj psihiatričen Almodóvarjev film. V njem so identitetne krize likov pretvorjene v pravi spektakel.

Reprezentacija spolov v Almodóvarjevih filmih oziroma načini, s katerimi nam ponuja podobe moškega in ženske, se seveda razlikujejo od reprezentacije spolov v hollywoodskih filmih, ki se v glavnem nagibajo k stereotipnim in družbeno sprejetim predstavam spolov. Tudi spolna usmerjenost, kot je na primer homoseksualnost, je v hollywoodskih filmih skoraj vedno reprezentirana s heteroseksualne perspektive. Čeprav se Almodóvar povsem oddaljuje od Hollywooda, je za estetsko in tematsko vodilo vzel melodramo; v filmski tradiciji, ki se je osredotočala na moške, je v ospredje postavil ženske. Skoraj vse svoje filme je posvetil ženskim likom, razen *Slabe vzgoje* (2004) in delno tudi film *Govori z njo* (2002). Dušan Rutar tukaj opozarja ne še eno ključno dimenzijo Almodóvarjevih filmov; to je spolna diferenca oziroma razlika. Znotraj lacanovskega okvira bi bil spol razumljen kot učinek te spolne razlike. Ko moški v njegovih filmih končno dobijo priložnost, so ti »drugačniki« od tistih iz vsakdanjega življenja. Pomembno je, da so drugačni

do žensk. Torej so drugačni zaradi njih, ob njih in skupaj z njimi. Takšen je, na primer, Benigno iz filma *Govori z njo*. Almodóvar torej ne potrebuje nujno ženskih likov, da bi njegov film pridobil feminilni pridih.

Melodrama kot »ženski žanr«, ki ga označuje čustveno pretiravanje in čigar pripoved vključuje, kot poudarja Steve Neale, »nenehna presenečenja, senzacionalne obrate, stalno kršenje vzpostavljene smeri dogodkov in preobrate, ki jemljejo sapo«, je obeležila predvsem Almodóvarjevo srednjo ustvarjalno fazo (devetdeseta leta). To so filmi *Visoke pete* (1991), *Kika* (1993), *Cvet moje skrivnosti* (1996), *Meseno poželenje* (1997) in *Vse o moji materi* (1999), ki mu je prinesel prvega oskarja za najboljši tujejezični film ter vrsto drugih nagrad (zlati globus, BAFTA itd.). Zanimivo je, da melodramatičnost, ki jo režiser uprizarja, ni samo domena filmske melodrame kot žanra, temveč je predvsem melodrama spola in spolne identitete. Tako tudi Judith Butler prav skozi analizo primera ženskega žanra, to je Sirkove melodrame *Imitacija življenja*, pokaže, kako je nezmožnost spolne identitete moč odkriti v sami zasnovi melodramatičnega diskurza. Seveda se Almodóvarjeve melodrame spet razlikujejo od klasične hollywoodske melodrame; te se osredotočajo v glavnem na odrasel heteroseksualni par, Almodóvar pa na druga oziroma drugačna razmerja (homoseksualni par, razmerje med materjo in otrokom itd.). Mogoče sta najbolj nenavaden par Lola in Manuela (*Vse o moji materi*) zaradi dejstva, da je oče postal ženska in se je tako očetovstvo spreobrnilo v materinstvo. Na nek način Al-

modóvar dokazuje obstoj ljudi, ki jih skozi hollywoodske filme pogosto nimamo možnosti spoznati. Ena izmed njegovih muz je tudi transseksualna igralka Bibi Andersen. Zanimivo je, da jo v filmu *Zakon želje* ni izbral za vlogo transseksualke Tine, ker je preveč avtentična ženska. Zaradi tega je raje izbral igralko Carmen Mauro, ker ga je zanimala ženska, ki bo pokazala pretirano ženskost transseksualca oziroma ženska, ki bo imitirala nekoga, ki posnema žensko.

Ena izmed Almodóvarjevih stalnic je tudi njegov ciničen, piker humor, ki ga pogosto vključuje tudi v tako delikatne tematike, kot je recimo pedofilija, ciničen humor pa uporablja tudi na račun spolne identitete. Tako na primer *Agrado* v filmu *Vse o moji materi* razloži svoje »potovanje« iz moškega v žensko na način črnega humorja: »Preden sem si dala narediti joške, sem bila voznik tovornjaka. Potem sem postala prostitutka.« *Agrado* se občinstvu predstavlja na zelo duhovit in ganljiv način: »Kličejo me *Agrado*, ker vedno naredim življenje ljudem prijetno. Razen tega, da sem prijetna, sem zelo avtentična! Poglejte to telo! Vse je narejeno po merab: mandeljnaste oči za osemdeset tisoč, dve joški (ker nisem pošast), sedemdeset tisoč za vsako, ampak sem vse dobila dvojno nazaj. Potem silikon v ustnicah, čelu, ličnicah, v bokih in riti. Kompletna laserska depilacija, ker smo tako ženske kot moški nastali iz opic ... Kot sem že povedala, veliko stane, če hočeš biti avtentičen. Pa vendar, bolj ko ste podobni sliki iz svojih sanj, bolj ste avtentični.«

Almodóvarjeve filme lahko raziskujemo kot kulturne kraje, na katerih se dogajajo »primeri« spolne performativnosti. To seveda ne pomeni, kot poudarja Butler,

da film zrcali ali odseva neki nabor »pravih« ali »resničnih« spolov, pač pa je skozi ves film obljudba pravega ali resničnega tisto, kar se nenehno sprevača.

Enfant terrible evropskega filma in španske kinematografije skozi svoje filme nenehno dokazuje, da v (neo)realizmu ni več prostora za fiksne, določljive identitete. Preobrazbe identitet so mogoče in ne potrebujejo odvečnega moraliziranja. Tako kot *Femme Letal* v filmu *Visoke pete* odgovori Manuelu na vprašanje, ali je njegovo ime moško ali žensko: »Odkvisno, zate sem labko moški.«

Almodóvar ne skriva svoje homoseksualne usmerjenosti, čeprav tako kot v svojih filmih ne mara kategoriziranja. Zase pravi, da je predvsem režiser, in ne gejevski režiser. Pravi, da so vsi njegovi filmi osebni, ne pa tudi avtobiografski. Ali z njegovimi besedami: »V mojih filmih ni nobenega posameznega karakterja, ki me predstavlja, ampak sem jaz v vsakem izmed njih.«

Viri:

Butler, Judith. 2001. *Lanina »imitacija«*. Melodramatično ponavljanje in spolni performativ. V *Ženski žanri: spol in množično občinstvo v sodobni kulturi*, ur. Ksenija Vidmar, 61–85. Ljubljana: ISH-Fakulteta za podiplomski humanistični študij.

Neale, Steve. 2001. *Melodrama in solze*. V *Ženski žanri: spol in množično občinstvo v sodobni kulturi*, ur. Ksenija Vidmar, 61–85. Ljubljana: ISH-Fakulteta za podiplomski humanistični študij.

Rutar, Dušan. 2004. *Pedro Almodóvar: o ženski, ljubezni in pasijonu*. Ljubljana: Umco, Knjižna zbirka Premiera.

KATARINA MAJERHOLD

Lezbištvo v modernizmu

Ponovno definiranje političnega v 19. stoletju je pomenilo tudi redefinicijo civilne družbe. Ženske so stopile v javnost, moški pa niso povsem ostali zunaj zasebne sfere, saj se je tudi njihova vloga očetov vedno bolj večala. Takšne spremembe so med drugim plod filozofskega in družbenega gibanja, ki so ga v tistem času sprožili misleci kot sta Condorcet in John Stuart Mill. Condorcet, ki je verjel v vrojenost idej, je na primer dokazoval, da je razum univerzalen – se ne deli po spolu –, zato morajo imeti ženske in moški enake možnosti izobraževanja in enake možnosti udeleževanja v javnem življenju.

Reorganizacija zasebnega in javnega življenja je vplivala tudi na arhitekturo in tako so tudi mlada dekleta vse pogosteje dobivala svojo sobo in s tem svojo zasebnost, ki je prej nikoli niso imela. V tej zasebnosti so nekatera med njimi v miru pisala dolga pisma, ki so bila najprej še odraz krščanskega samopreizkovanja lastne duše, pozneje pa preprosto oblika samozražanja in oblika razumevanja samih sebe. V pismih so zapisovala pričakovanja glede svoje prihodnosti, razglabljala o odnosu z materjo, še bolj pogosto pa na papir izlivala svoja čustva in hrepenjenja, ki so bila namenjena tesnim prijateljicam. Ko je Victor Hugo opisal Cosettino spalnico ali ko je Balzac opremil Cesaričino spalnico, sta oba opisala svoje fantazije, saj tisto, o čemer sta pisala, ni imelo veliko skupnega z realnimi željami samih deklet. Ko so se

pojavi internati, je veliko zlasti premožnih družin tja poslalo svoje hčerke, tam pa so se pogosto razvila intimna prijateljstva med njimi ali med njimi in učiteljicami. Eden najslavnejših upodobitev tega je gotovo film *Deklice v uniformah*. V realnosti pa poznamo, na primer, Marie de Flavigny iz internata v Švici, ki je razvila globoko naklonjenost do Mme. Antonie, na drugi strani je v sirotišnici deklica Marie-Claire razvila globoko in tesno navezanost na sestro Marie Aimee (Duby and Perrot, 1998: 355). Veliko mladih deklet je tako odkrilo sladkosti tesne navezanosti do svojih sovrstnic v internatih in prav nič nenavadnega ni bilo, da sta najboljši prijateljici delili tudi tesna čustva, postali nerazdružljivi, si izmenjali svoja pričakovanja, hrepenjenja, slike, podarjali darila, zaprisegli svojo zvestobo. Zdi se, da so zlasti dekleta v Angliji in Združenih državah uživala neomejeno svobodo: »Pisma razkrivajo, da so lahko dekleta živela v popolni intimnosti ena z drugo, si izmenjavale obleke, lahko so spale v istih posteljah, kuhale druga za drugo, imele celo posebne sobe za poslušanje glasbe in podobno« (Duby and Perrot, 1998: 356). V Evropi so takšna prijateljstva pogosto klonila pod težo pritiska zakonske zveze, vendar pa so se medsebojna naklonjenost, tesna prijateljstva

in ljubezen tudi po končanem šolanju velikokrat ohranili.

Ali moramo v tem že videti homoseksualnost? V bistvu ne, saj v tistem času ni bilo niti koncepta homoseksualnosti niti izrazov za takšna občutja. Poleg tega so dekleta izhajala iz uglednih meščanskih družin in za te vrste naklonjenosti so vedeli tudi njihovi možje, ki so to tudi tolerirali, saj se jim to ni zdelo dovolj pomembno ali enakovredno njihovi ljubezni in naklonjenosti. To pomeni, da 19. stoletje ni bilo stoletje seksualne revolucije za ženske, vendar so lezbištvo zgolj tolerirali, ker ga spet preprosto niso razumeli in so ga preprosto obravnavali kot nekaj neresnega. Vsekakor je bilo življenje lezbijk v tistem času lažje, če ga primerjamo z moško homoseksualnostjo, saj so v primerjavi z moškimi utrpeli manjše vmešavanje v svoje zasebno življenje s strani avtoritet in zakona.

Kljub vsemu omenjena razmerja med ženskami niso bila zgolj platonška razmerja. Proti koncu 19. stoletja so nekatero ženske že lahko realizirale svojo željo, ki so jo izražale skozi pisma: »Tako sem si želela objeti svoje dekle, najljubše dekle od vseh deklet, in ji povedati ..., da jo ljubim kakor žena ljubi svojega moža in kakor prijateljica, ki je izbrala svojo najboljšo prija-

teljico do konca življenja ... in verjamem vanjo, kakor verjamem v Boga« (Duby in Perrot, 1997: 393). Na začetku dvajsetega stoletja so imele nekatere ženske, ki so si lahko zaradi svojega poklica privoščile neodvisno življenje, že možnost, da so živele skupaj s svojo najboljšo prijateljico. V tem smislu so znane t.i. »ženske zakonske zveze« ali bostonske poroke, kar je prikazano v slavnem ter odličnem filmu *Bostončanke*, ki kaže, da so bile takšne zveze javne in tudi sprejete v družbi. »Poročene ženske« so živele v svoji hiši, imele skupno lastnino, skupaj potovale, skupaj praznovala praznike. Kako globoka in pomembna intimna, čustvena in duhovna prijateljstva so to bila, lahko vidimo tudi po tem, da se veliko žensk, ki so diplomirale, ni poročilo. »V obdobju od 1889 do 1908 se 53 odstotkov diplomantk kolidža Bryn Mawr ni poročilo. V skladu s poročilom iz leta 1909 se je od 3000 deklet, ki so se vpisala na Cambridge, poročilo le 22 odstotkov« (ibid.: 394).

Viktorijanska etika, ki so jo pogosto imeli za rigidno in zatiralsko, se je v tem primeru izkazala za dovolj fleksibilno, da se je prilagodila potrebam žensk. Na drugi strani se je želja po bližini žensk kazala kot eden od elementov religioznega poklica; deklice in ženske se niso izognile le disciplini očeta in moža ter pastem materinstva, ampak so si prav tako zagotovile, da bodo imele še naprej sestre in matere, če so se odločile vstopiti v samostan, kjer so prav tako med dekleti vzklila nežna in globoka intimna prijateljstva. Eden bolj poznanih takšnih redov je bil red Martinovih sester, sester Therese de l'enfant-Jesus v Franciji.

V 19. stoletju so ženske živele in čutile lezbična razmerja primarno skozi romantična prijateljstva, hkrati pa je bil enako poznan tudi t.i. transvestizem, preoblačenje, kjer je ena od partneric prevzela moško vlogo in androginitet. Žensko preoblačenje, prevzemanje oblek in življenjskih stilov, dela in navad nasprotnega spola, je bilo sicer poznano že vsaj tristo let in čeprav nekateri zgodovinarji trdijo, da je tovrstno preoblačenje zamrlo v 17. in 18. stoletju, so bile zgodbe o ženskah, ki so se izdajale za moške in se celo poročile s svojimi izbrankami, še vedno živo pred očmi bralk v 19. stoletju. Ko je denimo Emma Edwards prebrala šund roman *Fanny Campbell, piratska kapitanka* (1815), je spoznala, da se lahko osamosvoji ženske podrejenosti in svobodno izbira svoje življenje in ljubezni preprosto tako, da se ostriže in preobleče v moška oblačila. In točno to je tudi naredila, zbežala od doma, se 'skoraj' poročila z nekim dekletom in se nato prijavila v vojsko. Edwards je svojo odločitev pojasnila tako, da je želela svobodo in privilegije moških, ki so bili ženskam po krivici odvzeti in ki so ji omogočali 'moško' plačo, več možnosti za delo, mobilnost in bolj razgibano življenje, kar pomeni, da so lahko »odprle bančne račune, pisale čeke, imele hiše in glasovale na lokalnih in nacionalnih volitvah« (Duberman, 1989: 185). Za Elizo Ogden je to pomenilo tudi, da je lahko pila in kadila skupaj s svojimi kolegi in domov spremila vsako lepo dekle, ki jo je srečala v gostilni, kakor je pisal o njej *London Times* (1835). V drugih primerih so se ženske izdajale za moške zato, da so se lahko udeležile vojske in izkusile bojevanje.

Iz 19. stoletja so znane tudi lezbične prostitutke. Najbolj pozna-

na scena je bila v Parizu okoli leta 1890, kjer so se v lokalih, restavracijah in zabaviščih zbirale lezbične prostitutke in boemske ženske. Lezbične prostitutke so bile tudi del literarnih klišejev v Baudelairevem in Gautierjevem pisanju. V Združenih državah Amerike so v dvajsetih letih 20. stoletja obstajala črnska naselja, v katerih so bile posebne sobe v gostilnah za srečevanje lezbijk iz delavskega razreda. Znana pevka bluesa, Bessie Jackson, ki je prevzela maskulino vlogo, je s svojo pesmijo »Bulldagger Woman« ovekovečila uporniški duh črnskih žensk in delavk tistega časa.

Nekatere druge ženske so se preoblečile le ob posebnih priložnostih in se niso pretirano pretvarjale, da so moški – pisateljica Georges Sand in umetnica Rosa Bonheur sta bili dve od najbolj znanih žensk iz srednjega in višjega razreda, ki sta se osvobodili okov svojega spola in bili po svoje tudi spoštovani in priznani v družbi, čeprav se je v Franciji, Angliji, Nemčiji in Rusiji uveljavil pejorativni izraz 'george-sandizem' za ženske, ki so se uspele osvoboditi in izboljšati svoj status v življenju. Čeprav preoblačenje in ženska homoseksualnost pogosto nista bila zakonsko prepovedana, so ju vendarle označili za neprimerni in sta bili seveda tudi tarča moškega posmeha – predvsem v številnih časopisnih karikaturah tečnih in nergavih žena ali seksualno napačnih žensk.

Nemški psihiater Kraft-Ebbing je leta 1886 izdal slavno *Psychopathia Sexualis*, v kateri je označil željo ženske po ženski kot inverzni seksualni impulz in lezbičnost kot seksualno inverznost. Njegova razprava je za večino zdravnikov, psihologov, psihiatrov in seksolo-

gov tistega časa ponudila enega od načinov razumevanja ali problematike lezbičnosti in jim prikrbela nekatere praktične napotke pri odkrivanju resnice ženske seksualnosti. Vendar pa Kraft-Ebbingove zaključke lahko tudi mirno ovržemo in rečemo, da viktorijanske lezbične zveze ne odražajo inverznosti ali kaj podobnega, ampak so delno odraz velike in močne segregacije med spoloma v takratnem aristokratskem svetu. Poleg tega je takratna socializacija deklet težila k povezanosti in povezovanju med materami in deklicami, pa tudi k oblikovanju vseživljenjskih pristinih čustvenih vezi ženskih prijateljstev. Nenazadnje je jasno, da je seksualna identiteta tako homoseksualcev kot heteroseksualcev družbeno in zgodovinsko specifično konstruirana.

Literatura

Duberman, Martin. 1989. *She Even Chewed Tobacco: A Pictorial Narrative of Passing Women in America*. V: M. B. Duberman, M. Vicinus in G. Chauncey, ur., *Hidden from History: Reclaiming the Gay and Lesbian Past*. New American Library: New York.

Fraisse, Geneviève. 2000. *History of Women in the West: Emerging Feminism from Revolution to World War*. Harvard: Harvard University Press.

Katz, Jonathan Ned. 1976. *Passing Women, 1782 – 1920*. V: *Gay American History*. Crowell: New York.

Vicinus, Martha. 1993. *They Wonder to Which Sex I Belong: The Historical Roots of the Modern Lesbian Identity*. V: H. Abelow, M. A. Barale, in D. M. Halperin, ur., *The Lesbian and Gay Studies Reader*. Routledge: New York.

GAYSGREEN

... pa tudi **L, B, T** in vsi, ki ste dovolj **Q**ueer, da berete **Narobe**.

Tokrat: **V LASEH**

1

Night out. Oba prelepo dišita. Drug drugemu vohata izbrana šampona na sveže opranih laseh. Edina jeba je, da bi si v tem pomembnem trenutku najraje razpraskal cel skalp. Že mesece te konstantno srbi lasišče, preizkušaš najdražje šampone in slediš najbolj prepričljivim reklamam. Ne samo, da ni nič bolje, čedalje huje je. Tudi zdaj. Postajaš nervozen, tako nervozen, da opaziš, da je njegov sexi črn puli posut z debelim prhljajem. Magic is Gone.

2

Ampak v resnici sta si vščč in potrebujeta še eno šanso. Zaupaš se skupni frendici. Dobite se na kavi. Bejba, eko fašistka, odpelje pogovor na tricky temo! Predlaga lasni ekotrojček eksperiment. Obema je nerodno, vendar pograbitna šanso za druženje. Vsak od vas bo en mesec preizkušal po eno neinvazivno metodo za pranje las.

3

Lotiš se pranja z glino. Kupiš si tako v prahu z algami, frendica ti da eno v kosih, ki jo je prinesla iz Bahrajna. Eksperimentiraš. Enkrat glino zmešaš z radensko, drugič z jogurtom, tretjič dodaš vodi še malo olivnega olja. Malo ti gre vse skupaj na živce; 10 min je treba to reč imeti na glavi, ni udobno kot pri šamponu iz tube. Vendar vztrajaš. In si presenečen nad rezultati.

4

Frendica zase zmiksala olivno olje, 1 jajce, 1 žlico limoninega soka in 1 žlico jabolčnega kisa. ON pa uporabi mešanico medu in mleka (2 žlici na pol skodelice mleka). Vse EKO, da se izogneta pesticidom in hormonom. Nekaj časa traja, da lasišče razume, da ni treba več proizvajati dodatnega olja. Lasje se več ne mastijo in na koncu sta oba happy.

5

Najboljše pa je, da ti četrti teden bejbi pride umit lase; s svojo metodo.

MIHAEL TOPOLOVEC

Mozaik brez strejtovskih linij in z vmesnimi prazninami

Mehringdamm 61 je naslov, ki ga na natrpani ulici berlinskega Kreuzberga zlahka spregledamo. V toplih dneh ga skoraj prekrivajo plastični stoli in mize, ki so del ulične terase »Schwuzza«, enega najstarejših, a še vedno priljubljenih gejevskih barov v Berlinu. Roza trikotnik nad vhodom je morda edini simbol, ki pritegne pozornost obiskovalca in ga usmeri proti notranjemu dvorišču, kjer je že jasneje viden napis »Schwules Museum«. Berlinski gejevski muzej je edini muzej, specializiran za lgbt-zgodovino in kulturo v Evropi, ki ima poleg razstavnih prostorov še knjižnico in arhiv. Slednji je poln map, namenjenih zbiranju materiala iz vseh držav sveta. Med njimi je tudi mapa z imenom »Slowenien«. Pogledam vanjo in v njej najdem nekaj številik *Revolverja*, *Kekca* in *Pandore*. Kmalu bo tam svoje mesto našel tudi *Narobe*, za katerega smo se pogovarjali s Karlom-Heinzom Steinleom, direktorjem »Schwules Museuma«.

»Schwules Museum« je odprl svoja vrata leta 1985. Letos praznuje svojo 26. obletnico. Kakšni so bili vzroki za vzpostavitev gejevskega muzeja v osemdesetih letih v Berlinu?

V splošnem je to bil rezultat novih družbenih gibanj, ki so se začela v sedemdesetih, in eno od njih je bilo gejevsko gibanje. Drugi razlog je bila razstava v Muzeju berlinske zgodovine, ki se je nahajal v Zahodnem Berlinu. To je bila prva razstava o gejih in lezbijkah z regionalne perspektive. Naslov je bil »Eldorado – vsakdanje življenje, umetnost, kultura in zgodovina gejevskih Berlinčanov in lezbičnih Berlinčank med leti 1850 in 1950«. Ta razstava je bila leta 1984 in je bila neverjetno uspešna. Kuratorji in projektni menedžerji razstave so se odločili, da bodo nadaljevali z delom, saj

so med obiskovalci naleteli na veliko ljudi, ki so jim govorili: »Imamo material in obstaja zgodovina, ki še ni bila povedana«. Eden od rezultatov je bilo oblikovanje Društva prijateljev gejevskega muzeja v Berlinu leta 1985. Lezbijke, ki so sodelovale pri tem društvu, so že imele arhiv. Vzpostavljen je bil leta 1983, imenuje se »Spinnboden« in je tudi namenjen organizaciji ženskih dogodkov. Ideja, ki je vplivala na vzpostavitev gejevskega muzeja, pa je bila ta, da nismo želeli imeti zgolj arhiva, ampak tudi razstavni prostor, kjer bi lahko javnosti pokazali dele zbirk. To je glavni cilj gejevskega muzeja še danes. Če pogledate razstavne predmete stalne razstave, lahko vidite, da ni ravnih linij. Vsaka stena je nekakšen mozaik in to je bila naša zavestna odločitev. Gre za mozaik in med vsakim posameznim predmetom je prazen prostor, ki kaže na to, da je treba še veliko raziskati, ker še vedno ne poznamo celotne zgodovine homoseksualnosti.

Kako je bil muzej sprejet na začetku in v letih, ki so sledila? Je kdaj prišlo do obdobja, ko se je muzej moral zaradi svoje specializacije za področje homoseksualnosti soočiti s finančno ali družbeno izključnostjo?

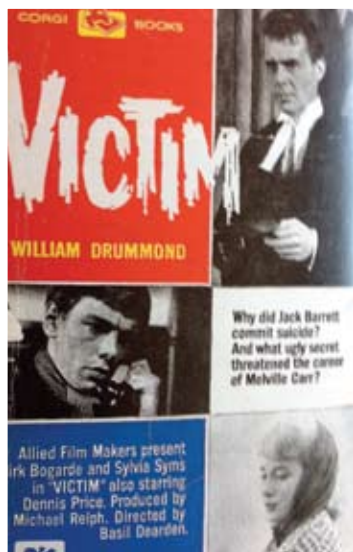
Ustanovitelji gejevskega muzeja, ki so prvi začeli z arhivskim prostorom in z nekaj stenami za majhne razstave, so vsi delali prostovoljno. Vendar so zgodaj dobili denar za potujočo razstavo, ki je bila posvečena Paragrafu 175. Po eni strani je tako šlo za nekakšno odprtost liberalne družbe, predvsem njenega znanstvenega dela, ki je to razstavo omogočila, po drugi strani pa še danes delo muzeja v večji meri temelji na prostovoljstvu. Muzej je sicer v zadnjih desetih do petnajstih letih dobil finančna sredstva za razstave in projekte, kar je sodelavcem in delavcem muzeja omogočilo delo in raziskovanje. Vendar je bilo

vedno le za omejen čas, vedno je šlo za omejen denar, namenjen omejenemu številu projektov. Konstantno prosjačenje berlinskega senata ali drugih institucij za osnovni denar se še vedno dogaja. Vsaj lani smo ta denar prvič tudi dobili. Zdaj letno dobivamo 250.000 evrov od berlinskega senata, ampak ta denar potrebujemo za najemnino. Letno plačujemo 95.000 evrov za najemnino in za dve in pol delovni mesti. Potem pa nam ostane zelo malo denarja za projekte. Lansko leto smo imeli trinajst razstav. Večina teh razstav je imela proračun v višini 4.000 evrov, tako da ljudje, ki so delali te razstave, niso dobili plačila.

Je to splošen problem, ki se tiče financiranja umetnosti, kulture in znanstvenega dela v Nemčiji oziroma v Berlinu, ali je gejevski muzej v specifičnem položaju?

Mislím, da gejevskega muzeja z njegovimi temami v preteklih letih niso jemali resno na znanstveni, umetniški in politični način. Vendar se je to spremenilo v številnih točkah. Eden od vzrokov za to je kontinuirano delo na razstavah, zbirkah in kontinuirano založniško delo. Naše publikacije danes potrebujejo v skoraj vsaki knjižnici in vsaki univerzi. To je bil prvi korak. Potem pa je šlo za splošno lobiranje in podobne zadeve, vendar za to potrebuješ stalno delovno osebje. To je še vedno velik problem za gejevski muzej. Zdaj smo precej veliki in potrebujemo nove prostore, ker stari niso več dobri, za arhiv ni več veliko pro-

stora, klimatske razmere niso primerne za material itd. Rekel bi, da je v zadnjih petih letih prišlo do spremembe zaradi našega marljivega dela, neprestanega prosjačenja, znanstvenega dela in dela za skupnost. Končno smo dobili tudi financiranje senata, kar je velik korak, saj ko prejemaš finančna sredstva, igraš drugo vlogo. Seveda bi potrebovali več denarja, ker ta denar ni dovolj za delo, ki ga opravljamo, ampak to je tudi vprašanje bankrota berlinskega senata ali bankrota kulture v celotni Evropi in ne zgolj v Nemčiji. Menim, da se je Berlin v tem smislu celo dobro odrezal. Še naprej pa bo potekal neprestan boj, neprestano delo za pridobitev drugih oblik financiranja.

Obiskovalci lahko v muzeju vidijo stalno razstavo, ki prikazuje zgodovino lgbt-oseb v Nemčiji. Lgbt-osebe so v Nemčiji, še zlasti pa v Berlinu, doživele kar nekaj

dramatičnih zgodovinskih sprememb. Kako stalna razstava zaobjema vse te spremembe?

Stalna razstava prikazuje zadnjih dvesto let gejevske kulture in delno tudi lezbične kulture v Nemčiji. Svoj poseben zorni kot in perspektivo izpeljuje iz časa, ko so se pojavile publikacije o homoseksualnosti. To je od leta 1897 do danes. Razstava želi prikazati splošno linijo z vzponi ter s padci gibanja in želi prikazati zasebne vidike, ker menimo, da je zasebnost izredno pomembna, še posebej v situaciji represije. Ta vizualna linija naj bi obiskovalcu predstavila, kako je bila tematika homoseksualnosti prenesena v javnost na vizualen način, npr. skozi risbe, fotografije in celo skozi oglase, stripe ali skulpture. Vsi ti aspekti pa so tudi aspekti načinov zbiranja v gejevskem muzeju.

Pripravljate tudi občasne razstave. Na primer, prebral sem, da ste v preteklih mesecih imeli razstavo, ki je bila posvečena Ludwigu Wittgensteinu. Zdaj pripravljate razstavo, ki se osredotoča na spol in seksualnost v nogometu, kar se umešča v kontekst Svetovnega prvenstva v ženskem nogometu, ki pravkar poteka po Nemčiji (junij 2011, op. a.). Kako pripravljate te razstave? Kako se odločite, katere teme boste predstavili? Vabite določene umetnike in zgodovinarje, da sodelujejo z vami?

Ker ima gejevski muzej petindvajsetletno zgodovino, imamo »bazen« raziskovalcev, zgodovinarjev, umetnostnih zgodovinarjev in sociologov. Ta »bazen«, ki ga imamo v ozadju, nam omogoča, da vprašamo ljudi za teme. Vendar pa moramo vedno dvakrat premisliti. Prirejati moramo razstave, ki bodo pritegnile javnost, ker potrebujemo zaslužek od vstopnin. Po eni strani smo muzej za gejevsko, lezbično, trans, queerovsko skupnost, vendar pa smo tudi muzej za splošno javnost. Tako želimo povezati ta dva načina razmišljanja. V splo-

šnem smislu ima letni program, ki ga navadno pripravimo leta in leta vnaprej, nekaj glavnih osi in ena od teh osi je, na primer, predstavljanje posameznih biografij bolj ali manj znanih ljudi. To so lahko tudi ljudje, ki sami niso bili homoseksualci, ampak so postali nekažni idoli za lgbt-gibanje. Lahko pa so ljudje, ki so v zadnjih stoletjih ali desetletjih postali gejevski in lezbični idoli. Prikazovati pa želimo tudi raziskave ali specifične tematike. Ena od takšnih tematik je vprašanje transseksualnosti, zgodovine transseksualcev v Nemčiji, njihovih klubov, zakonov za transseksualnost ali proti njej. Razstavo o tem pripravljamo zdaj, vendar ne vemo, kdaj bo prikazana. Mogoče čez dve, tri leta.

Kako je »Schwules Museum« povezan z berlinskim lgbt-aktivizmom?

Smo del njega, čeprav nismo vedno na sceni ali na dogodkih različnih lgbt-organizacij. Menim, da je naša naloga zbirati dejanja in kot muzej ne smemo vedno reagirati na sveža, dnevna vprašanja, ker so za to pristojne druge zelo pomembne institucije v Berlinu. Naša naloga je veliko bolj zbirateljska, da smo nekakšno mišljenjsko skupnost, da pripravljamo razstave, kataloge ali dogodke, ki govorijo o zgodovini. In zgodovina je lahko zelo stara ali zelo nova. Gejevski muzej je nekakšne vrste kolektivni »Gedenken«, mišljenje, refleksija vsega, kar se dogaja. To je velika beseda in je ne dosegamo ves čas. Naša vloga je stopiti korak nazaj in imeti drugo perspektivo na zadeve, ki se dogajajo danes.

Kakšni so načrti za prihodnost muzeja?

Načrti za prihodnost so novi prostori v novi stavbi, ki bo dvakrat večja od sedanje. Načrt je tudi imeti več denarja za delo in pridobiti sredstva za projekte, ki so veliko bolj fokusirani na gejevsko, lezbično in trans vprašanja.

Linorez »V baru«. Neznani avtor. Berlin, okoli leta 1920.

Razglednica iz leta 1900.

Karikatura Magnusa Hirschfelda iz leta 1907, ki se bori za dekriminizacijo homoseksualnosti v Nemčiji.

Transvestit Ramona (Kurt Unger). Slikano okoli leta 1950.

Fotografija Wilhelma von Gloedena, nemškega fotografa, poznane po fotografijah golih fantov s Sicilije. Slikano okoli leta 1900.

Pomoč

LEGEBITRINA SVETOVALNICA – poteka v obliki osebnega svetovanja, podpore in pomoči. Vsak ponedeljek, sredo in petek od 12h do 16h, ob torkih in četrtek pa od 12h do 18h na Trubarjevi 76/a ali po telefonu 01 430 51 44. [www.drustvo-legebitra.si]

SKUPINA ZA SAMOPOMOČ OKUŽENIH GEJEV – v Sloveniji deluje internetna mreža HIV-pozitivnih gejev in skupina za samopomoč: člani se dobivajo enkrat na dva tedna. Če bi se jim rad pridružil, vprašaj svojega zdravnika na Infekcijski kliniki za kontakt. Anonimni e-mail: gaypoz.si@gmail.com

PROJEKT EVERYWHERE

Certifika družbene odgovornosti za ozaveščena in varna mesta za moške, ki imajo spolne odnose z moškimi. Glej: www.everywhereproject.eu

Gejevske in lezbične pogovorne skupine

DIC Legebitra organizira družabne aktivnosti, namenjene mlajšim gejem in lezbijkam do 30. leta starosti. Za več informacij pokliči 01 430 51 44 ali piši na naslov: legebitra@siol.net

DIC Legebitra organizira tudi »Iskrne pogovore« za razpravo o tistem, kar želiš in te muči. Za več informacij pokliči 01 430 51 44 ali piši na naslov: legebitra@siol.net

Društvo za integracijo homoseksualnosti (DIH) pogovorne skupine organizira izmenjaje vsak petek ob 19.30 uri v Ljubljani (Slomškova 11) in in občasno v Kopru (klub MKC). Za program in vsebino pogovornih skupin glej: www.dih.si

V ŠKUC – Kulturnem centru Q (klub Tiffany) po predhodni napovedi potekajo pogovorno- filmski večeri, delavnice in bralni krožek Anonymous readers. Za program in vsebino glej: www.kulturni-centerq.org/ in klub Tiffany na Facebooku.

V ŠKUC – Kulturnem centru Q (klub Tiffany) poteka dvakrat na mesec Lezbično-feministična univerza, kjer potekajo predavanja, pogovorni večeri in kulturni dogodki na temo lezbičnega feminizma. Za program in vsebino glej: lezbicnofeministicnauiverza.wordpress.com/ in <http://twitter.com/lezfemuniverza> in LFU na Facebooku.

Informacijski centri in knjižnice

Info točka Legebitre, Trubarjeva 76/a, 1000 Ljubljana. Odprto vsak delovni dan med 12. in 16. uro. E-mail: legebitra@siol.net. Telefon: 01 430 51 44. [www.drustvo-legebitra.si]

Lezbična knjižnica, Metelkova 6, 1000 Ljubljana (1. nadstropje, prostori Škuc-LL). Telefon: 01 432 73 06. Izposoja: četrtek in petek od 15. do 19. ure [www.ljudmila.org/lesbo/knjiznica.htm]

Galerija Media Nox (Kotiček za istospolno usmerjene mlade) in Homodok Maribor (Arhiv za gejevske in lezbične študije), Židovska 12, 2000 Maribor.

Revije ter radijske oddaje

Narobe [www.narobe.si]

Lezbomanija na Radiu Študent (vsako prvo soboto v mesecu ob 13. uri) [www.radiostudent.si (kultura – lezbomanija)]

Transintegral na Radiu Marš (vsak zadnji četrtek v mesecu ob 13. uri) [www.radiomars.si]

GLBT organizacije

DIC Legebitra [www.drustvo-legebitra.si]
Gejevska sekcija Škuc Magnus [www.ljudmila.org/siqrd/magnus]

Lezbična sekcija Škuc LL [www.ljudmila.org/lesbo]

Društvo za integracijo homoseksualnosti DIH [www.dih.si]

Društvo Parada ponosa [www.ljubljanaprider.org]

Heterohomo naveza [www.facebook.com/heterohomo.si]

Športno društvo Out in Slovenija [www.outinslovenija.com]

Lingsium – skupina za istospolno usmerjene mlade Maribor [www.lingsium.org]

Neformalna skupina Medoti [www.medoti.si]

Klubi in bari

Café Open – gej friendly lokal, Hrenova ulica 19, Ljubljana [www.open.si]

Green Moon
Poljanska cesta 3, Ljubljana
[Facebook: Green Moon – Agwa cocktail bar]

Tiffany – LGBTQ klub v okviru ŠKUC – Kulturni center Q, Masarykova 24, stavba Lovci, pritličje desno (Metelkova mesto, bivša vojašnica). Zabave potekajo vsak petek in občasno ob sobotah. www.ljudmila.org/siqrd/tiffany in www.kulturni-centerq.org/ in klub Tiffany na Facebooku.

Monokel – lezbični klub v okviru sekcije ŠKUC – LL, Masarykova 24, stavba Lovci, pritličje desno (Metelkova mesto, bivša vojašnica). [www.klubmonokel.com]

Klub K4 – nedeljski gejevski in lezbični disko, občasno tudi ob sobotah. Kersnikova 4, Ljubljana. [www.klubk4.org]

Gymnasivm – klub in savna: »moški za moške«, Ulica pohorskega bataljona 34, Ljubljana. Telefon: 01 5342 485. Odprto: Nedelja, ponedeljek, torek, sredo, četrtek med. 15. in 22. uro, petek in sobota med 15. in 23. uro. [www.klub-libero.si]

Internet

Slovenski seznam virov za geje in lezbijke SIQRD [www.ljudmila.org/siqrd]
Blog Glavca [http://glavca.blog.siol.net/]

Mejling liste

Mreža – poštni seznam (mailing lista), ki je namenjen diskusijam o queer (gejevskih, lezbičnih, biseksualnih, transvestitskih in traseksualnih) temah in obvestilih o queer dogodkih v Sloveniji. [www.ljudmila.org/siqrd/mreza]

Forumi

Mavrični forum [www.mavricni-forum.net]

Open Cafe forum [http://forum.open.si]

Drugачen [www.drugacen.net]

Rozalija (za roza mame in očete) [http://rozalija.editboard.com/]

Kultura

Ljubljanski festival gejevskega in lezbičnega filma - najstarejši tovrstni festival v Evropi. Poteka vsako leto konec novembra / začetek decembra. [www.ljudmila.org/siqrd/fglf/]

Roza kino
Kino Udarnik, Maribor
<http://zavodudarnik.wordpress.com/roza-kino/>

Zbirka Lambda, zbirka literarnih in teoretskih del s področja homoseksualnosti. [www.ljudmila.org/siqrd/lambda.php]

Zbirka Vizibilija, lezbična knjižna zbirka. [www.ljudmila.org/lesbo/vizibilija.htm]

ŠKUC – Kulturni center Q (klub Tiffany) – literarni večeri, bralni krožek Anonymous readers, performansi, koncerti, razstave, filmski večeri, delavnice idr. www.kulturni-centerq.org/

Zavod Pink Klip – razstavnici in drugi projekti. pink.klip@gmail.com

Prijava homofobičnega nasilja

Povej naprej! [DIC Legebitra]
Prijava: legebitra@siol.net ali po telefonu 01 / 430 51 44 (Jasna)

Roza alarm [Škuc-LL]
Prijava: www.ljudmila.org/lesbo/alarm

Glb-frendli usluge

Zdrav splet
Analno zdravje, testiranje, kirurgija, estetika
Cesta v Mestni log 55, Ljubljana
Telefon: 040 431 070
Lackova cesta 54, Maribor
Telefon: 02 614 44 77

Zobozdravnica Mojca Koželj, dr. dent. med. Zdravstveni dom Ljubljana Enota Polje (Vevče)
Cesta 30. avgusta 2, Ljubljana
tel: 01/5864-951

In še

Škratova čitalnica – radikalna gej friendly infoteka, Metelkova 4, 1000 Ljubljana (Metelkova mesto)
Telefon: 01 4340 345
Izposoja: od ponedeljka do četrтка od 17. do 21. ure
[www.ljudmila.org/anarhiv/]

narobe

Jane Rishworth
39
Zimbabvejčanka,
živeča v Sloveniji.
Učiteljica angleščine,
stand-up komedijantka.
lezbijka
s trans potencialom

Petra Fon
21
Študentka kemije. Nisem
izvirna, razen ko rišem.
lezbijka

Foto razkritje

Vabljeni k sodelovanju pri akciji Foto-razkritje!
Kontakt: Lothar Orel, tel.: 040/522-881;
e-pošta: gink.biloba@gmail.com

Nacho Quintana
Vergara
24
Španec, živeč v Sloveniji.
Umetnostni zgodovinar,
feminist, lgbtiq-aktivist.
queer

Kaja Napotnik
21
Sociologinja v
nastajanju.
99% mora zategniti
pas – kapitalizmu.
lezbijka

Foto: Nada Žgank / Memento

Fotografski projekt Tanje Ristič "Pari". Več o projektu glej prvo notranjo stran Narobe.

ISSN 1854-8474

9 771854 847004